Editura JUNIMEA
IAȘI 1998

Camelia GAVRILĂ
Mariana CHIRILĂ

lecturi critice ale textului literar

Scanned with OKEN Scanner

Camelia GAVRILĂ *Mariana CHIRILĂ*

LECTURI CRITICE ALE TEXTULUI LITERAR

Noi abordări literare și didactice pentru pregătirea examenelor de capacitate și admitere în liceu

Editura JUNIMEA
1998

Scanned with OKEN Scanner

Motto:

Îmi amintesc cu aceeaşi gratitudine de profesorul de literatură (...), un om modest şi prudent care ne purta prin labirintul cărţilor bune fără interpretări afectate. Această metodă ne permitea nouă, elevilor săi, o participare mai personală şi mai liberă în minunăţiile poeziei. În sinteză, un curs de literatură n-ar trebui să fie mai mult decât un bun ghid de lectură!

(Gabriel Garcia Marquez)

© Editura JUNIMEA

ISBN 973-37-0396-6

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

Literatura are un rol esențial în modelarea personalității umane, iar devenirea și orientarea ulterioară în universul cărților sunt determinate de receptarea textului literar în școală.

O lectură adecvată constituie actul prim al analizei literare și premisa creativității. De aceea această carte de "lecturi critice" încearcă o inițiere în apropierea treptată, corectă și rafinată de operele literare studiate pentru a provoca "reacția" - posibilitatea de a înțelege semnificațiile, de a stabili analogii și relații, de a descifra mecanismele de funcționare a limbajului artistic și de exprima, apoi, opinii și valorizări proprii.

Prin exerciții complexe, de creativitate, prin întrebări-problemă, am încercat să deschidem drumul de la stadiul unei lecturi pasive, de la un comentariu reproductiv la adevărata cunoaștere și descoperire, la interpretarea corectă și subtilă a sensurilor unui text literar.

Instrumentele absolut necesare acestui demers sunt noțiuni de teorie literară, figurile de stil, elementele de prozodie - care ocupă un capitol distinct, fiind urmate de aplicații în decodificarea literară și stilistică. Miracolul expresiei artistice trebuie astfel prezentat încât să constituie o provocare a elevului, care treptat va învăța să ia în stăpânire textul, să "observe" jocul semnificațiilor și diversitatea stilurilor particulare.

Noua programă a examenului de capacitate a deplasat sensul procesului de instruire a elevului de la simpla acumulare de cunoștințe la dezvoltarea gândirii și formarea unor spirite creatoare. Obiectivul fundamental al orei de literatură este orientarea dialogului spre perceperea frumuseții textului, spre comentarea acestuia prin ordonarea ideilor și argumentelor, dar și spre exprimare creativă și personală.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul III propune, în acest sens, profesorilor și elevilor, sugestii concrete în interpretarea textului literar, de tratare a unor subiecte cu grad sporit de dificultate - integrarea operelor literare într-o anumită specie, rolul dialogului sau al descrierii, caracterizarea unor personaje-simbol, aprecierea valențelor unor categorii și concepte estetice (comicul, ironia, tragicul, sublimul) prin raportare la anumite ipostaze umane.

Ultimul capitol oferă o serie de repere în elaborarea unor compuneri de sinteză asupra operelor literare din programă. Structura acestor planuri, coerența părților, organizarea conținuturilor și a aprecierilor stilistice au urmărit și au respectat rigoarea didactică și metodică a disciplinei..

Sperăm ca lucrarea noastră să ofere profesorilor sugestii de studiere a valențelor estetice ale textelor literare, de realizare a dialogului și a empatiei receptorului față de text, iar pentru elevi să fie o invitație în lumea fascinantă a cuvântului scris și o inițiere în lectura creatoare, adâncă a literaturii.

Este astăzi un lucru general admis că fiecare generație practică o lectură prin prisma zestrei ei de informații, cu textura de asociații care îi este proprie, cu un anumit grad de participare. Profesorul de literatură trebuie să determine elevii să pătrundă prin opera literară o nouă "frontieră a sufletului uman" (Nichita Stănescu). În exprimare călinesciană, literatura "vizează nevoia fundamentală a spiritului uman de a prinde sensul lumii", iar modul creativ al fiecărui artist trebuie înțeles și, poate, asumat, pentru că afirmă o altă "realitate", vie și metaforică, prin care redescoperim, elevi și profesori, farmecul insondabil al Aventurii.

profesor Camelia Gavrilă
profesor Mariana Chirilă

Scanned with OKEN Scanner

LITERATURĂ

Programa valabilă pentru examenul de capacitate

Lecturi literare cu noțiuni de teorie literară

Opera literară. Creații literare epice și lirice. Literatura populară. Literatura cultă.

Specii literare:

➢ basmul: *Greuceanu*;

➢ schița: *D-l Goe*, de Ion Luca Caragiale;

➢ nuvela: *La Vulturi*, de Gala Galaction;

➢ romanul: *Neamul Șoimărești*, de Mihail Sadoveanu;

➢ balada cultă: *Pașa Hassan*, de George Coșbuc;

➢ balada populară: *Toma Alimoș*;

➢ poemul: *Dan, căpitan de plai*, de Vasile Alecsandri.

Moduri de expunere:

➢ narațiunea: *Sobieski și românii*, de Costache Negruzzi;

➢ descrierea: *Călin (file de poveste)*, de Mihai Eminescu;

➢ dialogul: *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă (fragmentul din manualul de clasa a V-a), *Vizită...*, de Ion Luca Caragiale.

Subiectul operei literare. Momentele subiectului. *Sobieski și românii*, de Costache Negruzzi, *La Vulturi*, de Gala Galaction.

Personajul literar: *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu, *Neamul Șoimărești*, de Mihail Sadoveanu, *La Vulturi !*, de Gala Galaction, *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă (fragmentul din manualul de clasa a V-a).

Scanned with OKEN Scanner

Procedee de expresivitate artistică:

➢ personificarea: *Călin (file din poveste)*, de Mihai Eminescu;

➢ antiteza: *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu, *Paşa Hassan*, de George Coşbuc, *Toma Alimoş*;

➢ inversiunea: *Vara*, de George Coşbuc;

➢ hiperbola: *Paşa Hassan*, de George Coşbuc, *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu;

➢ enumeraţia: *Călin (file din poveste)*, de Mihai Eminescu;

➢ repetiţia: *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu, *Iarna*, de Vasile Alecsandri.

Pentru epitet, comparaţie şi metaforă se iau în discuţie toate textele literare din prezenta programă.

Elementele de prozodie: strofa, versul, rima, măsura, ritmul (trohaic, iambic, amfibrahic).

Exerciţii şi compuneri pornind de la operele literare menţionate: povestirea conţinutului unor texte literare narative; alcătuirea rezumatului unor opere epice; prezentarea subiectului, cu indicarea momentelor acestuia; transpunerea unor povestiri de la persoana I la persoana a III-a; răspunsuri succinte sau dezvoltate la întrebările care privesc conţinutul, valoarea artistică şi semnificaţia operelor literare; selectarea şi comentarea unor fapte, întâmplări, atitudini, împejurări de viaţă semnificative, care definesc fizionomia personajelor literare; caracterizarea personajelor literare; comentarea unor fragmente (versuri), cu evidenţierea modalităţilor de expresivitate artistică, din poezii lirice, încadrarea (motivată) a unui fragment (episod, versuri) în opera literară respectivă, argumentarea, pe scurt, a apartenenţei unei opere la un gen literar, la o specie; prezentarea structurii unor opere (părţi componente, mod de organizare a naraţiunii, succesiune de tablouri, de imagini etc.); justificarea acesteia; prezentarea semnificaţiei de ansamblu a unei opere literare pe baza elementelor de conţinut şi de limbaj artistic.

Scanned with OKEN Scanner

Lecturile critice ale textului literar

capitolul 1

ABORDAREA TEXTELOR LITERARE. VARIANTE DE SUBIECTE

Scanned with OKEN Scanner

Greuceanu

"Basmul e un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observație, morală... (...), o operă de creație literară, cu o geneză specială, o oglindire în orice caz a vieții în moduri fabuloase."

(G. Călinescu)

"Aventura, întâmplarea, epicul sunt, desigur, acelea care susțin edificiul basmului. Schema epică dominantă de o logică narativă infailibilă dă basmului stabilitate, ajută la transmiterea și conservarea lui."

(Nicolae Constantinescu)

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Alcătuiți rezumatul operei *Greuceanu*. Precizați punctul culminant și deznodământul.
2. Demonstrați că lucrarea **Greuceanu** este un basm popular.
3. Formulați mesajul care se desprinde din acest basm.
4. Povestiți un fragment revelator pentru trăsăturile fantastice ale personajului Greuceanu.
5. Comentați împletirea de real și fantastic din structura personajului principal.

Scanned with OKEN Scanner

6. Apreciaţi atitudinea şi comportamentul sfetnicului.
7. Este Greuceanu un personaj complex? Argumentaţi.
8. Motivaţi şi interpretaţi finalul basmului.
9. Povestiţi un episod al basmului care vi se pare revelator pentru a ilustra sentimentul prieteniei.
10. Prezentaţi câteva referiri asupra unui personaj secundar, argumentând încadrarea în această categorie.
11. Indicaţi rolul unor personaje episodice din textul basmului *Greuceanu*.
12. Identificaţi şi comentaţi simboluri din *"ţesătura"* basmului studiat.
13. Motivaţi şi interpretaţi finalul acestui basm.

Exerciţii complexe

1. Comentaţi valoarea morală a basmului *Greuceanu*.
2. Realizaţi o comparaţie între personajul Greuceanu şi alte personaje de basm (Făt-Frumos, Harap-Alb etc.).
3. Argumentaţi ideea că basmul *Greuceanu* este o creaţie complexă.
4. Urmăriţi modalităţile prin care este concretizată comunicarea om-natură în basmul studiat.
5. Alcătuiţi o compunere în care să comentaţi semnificaţiile formulelor iniţiale şi finale din basmul *Greuceanu* ("A fost odată ca niciodată"; "Şi eu încălecai pe-o şa, şi vă povestii dumnevoastră aşa").
6. Relevaţi trăsăturile naraţiunii în basmul *Greuceanu*.
7. Greuceanu, simbol al cutezanţei.
8. Comentaţi prezenţa miraculosului în descrierea luptei lui Greuceanu cu zmeul.

Scanned with OKEN Scanner

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați bogăția și diversitatea lexicului în basmul *Greuceanu.*

2. Indicați câteva personificări din acest basm, explicând rolul și semnificația lor.

3. Menționați modalitățile de expunere folosite de autorul anonim și subliniați armonia lor în basmul studiat.

4. Treceți din vorbirea indirectă în vorbirea directă următorul fragment:

"Nu trecu mult și iată că sosește și Greuceanu și, înfățișându-se la împăratul, acesta nu știa între care să aleagă. Credea că acesta să fie Greuceanu, dară nu-și putea da seama de cum paloșul lui Greuceanu se află în mâna sfetnicului. Atunci băgă el de seamă și Greuceanu că-i lipsește paloșul și tocmai acum îi veni minte pentru ce nu văzuse el stana de piatră decât după ce-și găsise cuiul de la osie și se întorcea la căruță cu dânsul. Pricepu el că nu e lucru curat."

5. Selectați zece cuvinte populare și precizați rolul lor în context.

6. Ilustrați valorificarea limbii populare, indicând câteva exemple de procedee artistice structurate pe baza lexicului popular.

Exerciții de creativitate

1. Alcătuiți o scurtă compoziție în care să reliefați câteva trăsături ale felului de a fi al românilor, așa cum se desprind din basmele populare.

2. Imaginați-vă tărâmul fabulos unde trăiau zmeii, continuând pasajul următor din basm cu o secvență descriptivă: "Iară Greuceanu se duse, se duse pe o potecă care-l scoase tocmai la casele zmeilor..."

Scanned with OKEN Scanner

3. Conturați imaginea unui personaj fantastic (zmeul, zmeoaicele, diavolul șchiop).

4. Stabiliți asemănări între Greuceanu și Făt-Frumos, ideal masculin în viziunea populară.

5. Comentați, la alegere, o maximă despre prietenie care ar putea să ilustreze legătura dintre Greuceanu și Faurul Pământului.

6. Prezentați într-o compunere liberă semnificația următorului aforism: "Fără prieteni nu există viață" (Cicero).

7. Comentați celebra afirmație a poetului Lucian Blaga: "Copilăria este inima tuturor vârstelor" pentru a ilustra semnificația basmului în lumea copilului.

Întrebări-problemă

1. Ce caracteristici ale creațiilor populare recunoașteți în opera *Greuceanu*?

2. Ce valori etice cultivă basmul românesc?

3. Cum explicați prezența miraculosului în descrierea luptei lui Greuceanu cu zmeii?

4. Cum definiți termenii *fantastic*, *fabulos*? Ce relație există între ei?

5. Ce semnifică soarele și luna? Consultați un *Dicționar de simboluri*.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie

de Ion Creangă
(1839-1889)

"Creangă nu e un biet scriitor popular, cum au spus unii, ci cea mai măiastră și artistică manifestare a poporului în literatura cultă."

(Mihail Sadoveanu)

"Ion Creangă a realizat trecerea de la nivelul popular al literaturii la nivelul ei cult pe o cale pur spontană..."

(Tudor Vianu)

"Trebuie să fi citit Amintirile ca să guști farmecul lor incomparabil, pe care nici o analiză nu este în stare să-l tălmăcească."

(Jean Bontière)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
- povești: *Soacra cu trei nurori* *Capra cu trei iezi* *Punguța cu doi bani* *Povestea lui Harap-Alb* *Ivan Turbincă* *Povestea unui om leneș* - povestiri: *Moș Ion Roată și Unirea* - nuvelă: *Moș Nechifor Coțcariul* - romanul autobiografic: *Amintiri din copilărie*	• Scriitor popular prin lumea operelor sale, Ion Creangă este un artist modern prin elemente specifice de tehnică narativă. • Râsul suscitat de lectura operei lui Creangă provine din comicul personajelor și/sau al întâmplărilor, precum și din specificul talentului de povestitor al lui Creangă, care variază într-un anume fel, plin de umor, mimând, comentând, participând la desfășurarea narațiunii.

Scanned with OKEN Scanner

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Alcătuiți planul dezvoltat la fragmentului studiat din *Amintiri din copilărie*.

2. Comentați statutul de operă literară al lucrării cu caracter autobiografic *Amintiri din copilărie*.

3. Prezentați semnificațiile titlului, având în vedere relația lui cu conținutul textului studiat.

4. Reconstruiți o întâmplare care trezește hazul și indicați sursele umorului.

5. Comentați rolul dialogului în caracterizarea personajelor.

6. Selectați o întâmplare umoristică și prezentați modul de realizare a umorului de situație.

7. Imaginea mamei lui Nică, așa cum se desprinde din textul studiat.

8. Susțineți, prin referiri la opera studiată, aprecierea că I.Creangă este un maestru al portretului literar.

9. Comentați vorbele și comportamentul mătușii Măriuca.

Exerciții complexe

1. Menționați sursele umorului din acest fragment al *Amintirilor*.

2. Motivați genul și specia literară în care se încadrează opera *Amintiri din copilărie*.

3. Prezentați comparativ modalitățile narative specifice scriitorilor I.Creangă și M.Sadoveanu, cu referiri la operele studiate (*Domnul Trandafir, Un om necăjit, Neamul Șoimărești*lor).

4. Comentați următoarea afirmație critică: "Creangă a știut să fixeze climatul de poveste populară, al cărei lexic l-a rafinat păstrându-l

Scanned with OKEN Scanner

aspru în sunet, şi a ajuns să-i rotunjească arta compunerii, menţinând-o totuşi naivă" (Vladimir Streinu).

5. Menţionaţi trăsăturile ce caracterizează "copilăria copilului universal" relevate de fragmentul studiat.

6. Alcătuiţi o compoziţie în care să subliniaţi valoarea *Amintirilor din copilărie* - operă reprezentativă a literaturii române.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Indicaţi şi comentaţi elementele care dau stilului lui Creangă o notă de originalitate.

2. Stabiliţi rolul dialogului în fragmentul studiat.

3. Identificaţi expresii populare prezente în text şi comentaţi valoarea lor stilistică.

4. Prezentaţi elementele artistice şi lexicale la care recurge I.Creangă pentru a reda autenticitatea limbajului popular.

5. Apreciaţi forţa expresivă a limbajului sub pana scriitorului I.Creangă.

6. Arătaţi că umorul caracterizează vorbirea personajelor în fragmentul studiat din *Amintiri din copilărie.*

7. Transpuneţi fragmentul următor din vorbirea indirectă în vorbirea directă, în spiritul limbajului folosit de I.Creangă: "Şi când ajung acasă, aflu că tata şi mama erau duşi la târg; şi fraţii îmi spun, cu spaimă, că-i poznă cu mătuşa lui moş Andrei: a sculat mai tot satul în picioare din pricina pupăzăi din tei; zice că i-am fi luat-o noi, şi pe mama a pus-o în mare supărare cu asta..."

8. Transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă:

"- Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătuşa cu jale, ne trezeşte des-dimineaţă la lucru de atâţia ani? (...)

- Ce spui, cumnată? Dacă l-aş ucide în bătaie, când aş afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ţi-l ieu eu la depănat."

Scanned with OKEN Scanner

9. Comentaţi din punct de vedere stilistic fragmentul:

"Şi cum i-o au mână, javra dracului se face a o căuta de ou şi-i dezleagă atunci frumuşel aţa de la picior, apoi mi-o aruncă-n sus, zicând: «Iaca poznă, c-am scăpat-o!» Pupăza zbrr! pe-o dugheană şi, după ce se mai odihneşte puţin, îşi ie apoi drumul în zbor spre Humuleşti şi mă lasă mare şi devreme cu lacrimile pe obraz, uitându-mă după dânsa! Eu, atunci, haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească paserea..."

Exerciţii de creativitate

1. Imaginaţi un alt final povestirii lui I.Creangă, păstrând specificul rostirii scriitorului.

2. Alcătuiţi o compunere în care să-l prezentaţi pe Nică din perspectiva mătuşii Măriuca.

3. Redactaţi scena înfruntării lui Nică cu moşneagul de la iarmaroc din punctul de vedere al unui martor la "evenimente".

4. Povestiţi cu umor o întâmplare al cărei erou ar fi Nică, copil inventiv, erou al timpurilor noastre.

5. Pe baza lecturilor stabiliţi asemănări între copilăria oglindită de I.Creangă şi Mark Twain.

6. Construiţi un scurt dialog umoristic pe o temă la alegere, folosind modalităţile pe care le-aţi observat în exprimarea scriitorului I.Creangă.

Întrebări-problemă

1. Este Nică un personaj comic?
2. În ce constă savoarea dialogului în *Amintiri*?
3. Care este mesajul transmis de scriitor prin personaj?
4. Cum comentaţi finalul fragmentului studiat?
5. Care este atitudinea autorului faţă de personajul Nică?

Scanned with OKEN Scanner

Dl. Goe...

de I.L.Caragiale
(1852 - 1912)

"Fiecare schiță are farmecul unei miniaturi finisate desăvârșit"
(Șerban Cioculescu)

"Arma sa obișnuită este ironia (...) Ironia caragialiană cere din partea publicului o colaborare inteligentă"
(Șerban Cioculescu)

"În aceste giuvaiere care sunt schițele (...) arta lui I.L.Caragiale atinge acea densitate esențială în caracterizarea oamenilor și a moravurilor timpului."
(Șerban Cioculescu)

"Caragiale este cel mai mare creator de viață din întreaga literatură."
(Garabet Ibrăileanu)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
1. univers comic: *Schițe* *Momente* comedii: *O scrisoare pierdută* *O noapte furtunoasă* *Conu Leonida față cu Reacțiunea* 2. univers dramatic: *Năpasta* (dramă) *Două loturi*	• Mare creator de comedie, pictor al moravurilor epocii, I.L.Caragiale oscilează între satiric și ironic, privind lumea nu numai din afara ei, ci și din interior.

Scanned with OKEN Scanner

nuvele: *O făclie de Paște* *Păcat* *În vreme de război* 3. povestiri fantastice: *La hanul lui Mânjoală* *Kir Ianulea* *Calul dracului*	• Geniu clasic și realist, I.L.Caragiale este un scriitor satiric în opera căruia, printre notații ironice și maliționase, regăsim adevăruri crude, luciditate, râs și lacrimă.

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Alcătuiți rezumatul, urmărind "aventurile" personajului principal.
2. Comentați semnificația titlului *D-l Goe...*
3. Argumentați că opera *D-l Goe...* este o schiță.
4. Povestiți un fragment care vi se pare semnificativ pentru portretul comportamental al lui Goe.
5. Este Goe un personaj comic? Argumentați.
6. Comentați modul particular de exprimare al personajului principal.
7. Argumentați ideea că personajul Goe este un personaj ridicol.
8. Redactați câteva considerații asupra mediului în care trăiește "familia bună" a lui Goe.
9. Comentați șirul năzdrăvăniilor lui Goe și precizați rolul lor în caracterizarea personajului.
10. Prezentați imaginea personajului Goe prin caracterizarea directă realizată de autor.
11. Comentați portretul copilului așa cum este văzut de familia sa.
12. Universul uman al adulților din familia lui Goe.
13. Caracterizați, la alegere, un personaj secundar.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții complexe

1. Stabiliți asemănări între personajele Ionel și Goe.
2. Comentați următorul pasaj:

"E lucru mare cât e de deștept! zice mam-mare" (...) E ceva de speriat, parol! adăugă tanti Mița."

3. Comparați personajele-copii din operele *Amintiri din copilărie, Vizită și D-l Goe*... Ce lumi reprezintă ei?
4. Urmăriți și comentați relația narator-narațiune în schița *D-l Goe*...
5. Redactați câteva considerații asupra vieții interioare a personajelor lui Caragiale.
6. Alcătuiți o compunere reliefând imaginea mamei în operele studiate.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați rolul dialogului în realizarea personajelor schiței.
2. Caracterizați succint atitudinea autorului față de întâmplările relatate.
3. Ilustrați diverse modalități de realizare a comicului în opera studiată.
4. Comentati împletirea modurilor de expunere în textul schiței.
5. Transformați dialogul următor în povestire, păstrând amprenta stilului caragialian:

"- Mamițoo! mam'mare! tantii!

- Ce e? ce e? sar cucoanele.

- Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! să oprească!!!"

Scanned with OKEN Scanner

6. Transpuneţi în vorbire directă următorul fragment: "Cucoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate şi Goe să facă acelaşi lucru; fiindcă biletul era în pamblica pălăriei, şi, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică şi cu bilet cu tot. Dar avea bilet (...). Conductorul însă nu înţelege, pretinde bilet; dacă nu, la staţia apropiată, trebuie să-l dea jos pe d-l Goe."

Exerciţii de creativitate

1. Imaginaţi-vă posibila evoluţie a lui Goe peste câţiva ani.
2. Menţionaţi câteva principii educative din familia lui Goe.
3. Imaginaţi un alt final al schiţei, redactându-l în 10-15 rânduri.
4. Prezentaţi opiniile voastre referitoare la comportamentul lui Goe.
5. Imaginaţi soluţii pentru a-l transforma pe Goe într-un copil model. Rescrieţi textul din această perspectivă.
6. Comentaţi afirmaţia: "Nimic nu-i arde mai mult pe ticăloşi ca Râsul", cu particularizări asupra schiţelor lui I.L.Caragiale.
7. Imaginaţi-vă gândurile (opiniile) pasagerilor referitoare la comportamentul copilului Goe în tren.

Întrebări-problemă

1. În ce constă farmecul inimitabil al schiţei caragialiene?
2. Care este atitudinea autorului faţă de întâmplările relatate?
3 .Cum argumentaţi încadrarea operei în schiţa - portret?
4. Sunt adulţii un model pentru Goe?
5. Cum apare modelul adulţilor pentru tânărul Goe?

Scanned with OKEN Scanner

Vizită...

de I.L.Caragiale

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Indicați asemănările de structură cu opera *D-l Goe...*, ambele incadrate în volumul *Momente și schițe*.
2. Povestiți întâmplările din schița *Vizită...*, stabilind momentele subiectului.
3. Prezentați portretul fizic al lui Ionel, relevând importanța acordată detaliilor vestimentare.
4. Este Ionel un personaj-simbol? Argumentați răspunsul.
5. Comentați concepția despre educație a doamnei Popescu și exprimați-vă succint părerea personală.
6. Dezvoltați în câteva rânduri ideea că Ionel este o victimă a educației primite în familie.
7. Comentați gesturile caricaturale ale copilului și gustul pentru farse.
8. Conturați profilul moral al doamnei Popescu.
9. Urmărind firul narativ al schiței *Vizită...*, prezentați reacțiile oaspetelui, în succesiunea lor.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții complexe

1. Tema educației în schițele *Vizită...* și *D-l Goe...*
2. Comentați apartenența operei studiate la genul epic.
3. Subliniați rolul și semnificația dialogului în structura schiței *Vizită*.
4. Formulați în maximum 10 rânduri mesajul ce se desprinde din operele *Vizită...* și *D-l Goe...*
5. Prezentați și comentați specificul umorului în operele lui Ion Creangă și I.L.Caragiale, cu trimitere la textele studiate.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Arta narațiunii în opera *Vizită...* de I.l.Caragiale.
2. Formulați observații asupra ironiei care învăluie textele *Vizită...* și *D-l Goe...*
3. Rolul verbelor pentru expresivitatea limbajului caragialian.
4. Comentați specificul povestirii la persoana I.
5. Relevați particularitățile de exprimare a personajelor principale din schița *Vizită...*
6. Surprindeți modalitățile care imprimă operei *Vizită...* un caracter scenic.
7. Urmăriți și comentați relația narator-narațiune, subliniind rolul descrierii în ansamblul schiței *Vizită...*

Exerciții de creativitate

1. Exprimați-vă părerea față de atitudinea manifestată de doamna Popescu față de Ionel.

Scanned with OKEN Scanner

2. Alcătuiți o compunere în care să conturați imaginea copilăriei lui Ionel Popescu.

3. Redactați o scurtă compoziție cu tema: *"De la Ionel la Goe"*, în care să vă referiți la profilul moral al personajelor respective.

4. Prezentați succint gândurile (părerile) musafirului, reconstituind scena "atacului" jupânesei.

5. Recomandați colegilor prin câteva rânduri sugestive leectura schițelor lui I.L.Caragiale.

6. Reflectați dacă există un vinovat pentru lipsa de considerație a lui Ionel Popescu față de musafir.

Întrebări-problemă

1. De ce v-a captivat lectura acestei schițe? Argumentați.

2. Cum comentați numele oferite personajelor din schița *Vizită*...?

3. Care este specificul dialogului caragialian? De ce sunt considerate schițele sale scenete?

4. Cum definiți ironia? Dar satira? Ce relație există între aceste concepte?

5. De ce apelează I.L.Caragiale la formula naratorului-personaj?

6. Cum explicați ignoranța d-nei Maria Popescu?

Scanned with OKEN Scanner

Sobieski și românii

de Costache Negruzzi
(1808-1868)

"Însemnătatea lui Negruzzi e covârșitoare ca prozator. Pentru noi ca și pentru viitorime el va rămânea artistul ce a scris într-o limbă atât de vioaie, atât de armonioasă, și adese, atât de curată, și mai presus de toate, el va fi privit drept creatorul nuvelei românești."

(Eugen Lovinescu)

"Dar Negruzzi șterge colbul de pe cronici bătrâne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mâna cea veche a-nvățaților mireni;
Moale pana în culoarea unor vremi de mult trecute."

(Mihai Eminescu)

"Numele lui C.Negruzzi este legat de obicei de nuvela istorică Alexandru Lăpușneanul, care ar fi devenit o scriere celebră ca și Hamlet dacă literatura română ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale."

(G.Călinescu)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
Amintiri din junețe *Fragmente istorice:* *- Aprodul Purice* *- Alexandru Lăpușneanul* *Negru pe alb*	• Scriitor pașoptist, C.Negruzzi reînvie în opera sa o pagină de glorie străbună, evocând fapte de vitejie, cu darul observației psihologice în reliefarea caracterelor personajelor, precum și capacitatea de a reconstitui prin limbaj atmosfera epocilor trecute. • Deschizător de drumuri în literatură, C. Negruzzi este autorul unei opere care constituie ea însăși *"prefața"* culturii române din secolul al XIX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Subiecte posibile

1. Stabiliți momentele subiectului, comentând intriga.
2. Prezentați semnificația titlului, urmărind gruparea personajelor în opera studiată.
3. Comentați punctul culminant al acestei opere literare.
4. Rezumați fragmentul care v-a impresionat cel mai mult.
5. Comentați realizarea portretului moral al regelui polon prin replicile sale.
6. Evocați rezumativ episodul confruntării plăieșilor cu Sobieski, "fala leșilor", "eroul creștinătății".
7. Argumentați ideea că *Sobieski și românii* este o operă epică.
8. Comentați răspunsul plăieșului oferit solului polonez: "Cetatea n-avem de gând să i-o dăm cu una cu două, măcar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din puște..."
9. Prezentați în antiteză cele două personaje colective.
10. Este Sobieski un personaj negativ? Argumentați răspunsul.
11. Subliniați rolul și semnificația celor doi hatmani polonezi Iablonovski și Potoțki.
12. Povestiți și comentați un episod care evidențiază înțelepciunea bătrânului plăieș.
13. Comentați semnificațiile deznodământului povestirii.

Exerciții complexe

1. Alcătuiți o scurtă compunere în care să elogiați eroismul plăieșilor români.
2. Comparați modalitățile de realizare a personajelor Sobieski (*Sobieski și românii*) și Baiazid (*Scrisoarea III*).

Scanned with OKEN Scanner

3. Intrepretați ipostazele diferite din evoluția personajului Sobieski pe traseul textului.

4. Comentați replica lui Sobieski: "... Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați *avut cinstea de a vă împotrivi* cinci zile regelui de Polonia."

5. Subliniați complexitatea personajelor, raportând-o la trăsătura esențială a fiecărui protagonist.

6. Comentați caracterul scenic al confruntării dintre bătrânul plăies și contropitori.

7. Rolul imaginilor artistice în descrierea luptei.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Prezentați rolul dialogului în desfășurarea acțiunii.

2. Comentați funcțiile descrierii în ansamblul povestirii istorice *Sobieski și românii*.

3. Identificați și comentați modul de expunere dominant.

4. Surpindeți arta scriitorului în descrierea luptei.

5. Prezentați mijloacele de realizare a culorii de epocă în paginile nuvelei *Sobieski și românii*.

6. Comentați comparația din finalul operei:

"iar cetatea cu porțile deschise (...) rămase singură pe culmea înverzită, ca un mare schelet de uriaș."

7. Transformați din vorbirea directă în vorbire indirectă:

"- Plecați-vă, zise trimisul, și nu vă puneți capul în primejdie.

- Nu purta grija de capul nostru, domnule. Gândiți-vă mai bine la al vostru.

- Încă o dată vă întreb, vă închinați ori ba?

- Ba."

8. Comentați următoarele sintagme: "oastea ticăloșită", "fioroasă

Scanned with OKEN Scanner

pustietate", "cetatea se va cotropi", "garnizoana se va trece sub ascuțișul sabiei", "datorie patriotică și vrednică de toată lauda". Analizați figurile de stil respective.

Exerciții de creativitate

1. Imaginați-vă în 10-15 rânduri gândurile plăieșilor când sunt eliberați de regele Sobieski.
2. Relatați scena finală a operei din perspectiva unui plăieș.
3. Continuați firul povestirii într-o scurtă compunere narativă.
4. Ce sentimente trezește în sufletul vostru lectura acestei opere? Redactați câteva impresii de lectură.
5. Alcătuiți o compunere despre mândria patriotică a plăieșilor pornind de la afirmația lui Alexandru Vlahuță: "... e o adevărată religie iubirea de patrie..."
6. Redactați într-un stil concis și precis descrierea Cetății Neamțului, valorificând impresiile voastre de călătorie.

Întrebări-problemă

1. Ce simboluri descoperiți în opera *Sobieski și românii*?
2. Cum se realizează simetria compozițională a textului?
3. Care este rolul arhaismelor? Exemplificați.
4. De ce este bătrânul plăieș un personaj-simbol?
5. Care sunt semnificațiile evocărilor istorice în cerațiile lui Negruzzi?

Scanned with OKEN Scanner

Scrisoarea III

de Mihai Eminescu

"Prin Eminescu, gândirea și sensibilitatea românească a trăit o extindere a orizontului cugetării, care ne-a transformat în mod esențial."

(Tudor Vianu)

"Prin Eminescu, prin creația sa genială, neamul românesc simte că și-a asigurat dreptul la nemurire."

(Mircea Eliade)

"Când ajunge a fi el însuși, Eminescu nu mai seamănă cu nici unul din predecesorii săi (...) Tot ce fusese împrumutat se mistuise în miracolul creației."

(Tudor Vianu)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
- poezii pe tema iubirii și a naturii: *Lacul, Dorința, Sara pe deal, Floare-albastră, Și dacă* - poezii de inspirație folclorică: *Revedere, Călin(file de poveste), Ce te legeni...*	• Poet al naturii și al iubirii, M.Eminescu a fost fascinat de istorie, de folclor, creând o operă în care vibrează sensibilitatea românului, printr-un limbaj de o mare expresivitate și într-o formă artistică superioară.

Scanned with OKEN Scanner

- poezii de factură filosofică: *Luceafărul*, *Glossă*, *Scrisoarea I* - proză filosofică și fantastică: *Sărmanul Dionis* - nuvele romantice: *Cezara*	• "Pentru Eminescu, istoria parcurge trei vârste, dintre care primele două (vârsta de dinaintea istoriei, cea a Daciei mitice din *Memento mori* și vârsta eroică a statului natural din *Scrisoarea III*) sunt prin excelență creatoare, iar cea de-a treia, contemporană, e resimțită ca un timp de criză al înstrăinării de istorie." (Ioana Em. Petrescu)

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Apreciați care este momentul cel mai dramatic al acțiunii, motivând alegerea.
2. Caracterizați personajul Mircea, evidențiind trăsăturile dominante.
3. Citați câteva versuri care surprind o anume trăsătură a personajului pozitiv și relevați semnificația ei.
4. Argumentați caracterul de EROU al domnitorului român.
5. Comentați o anume trăsătură a lui Baiazid, evidențiată în confruntarea sa cu voievodul Mircea cel Bătrân.
6. Argumentați rolul antitezei în caracterizarea personajelor principale.
7. Apreciați calitățile de conducător ale domnitorului român, desprinse din versurile *Scrisorii III*.
8. Personajele poemului dobândesc o valoare simbolică. Motivați afirmația.
9. Argumentați ideea că Mircea cel Bătrân este un personaj exponențial pentru faza eroică a istoriei noastre.

Scanned with OKEN Scanner

10. Consemnați complexitatea mijloacelor de realizare a personajelor Mircea și Baiazid.

11. Motivați apartenența operei *Scrisoarea III* la genul epic.

Exerciții complexe

1. Comparați răspunsul bătrânului plăieș cu cel oferit cotropitorului de domnitorul Mircea cel Bătrân în *Scrisoarea III*.

2. Prezentați legătura dintre om și natură în operele studiate, având ca punct de plecare versul: "Râul, ramul mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este."

3. Ce asemănări se pot stabili între poemul *Scrisoarea III* și balada cultă *Pașa Hassan* de G. Coșbuc?

4. Scena luptei - surprindeți specificul desfășurării acestui "spectacol".

5. Alcătuiți caracterizarea personajului colectiv.

6. Comentați semnificațiile operei eminesciene, raportându-vă la afirmația: "Patria nu e pământul pe care trăim din întâmplare, ci e pământul plămădit cu sângele și întărit cu oasele înaintașilor noștri" (Barbu Ștefănescu-Delavrancea).

7. Comentați semnificațiile versurilor care încheie fragmentul studiat:

"Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată
Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română."

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați modurile de expunere folosite de autor.

2. Comentați un pasaj descriptiv din fragmentul studiat din *Scrisoarea III*.

Scanned with OKEN Scanner

3. Indicați patru procedee artistice diferite folosite de M. Eminescu, insistând asupra efectului artistic.

4. Comentați rolul antitezei concretizate în textul poetic studiat.

5. Relevați importanța epitetului în realizarea personajelor.

6. Prezentați scena luptei, reliefând procedeele artistice.

7. Comentați două figuri de stil care apar în discursul lui Baiazid.

8. Urmăriți valorificarea cu scop artistic a personificării în prezentarea încleștării dramatice dintre cele două armate.

9. Transformați următorul fragment din vorbire directă în vorbire indirectă, păstrând tensiunea confruntării:

"-Tu ești Mircea?
- Da-mpărate!
- Am venit să mi-te-nchini,
De nu schimb a ta coroană într-o ramură de spini
- Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!"

10. Comentați sub raport stilistic versurile:

"Călăreții implu câmpul și roiesc după un semn
Și cu caii lor sălbatici bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare,arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizontu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie..."

11. Prezentați raportul: narațiune - descriere - dialog concretizat în fragmentul studiat.

12. Comentați elementele de versificație.

Exerciții de creativitate

1. Prezentați portretul lui Mircea cel Bătrân din perspectiva lui Baiazid.

Scanned with OKEN Scanner

2. Alcătuiți o compunere având ca punct de plecare versurile: "Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul..."

3. Descrieți starea sufletească a voievodului român după confruntarea verbală cu sultanul turc.

4. Conturați portretul spiritual al lui Baiazid din perspectiva domnitorului român.

5. Alcătuiți o compunere literară cu tema: *Dor de Eminescu*.

6. Într-o scurtă compunere descriptivă folosiți comparații și metafore din textul poetic eminescian.

Întrebări problemă

1. Care este rolul imaginilor auditive și motorii în descrierea luptei?

2. Prin ce mijloace se înfățișează simplitatea și înțelepciunea domnitorului Mircea cel Bătrân?

3. Care este viziunea lui Baiazid asupra victoriilor sale?

4. Cum se conturează aureola de erou legendar a lui Mircea cel Bătrân în versurile *Scrisorii III*?

5. Care este specificul evocării trecutului istoric în *Scrisoarea III*?

6. Ce elemente de filozofie populară regăsiți în discursul lui Mircea?

7. Prin ce notații se realizează descrierea luptei?

8. La ce elemente cu valoare simbolică apelează poetul Eminescu în acest poem?

9. Ce semnificație are participarea elementelor naturii la redarea ritmului alert al bătăliei descrise?

Scanned with OKEN Scanner

Călin (file din poveste)

de Mihai Eminescu

"Când ajunge a fi el însuși, Eminescu nu mai seamănă cu nici unul dintre predecesorii săi (...) Tot ce fusese împrumutat se mistuie în miracolul creației."

(Tudor Vianu)

"Cea mai mare însușire a lui Emimescu este de a face poezie populară fără să imite, și, cu idei culte, de a coborî la acel sublim impresionism popular".

(G. Călinescu)

"Eminescu este cel mai dificil poet român și cel mai de neînțeles. Unul și același poem se destăinuie altfel fiecărei vârste, fiecărei vârste părându-i-se desăvârșit într-un fel aparte."

(Nichita Stănescu)

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarrea și interpretarea textului literar

1. Comentați tabloul naturii ferice.
2. Elemente de pastel în poemul *Călin (file din poveste)*, fragmentul studiat.
3. Motivul comunicării om-natură în viziunea eminesciană, pe baza textului studiat.
4. Surprindeți notele de solemnitate în prezentarea nunții împărătești.
5. Relevați tonalitatea cu care este înfățișată nunta gâzelor.

Scanned with OKEN Scanner

6. Stabiliți asemănări între nunta din poemul *Călin* și cele prezentate în basmele populare românești.

7. Comentați modul cum participă natura la bucuria celor doi tineri.

8. Faceți referiri asupra atitudinii poetului față de lumea gâzelor.

9. Comentați semnificația participării elementelor naturii la nunta împărătească.

10. Argumentați ideea că poemul *Călin (file din poveste)* este un tablou în versuri.

11. Elemente de umor (parodie) în prezentarea nunții micilor viețuitoare.

12. Comentați rolul și diversitatea imaginilor artistice din poemul eminescian, cu referiri la fragmentul studiat.

Exerciții complexe

1. Alcătuiți o compunere în care să vă referiți la arta descrierii în poemul *Călin (file din poveste)*.

2. Comentați impresia de fabulos (de sorginte populară).

3. Epic și liric în poemul *Călin (file din poveste)*.

4. Arta portretului în fragmentul studiat.

5. Elemente populare și culte în "țesătura" poemului eminescian.

6. Asemănări și deosebiri între cele două nunți înfățișate de poetul M.Eminescu.

7. Real și fantastic în poemul *Călin (file din poveste)*.

8. Prezentați rolul personificării în descrierea ceremoniei din lumea gâzelor.

9. Redactați câteva considerații asupra versului eminescian, având în vedere muzicalitatea și expresivitatea limbajului.

Scanned with OKEN Scanner

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Arătați semnificația metaforică a versului:
"Un cuibar rotind de ape peste care luna zace".

2. Comentați mijloacele artistice prin care se realizează imaginea celor două nunți.

3. Prezentați rolul descrierii în crearea atmosferei de basm în poemul *Călin (file din poveste)*.

4. Comentați realizarea din punct de vedere artistic a portretului craiului.

5. Identificați elementele coloristice din peisajul descris. Relevați rolul acestora în textul poetic.

6. Comentați personificarea: "...trunchii vecinici poartă suflete sub coajă".

7. Folosind textul poeziei, explicați modul în care autorul realizează descrierea miresei.

8. Comentați, din punct de vedere cromatic, imaginea feerică a naturii ("codru *de aramă*", "pădure *de argint*", "flori *albastre*", "iarba *pare de omăt*", "râuri *sclipitoare*" etc.).

9. Explicați înțelesul a trei epitete și două metafore din textul studiat.

10. Comentați din punct de vedere stilistic versurile:
"Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind."

Exerciții de creativitate

1. Alcătuiți o descriere de natură, folosind metafore, epitete și personificări.

Scanned with OKEN Scanner

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Arătați semnificația metaforică a versului:
"Un cuibar rotind de ape peste care luna zace".

2. Comentați mijloacele artistice prin care se realizează imaginea celor două nunți.

3. Prezentați rolul descrierii în crearea atmosferei de basm în poemul *Călin (file din poveste)*.

4. Comentați realizarea din punct de vedere artistic a portretului craiului.

5. Identificați elementele coloristice din peisajul descris. Relevați rolul acestora în textul poetic.

6. Comentați personificarea: "...trunchii vecinici poartă suflete sub coajă".

7. Folosind textul poeziei, explicați modul în care autorul realizează descrierea miresei.

8. Comentați, din punct de vedere cromatic, imaginea feerică a naturii ("codru *de aramă*", "pădure *de argint*", "flori *albastre*", "iarba *pare de omăt*", "râuri *sclipitoare*" etc.).

9. Explicați înțelesul a trei epitete și două metafore din textul studiat.

10. Comentați din punct de vedere stilistic versurile:
"Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind."

Exerciții de creativitate

1. Alcătuiți o descriere de natură, folosind metafore, epitete și personificări.

Scanned with OKEN Scanner

2. Prezentați poemul *Călin (file din poveste)* ca pe un elogiu adus bucuriei de a trăi.

3. *Împărăția întunericului - între fabulos și feeric* - compunere descriptivă.

4. Prezentați cu ironie, printr-o compunere, un personaj de basm.

5. Valorificând impresiile de călătorie, realizați o descriere poetică a unui ținut îndrăgit.

6. Alcătuiți o compunere (eseu) în care să prezentați câteva din impresiile create de lectura operei *Călin (file din poveste).*

7. Documentându-vă, prezentați câteva observații asupra influenței folclorului românesc în creația eminesciană.

Întrebări-problemă

1. Prin ce trăsături întruchipează personajul Călin mitul Zburătorului?

2. Se pot face apropieri între imaginea nunții în poemul *Călin* și nunta mioritică?

3. Care sunt elementele ce justifică aprecierea portretului miresei ca formă de descriere artistică?

4. Cum se realizează aspectul umoristic și parodic al nunții micilor viețuitoare?

5. Ce rol are fabulosul popular în geneza acestui poem?

Scanned with OKEN Scanner

Iarna

de Vasile Alecsandri
(1821-1890)

"Înainte de Eminescu și Sadoveanu generația noastră s-a inițiat în frumusețile peisajului românesc și-n farmecele vieții rustice prin Pastelurile lui Alecsandri."

(Perpessicius)

"Rara taină a Pastelurilor rezidă în marea ei simplitate, în armoniosul ei echilibru sufletesc."

(Don Pillat)

"În mod deosebit Pastelurile (1875) îi demonstrează originalitatea talentului, prin viziunea anti-romantică, ireproșabilă a ciclurilor cosmice..."

(Paul Cornea)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
- lirică de inspirație folclorică: *Doine, Lăcrămioare* - poezie descriptivă: *Pasteluri* - poezia marilor evenimente: *Ostașii noștri* - comedii: *Iașii în carnaval* ciclul *Chiriților*	• Poet din generația romantică pașoptistă, V.Alecsandri a creat o operă de o mare complexitate, varietate și bogăție, făcând din literatură o profesie.

Scanned with OKEN Scanner

- drame: *Despot Vodă* *Fântâna Blanduziei* - proză: *Istoria unui galbân și a unei parale* *Balta Albă*	• Delicatețea tonului, prospețimea expresiilor, gingășia descrierii se remarcă în galeria de pasteluri, ce prezintă natura în esența ei pură.

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Explicați semnificația titlului, cu raportare la întreaga descriere poetică.
2. Identificați partea cea mai reușită a acestei descrieri. Argumentați.
3. Comentați tablourile naturii din poezia *Iarna* de V.Alecsandri.
4. Argumentați încadrarea textului poetic studiat în genul liric.
5. Demonstrați că *Iarna* de V.Alecsandri este un pastel.
6. Subliniați rolul descrierii în potențarea imaginii naturii din poezia studiată.
7. Argumentați că opera literară *Iarna* este o descriere artistică în versuri.
8. Selectați și comentați versurile care surprind măreția naturii.
9. Comentați specificul tehnicii picturale din pastelul studiat.
10. Argumentați ideea că V.Alecsandri surprinde imaginea unei ierni feerice.

Exerciții complexe

1. Alcătuiți o prezentare generală a secvențelor poetice din lectura *Iarna* de V.Alecsandri.

Scanned with OKEN Scanner

2. Imaginea naturii în pastelurile *Iarna* de V.Alecsandri și *Vara* de G.Coșbuc.

3. Comentați aprecierea criticului G.Călinescu, cu referire la pastelul studiat: "este o poezie nouă, în care *tehnica picturală* predomină."

4. Poezia lirică este prin excelență un ecou al sufletului. Comentați afirmația, cu trimiteri la textul poetic studiat.

5. "Spectacolul" naturii în viziunea lui V.Alecsandri.

6. Susțineți într-o compunere-eseu apropierea pastelistului Alecsandri de pictorii impresioniști.

7. Comparați tehnica descriptivă a lui Alecsandri cu viziunea eminesciană asupra naturii, referindu-vă la poemul Călin (file din poveste).

8. Comentați caracterul static al descrierii în pastelul *Iarna* de V.Alecsandri.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați versul: "Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară", urmărind sugestia creată.

2. Faceți referiri la registrul imagistic al poeziei *Iarna*.

3. Comentați din punctul de vedere al cromaticii versurile, prezentând rolul epitetului în crearea atmosferei.

4. Argumentați ideea că limbajul folosit de poetul Alecsandri este deosebit de plastic.

5. Comentați efectul comparației:

"Ca fantasme albe plopii înșirați se pierd în zare."

6. Justificați folosirea verbelor din structura poeziei la timpul prezent.

7. Comentați rolul pe care îl are din punct de vedere compozițional, ultima strofă a poeziei *Iarna*.

8. Identificați epitetele din textul poetic studiat și relevați implicarea lor în crearea expresivității.

Scanned with OKEN Scanner

9. Subliniaţi într-o strofă, la alegere, din poezia *Iarna* particularităţile artistice ale exprimării poetului Alecsandri.

10. Comentaţi imaginile artistice relevând contribuţia lor în realizarea artistică a pastelului *Iarna*.

11. Demonstraţi că versificaţia joacă un rol important în reliefarea eleganţei şi gingăşiei textului poetic studiat.

12. Comentaţi semnificaţiile metaforei din următorul vers:
".. doritul soare/Străluceşte şi desmiardă oceanul de ninsoare".

Exerciţii de creativitate

1. Realizaţi descrierea unui colţ de natură cu ajutorul epitetului. Propuneţi un titlu sugestiv.

2. Selectaţi figuri de stil din poezia *Iarna* de V.Alecsandri şi utilizaţi-le într-o compoziţie proprie.

3. Prezentaţi cu mijloacele unui film color un peisaj de primăvară, sub titlul: *Şoc de primăvară*.

4. Valorificând lecturile personale, prezentaţi imaginea iernii în viziunea unui alt poet român.

5. Redactaţi o lucrare în care să susţineţi ideea că Alecsandri este un scriitor mereu actual, foarte aproape de sufletul românului.

Întrebări-problemă

1. Ce reprezintă natura pentru V.Alecsandri? Dar pentru Eminescu?

2. Cum se prezintă în acest pastel raportul cosmic-terestru?

3. Prin ce mijloace surprinde pastelistulAlecsandri vraja iernii?

4. În ce constă expresivitatea imaginilor artistice?

5. Consideraţi că poezia este scrisă într-o manieră modernă?

Scanned with OKEN Scanner

Dan, căpitan de plai

de Vasile Alecsandri

"Dacă împrejurările m-au făcut poet, aceasta am s-o mulțumesc poporului român, din care m-am născut și care cuprinde în sânul său comoara nesecată de cea mai sublimă poezie".

(Vasile Alecsandri)

"Poporul... este izvorul celor mai poetice creații, celor mai nepieritoare opere; și poeții mari, care apar ca niște rari meteori, nu sunt decât revelatorii maeștri ai poeziei popoarelor concentrată în sânul lor."

(Vasile Alecsandri)

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Argumentați încadrarea operei în specia poemului eroic.
2. Relatați episoadele cele mai importante care pun în lumină caracterul lui Dan, vechi căpitan de plai.
3. Indicați momentele subiectului, surprinzând semnificația punctului culminant al poemului *Dan, căpitan de plai*.
4. Argumentați caracterul de operă epică al poemului studiat.
5. Schițați portretului fizic și moral al lui Dan, reliefând mijloacele de caracterizare folosite de autor.
6. Motivați atitudinea lui Dan în relație cu "legea strămoșească".
7. Comentați legătura afectivă dintre Dan și Ursan, arătând în ce măsură Ursan îl completează pe eroul principal.

Scanned with OKEN Scanner

8. Argumentați ideea că Dan este un personaj legendar, pornind de la versurile:

"Frunză verde de mălai
Cine merge sus la Rai?
Merge Dan, șoiman de plai".

9. Comentați rolul motto-ului și subliniați importanța acestuia în reliefarea personajului principal.

10. Prezentați succint semnificația titlului poemului studiat.

11. Subliniați trăsătura dominantă de caracter a bătrânului Dan, comentând ruga adresată lui Dumnezeu și jurământul de credință față de țară.

12. Evidențiați trufia lui Ghirai, comparându-l cu alte personaje ce reprezintă ipostaza cuceritorului.

13. Comentați un vers cu valoare de cugetare din răspunsul dat de Dan hanului tătar.

14. Prezentați, la alegere, un personaj creionat de autor din perspectiva unui alt personaj al poemului.

15. Evocați dimensiunile morale ale eroului Dan, prezentând drama acestuia prilejuită de trecerea timpului.

16. Precizați rolul și semnificația personajului Fulga.

Exerciții complexe

1. Justificați comportarea eroică a personajului Dan.

2. Alcătuiți o compunere de caracterizare a protagonistului poemului *Dan, căpitan de plai* stabilind, la alegere, analogii între:

a. Dan și Mircea cel Bătrân (*Scrisoarea III*);
b. Dan și Toma Alimoș;
c. Dan și Dănilă (*La Vulturi!*);
d. Dan și bătrânul plăieș (*Sobieski și românii*).

Scanned with OKEN Scanner

3. Comentați comunicarea om-natură în poemul lui Alecsandri, urmărind oglindirea acestui aspect și în alte opere studiate.

4. Stabiliți posibile asemănări între balada cultă și poemul eroic.

5. Comentați descrierea bătăliei, făcând comparații cu alte asemenea scene din textele literare studiate.

6. Real și fantastic în poemul epic *Dan, căpitan de plai*.

7. Motivați atitudinea hanului Ghirai din deznodământul operei.

8. Interpretați diversele ipostaze sufletești ale lui Dan în evoluția narațiunii.

9. Stabiliți relații între mesajul textului studiat și figurile de stil folosite de V.Alecsandri.

10. Dan, personaj de legendă.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Reproduceți din memorie și comentați două personificări din textul poetic studiat.

2. Comentați semnificatia antitezei din versul: "Deși cuprins de lanțuri, măreț intră românul!"

3. Rolul dialogului și al monologului în prezentarea personajelor.

4. Numiți și relevați semnificațiile procedeului artistic din următorul vers:

"... pământul ce tresare și care-l recunoaște".

5. Realizați schema metrică a două versuri din textul studiat.

6. Comentați exprimarea alegorică a lui Dan în dialogul cu hanul tătar.

7. Identificați și comentați modul de expunere dominant. Subliniați și importanța celorlalte modalități folosite de autor în poemul *Dan, căpitan de plai*.

8. Relevați rolul antitezei în prezentarea personajelor Dan și Ghirai.

Scanned with OKEN Scanner

9. Selectaţi epitete şi comparaţii, evidenţiind rolul lor în prezentarea personajelor.

10. Sugestii folclorice în structura poemului *Dan, căpitan de plai* de V.Alecsandri.

Exerciţii de creativitate

1. Alcătuiţi o compunere pornind de la versurile:

"Ceahlăul sub furtună nu scade moşunoi!
Eu, Dan, sub vântul soartei să scad păgân, nu voi."

2. Redactaţi o lucrare cu tema:

Personajul Dan - un model eroic

3. Reflectaţi în ce moment s-ar fi putut schimba destinul lui Dan şi redactaţi o astfel de variantă.

4. Justificaţi în câteva rânduri hotărârea autorului de a-l reabilita pe hanul tătar Ghirai.

5. Prezentaţi impresia lui Ghirai despre Dan, vechi căpitan.

6. Relevaţi valoarea universului poetic al lui Vasile Alecsandri.

Întrebări-problemă

1. Care a fost influenţa folclorului în operele coşbuciene de evocare a eroismului străbun?

2. În baza căror trăsături Dan şi Ursan s-ar putea compara cu personajele de basm?

3. Ce semnifică comparaţia lui Dan cu astrul ceresc?

4. Pin ce elemente se imprimă poemului nuanţa de fantastic şi de miraculos?

5. Ce aspecte atestă adâncirea elementelor populare în accentuarea laturii naţionale a acestei opere?

Scanned with OKEN Scanner

Toma Alimoș

"La noi românii, întâi se aud cântecele și apoi răsare soarele".
(Nicolae Iorga)

"În durerile și furtunile negurosului nostru trecut, doina și cântecul bătrânesc au fost izvoare de viață și energie".
(Mihail Sadoveanu)

"De la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care cântă și se simt ai acestui popor și ai acestui pământ".
(Mihail Sadoveanu)

Specii reprezentative	*Specificul literaturii populare*
1. *gen liric*: - doine - de dor - de jale - de înstrăinare - de cătănie - cântece - strigături 2. *gen epic*: - balade - păstorești (*Miorița*) - istorice (*Cântecul lui Constantin Brâncoveanu*) - legendare (*Monastirea Argeșului*) - fantastice (*Soarele și luna*) - legenda - snoava - basmul 3. *gen dramatic*: Vicleimul, Irozii	• Enciclopedie artistică a vieții poporului, literatura populară exprimă concepții despre viață, creație, iubire, muncă, istorie, dreptate, moarte, înzestrând patrimoniul literar românesc cu frumuseți nepieritoare. • Unealtă a cunoașterii, mitul are o poziție privilegiată în ansamblul unei culturi. Povestiri alegorice referitoare la vremurile îndepărtate, la eroi și evenimente trecute sau la originea unor lucruri, miturile depășesc condiția semantică a povestirii, dând sens gândirii creatoare a artiștilor autentici.

Scanned with OKEN Scanner

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Alcătuiți rezumatul baladei în maximum 20 de rânduri.
2. Povestiți subiectul operei, păstrând nealterat dramatismul întâmplărilor.
3. Prezentați momentele subiectului, comentând punctul culminant.
4. Comentați dialogul dintre personajele Toma Alimoș și Manea.
5. Surprindeți trăsăturile dominante evidențiate prin comportarea personajelor principale.
6. Comentați rolul și semnificația personajelor din balada *Toma Alimoș*.
7. Motivați genul și specia literară în care se încadrează opera studiată.
8. Comentați sfârșitul haiducului Toma Alimoș, subliniind trăsăturile de caracter ale boierului Manea.
9. Argumentați încadrarea personajelor în sfera celor pozitive și, respectiv, negative.
10. Prezentați trăsăturile morale ale personajului Manea, pornind de la semnificația versului: "Maneo, Maneo, fiară rea".
11. Relevați asemănările între personajele baladei studiate și cele aparținând basmelor.
12. Argumentați caracterul popular al baladei *Toma Alimoș*.
13. Interpretați trăsăturile sufletești ale personajului Toma Alimoș, având în vedere evoluția narațiunii.
14. Vi se pare sugestiv titlul acestei balade? Exprimați-vă părerea comentându-l sumar și apoi propuneți un altul.
15. Formulați mesajul care se desprinde din balada *Toma Alimoș*.

Exerciții complexe

1. Real și fantastic în legenda *Toma Alimoș*.
2. Realizați o comparație între balada populară *Toma Alimoș* și balada cultă *Pașa Hassan*.

Scanned with OKEN Scanner

3. Relația dintre om - natură în basm și baladă.
4. Comentați atitudinea haidului în fața morții.
5. Urmăriți și apreciați legătura dintre om și natură în operele studiate.
6. Explicați, din perspectiva desfășurării acțiunii, conflictul baladei *Toma Alimoș*.
7. Comentați versurile prin care autorul anonim îl caracterizează indirect pe Manea.
8. Simbolul codrului în poezia populară *Toma Alimoș*.
9. Comentați testamentul haiducului, erou al baladei *Toma Alimoș*.
10. Rolul antitezei în caracterizarea personajelor din balada studiată.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Indicați și comentați câteva procedee artistice folosite pentru sublinierea caracterului antitetic al personajelor.
2. Argumentați că balada *Toma Alimoș* este o creație populară, reliefând mijloacele artistice.
3. Stabiliți elemente de versificație caracteristice, pe baza unor versuri, la alegere.
4. Selectați elemente personificate din balada studiată.
5. Realizați o scurtă apreciere asupra caracterului oral al exprimării în textul popular *Toma Alimoș*.
6. Transformați din vorbirea directă în vorbirea indirectă următorul fragment:

"- Bună ziua, verișcane!
- Mulțumescu-ți, frate Mane!
- D-alei, Tomo Alimoș,
haiduc din Țara de Jos
nalt la stat,
mare la sfat,
pe la mine ce-ai căutat?"

Scanned with OKEN Scanner

7. Identificați procedeele artistice din versurile de mai jos, prezentând efectul lor asupra cititorului:

" Lasă șaua, sai pe mine,
și de coamă ține-te bine,
ca s-arăt la bătrânețe
ce-am plătit la tinerețe...
Până Toma se ținea,
murgul, măre, și zbura;
și zbura tocmai ca vântul,
fără s-atingă pământul."

Exerciții de creativitate

1. Alcătuiți o compunere în care să dezvoltați afirmația lui Vasile Alecsandri: "Românul e născut poet!"

2. Valorificând lecturile personale, redactați o compoziție cu tema: "Literatura populară, expresie artistică a bogăției sufletești a poporului nostru."

3. Comentați afirmația: "Codru-i frate cu românul", cu referire la textul popular studiat.

4. Ar fi posibilă reabilitarea personajului Manea? Schimbați finalul baladei, respectând elementele de versificație specifice.

5. Redactați o lucrare în care să urmăriți diversele modalități artistice de imprimare a "vrajei" poetice în operele populare studiate.

Întrebări-problemă

1. De ce balada se încheie cu o notă de optimism?
2. Este Toma Alimoș un personaj complex? Argumentați.
3. În ce constă înrâurirea basmului asupra baladei *Toma Alimoș?*
4. Cum este înfățișată natura în balada populară?
5. Prin ce se susține caracterul tipic popular al acestei balade?
6. Care este concepția despre moarte a lui Toma Alimoș?

Scanned with OKEN Scanner

Pașa Hassan

de George Coșbuc
(1866-1918)

"Sunt suflet în sufletul neamului meu
Și-i cânt bucuria și-amarul."

(G.Coșbuc)

"Dacă n-am găsit tot în Eminescu cele mai muzicale și mai plastice versuri ce s-au scris în românește, am putea spune că poetul ardelean a fost cel mai desăvârșit meșteșugar al versului nostru."

(Eugen Lovinescu)

"Bogăția ritmurilor, varitatea, felurimea și perfecțiunea lor fac din Coșbuc un poet unic la noi."

(Vladimir Streinu)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
Balade și idile *Noapte de vară* *Nunta Zamfirei* *La oglindă* *Moartea lui Fulger* Fire de tort *Lupta vieții* *Noi vrem pământ* Cântece de vitejie *Decebal către popor* *Moartea lui Gelu* *Pașa Hassan* *Oltenii lui Tudor*	• Unul dintre cei mai de seamă poeți ai Transilvaniei, G.Coșbuc se remarcă prin conținutul național al operei sale, având un cult pentru strămoși, pentru natura patriei. • Noutatea de expresie a acestui poet epic impune un fin cunoscător al virtuților și virtualităților artistice și muzicale ale limbii populare, valorificate într-o mare varietate de ritmuri și efecte prozodice.

Scanned with OKEN Scanner

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Stabiliți momentele subiectului și comentați unul, la alegere.
2. Motivați apartenența poeziei la genul epic, specia-baladă cultă.
3. Sintetizați trăsăturile morale ale lui Mihai Viteazul în ipostaza de erou național.
4. Surprindeți sugestiile oferite de titlul baladei, desemnând numele adversarului.
5. Comentați punctul culminant al baladei studiate.
6. Povestiți și comentați un episod revelator pentru comportamentul pașei Hassan.
7. Caracterizați personajul negativ al baladei *Pașa Hassan*.
8. Identificați și comentați atitudinea autorului față de cele două personaje din balada studiată.
9. Argumentați, cu referire la textul studiat, că Mihai Viteazul are personalitatea unui adevărat EROU.
10. Povestiți ce v-a impresionat mai mult în balada cultă *Pașa Hassan*.
11. Susțineți caracterul de operă cultă al textului studiat.
12. Redactați câteva considerații asupra absenței elementelor fantastice caracteristice baladelor populare.

Exerciții complexe

1. Stabiliți asemănări și deosebiri între balada populară și cea cultă.
2. Comentați scena luptei din balada *Pașa Hassan* comparativ cu viziunea eminesciană din *Scrisoarea III*.
3. Faceți aprecieri asupra imaginii ridicole pe care autorul o atribuie personajului Hassan.

Scanned with OKEN Scanner

4. Stabiliți asemănări între personajele Manea (*Toma Alimoș*) și Pașa Hassan.

5. Urmărind comportamentul pașei Hassan prezentați stările sale sufletești.

6. Comentați și motivați ridicolul personajului negativ al baladei studiate.

7. Reflectați și prezentați succint complexitatea de realizare a personajelor operei *Pașa Hassan*.

8. Evidențiați legătura dintre ideea dominantă a baladei studiate și figurile de stil din text.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați folosirea antitezei în textul studiat.

2. Justificați rolul hiperbolei în balada *Pașa Hassan*.

3. Comentați versurile:

"Și vorba-i e tunet, răsufletul ger
Iar barda-i din stânga i-ajunge la cer
Și vodă-i un munte."

4. Relevați rolul epitetelor și al metaforelor în caracterizarea lui Mihai Viteazul.

5. Comentați împletirea antitezei cu hiperbola în prezentarrea personajului pozitiv.

6. Prezentați observații asupra tehnicii contrastului în caracterizarea personajelor.

7. Comentați accentul comic pe care autorul îl imprimă manifestărilor pașei Hassan.

8. Elemente de sugestie auditivă și de mișcare în scena luptei.

9. Relevați sugestiile verbelor pentru expresivitatea comunicării.

Scanned with OKEN Scanner

10. Reproduceți o strofă care v-a plăcut și evidențiați particularitățile artistice.

11. Comentați versurile din punctul de vedere al versificației.

12. Elemente de limbaj popular în balada cultă *Pașa Hassan*.

Exerciții de creativitate

1. Alcătuiți un scurt portret al lui Mihai Viteazul, așa cum îl percepeți după ce ați citit această baladă.

2. Povestiți din perspectiva lui Mihai desfășurarea evenimentelor baladei.

3. Prezentați cu ironie, folosind modalitatea ridicolului, un pesonaj imaginar.

4. Alcătuiți un portret sentimental unui personaj - erou național din lecturile studiate.

5. Reflectați: Cum ar putea fi reabilitat Hassan în ochii cititorului?

Întrebări-problemă

1. Care este funcția stilistică a titlului acestei opere poetice?

2. Cum realizează Coșbuc imaginea armatei dușmane?

3. Ce elemente îl apropie pe Mihai Viteazul de eroii din basme?

4. Cum se realizează hiperbola ca figură de construcție în balada cultă *Pașa Hassan*?

5. Care este semnificația antitezei în arhitectura poeziei?

Scanned with OKEN Scanner

Vara

de George Coșbuc

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Motivați apartenența operei literare *Vara* de G. Coșbuc la genul liric, specia pastel.
2. Este *Vara* un tablou în versuri? Argumentați răspunsul.
3. Cosmic și terestru în pastelul *Vara*.
4. Urmăriți atitudinile eului poetic pe parcursul celor trei strofe.
5. Umanizarea pastelului terestru în strofa a II-a.
6. Relevați concepția filosofică despre moarte regăsită în ultima strofă a poeziei *Vara*.
7. Comentați semnificația umanizării naturii în versurile:

"Cât de frumoasă te-ai gătit
Naturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit.
Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină."

Exerciții complexe

1. Comentați modul specific în care descripția se împletește cu meditația.

Scanned with OKEN Scanner

2. Urmăriți modul în care autorul dă grandoare tabloului conturat în strofa I.

3. Comentați, cu trimiteri la textul poetic studiat, afirmația lui G. Călinescu: "Coșbuc avea, de fapt, simțul sublimului cosmic."

4. Relevați rolul registrelor *contemplativ* și *meditativ* în structura poeziei.

5. Argumentați succint părerea criticului literar Garabet Ibrăileanu că poezia *Vara* este expresia unui sentiment de optimism generos, "optimismul unui om care se simte o parte din natură."

6. Prezentați rolul elementelor auditive și vizuale în textul poetic studiat.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Reproduceți, la alegere, o strofă din poezia *Vara* și comentați procedeele artistice.

2. Identificați și explicați trei epitete din opera poetică studiată.

3. Comentați versurile care personifică Ceahlăul:

"Un uriaș cu fruntea-n soare,
De pază țării noastre pus."

4. Urmăriți individualizarea versurilor din punct de vedere prozodic.

5. Relevați caracterul descriptiv al poeziei, făcând aprecieri asupra imaginilor artistice.

6. Elemente de sorginte populară în "țesătura" poeziei *Vara*.

7. Comentați procedeele artistice din versurile:

"Iar spicele jucau în vânt
Ca-n horă dup-un vesel cânt
Copilele cu blonde plete."

8. Explicați semnificația următoarelor structuri poetice: "imens senin", "sălbatică splendoare", "juca viața-n ochii lor".

Scanned with OKEN Scanner

9. Menționați rolul substantivelor și al verbelor în realizarea imaginii plastice a descrierii.

10. Comentați procedeul artistic cu cea mai mare forță expresivă din textul poetic studiat.

Exerciții de creativitate

1. *Măreția naturii în timpul verii* - compunere în care să valorificați toate procedeele artistice studiate.

2. Alcătuiți o scurtă compoziție în care să prezentați, printr-o imagine panoramică, un peisaj de vară.

3. Folosind un limbaj expresiv, descrieți Ceahlăul - perlă a munților Carpați.

4. Îmbinați sugestii vizuale și auditive într-o descriere - tablou dominată de culori calde.

5. Redactați câteva impresii de călătorie pentru a evidenția frumusețile țării.

6. Alcătuiți o scurtă compunere descriptivă cu elemente artistice pentru a sublinia unicitatea locului natal.

Întrebări-problemă

1. Care este tonalitatea specifică pastelurilor lui G.Coșbuc?

2. Ce reprezintă natura pentru poetul ardelean?

3. Este poezia *Vara* o odă?

4. Care este rolul elementelor de meditație în ultima strofă? Comentați semnificația atribuită de poet morții.

5. Ce înțelegeți prin formula generică atribuită operei lui Coșbuc: "lirism epic"?

Scanned with OKEN Scanner

La Vulturi!

de Gala Galaction
(1879 - 1961)

"Forța prozei lui Gala Galaction constă în intensitatea vieții reale pe care o ilustrează, sondând stările sufletești profunde și complexe."

(Dumitru Micu)

"Scriitor cu multe mijloace intelectuale, Gala Galaction este în același timp un analist al pasiunilor intense. Toate mișcările sufletești pe care le notează pana sa sunt surprinse în momentul dezlănțuirii lor maxime."

(Tudor Vianu)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
nuvele: *Bisericuța din răzoare* *De la noi la Cladova* *Gloria Constantini* *Copca Rădvanului* *Lângă apa Vodislavei* *Roxana* roman: *Papucii lui Mahmud* *Doctorul Taifun*	• Preocupat de aspecte ale vieții sociale, de momente din trecutul istoric, dar și de psihologia umană, G.Galaction înfățișează, ca un moralist reflexiv, conflicte sociale și morale cu un neîntrecut simț al dramaticului. • Scrierile cu construcție de nuvelă, dar atmosfera creată ține de povestire, interesul și farmecul fiind întreținut de un acut simț al observației caracterologice.

Scanned with OKEN Scanner

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Povestiți șirul întâmplărilor dramatice de pe valea Iablanicioarei
2. Rezumați conținutul nuvelei.
3. Numiți și motivați genul și specia literară în care se încadrează opera *La Vulturi!* de Gala Galaction.
4. Comentați punctul culminant al nuvelei.
5. Urmărind destinul lui Dănilă, indicați trăsăturile de caracter evidențiate.
6. Comentați ruga finală a bătrânului Dănilă.
7. Relevați iubirea de țară reflectată în vorbele și atitudinea personajelor nuvelei *La Vulturi!*
8. Prezentați succint mesajul patriotic al nuvelei studiate.
9. Motivați efectul stilistic al intonației exclamative a titlului *La Vulturi!*
10. Menționați rolul dialogului în ansamblul nuvelei.
11. Comentați contrastul dintre începutul luminos al povestirii și imaginea dramatică a finalului.
12. Are finalul nuvelei o semnificație religioasă? Exprimați-vă părerea despre atitudinea pe care o are Dănilă față de divinitate.

Exerciții complexe

1. Elemente simbolice în nuvela *La Vulturi!*.
2. Rolul monologului în caracterizarea personajelor.
3. Caracterizarea Agripinei în ipostază de mamă.
4. Semnificația descrierilor din natură în ansamblul operei.

Scanned with OKEN Scanner

5. Asemănări între nuvela *La Vulturi!* și romanul *Neamul Șoimăreștilor.*

6. Complexitatea personalității bătrânului Dănilă.

7. Frumusețea morală a personajelor nuvelei *La Vulturi!.*

8. Măiestria artistică a autorului în realizarea personajelor principale din opera studiată.

9. Compoziția nuvelei *La Vulturi!*, urmărind cele două planuri temporale.

10. Argumentați încadrarea operei *La Vulturi!* în specia nuvelei.

11. Definiți pe scurt individualitatea artistică a prozatorului G.Galaction, așa cum se reflectă în nuvela studiată.

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați din punct de vedere stilistic pasajul descriptiv de la începutul nuvelei *La Vulturi!*

2. Redactați câteva considerații asupra artei descriptive a maestrului Gala Galaction.

3. Comentați, cu referire la textul studiat, următoarea apreciere critică: "Galaction este un îndrăgostit de peisaj, un pictor însetat de culoare" (Dumitru Micu)

4. Relevați rolul gradației în prezentarea zbuciumului Agripinei.

5. Numiți și comentați mijloacele de expunere combinate de G.Galaction în nuvela *La Vulturi!*

6. Comentați succint următoarele structuri artistice: "cerul se însănătoși", "munții fumegară a vreme bună", "copacii dimprejur zvâcneau", "în pieptul ei ardea toată pădurea".

7. Identificați și comentați figurile de stil din următorul fragment: "Dar cum fierul plugului trece prin inima mușuroiului de furnici, spintecând într-o clipă cetatea harnicelor muncitoare, așa și fierul nenorocirii spintecase în trei rânduri rostul și viața românului Dănilă."

Scanned with OKEN Scanner

8. Comentaţi episodul urcuşului, subliniind importanţa mijloacelor artistice folosite.

9. Identificaţi verbe la modul imperativ în textul nuvelei studiate şi comentaţi valoarea lor stilistică.

10. Comentaţi acumularea de imagini hiperbolice în descrierea trăirilor sufleteşti ale Agripinei.

Exerciţii de creativitate

1. Alcătuiţi o compunere cu tema: Destine dramatice în nuvela *La vulturi!*

2. Povestiţi derularea evenimetelor din perspectiva Măriucăi.

3. Imaginaţi o altă intrigă care ar fi putut conduce acţiunea spre acelaşi deznodământ.

4. Cum aţi fi (re)acţionat dacă aţi fi pus în aceeaşi situaţie limită ca şi Agripina?

5. Concepeţi un scurt text în care să surprindeţi modul cum s-ar fi putut schimba destinul lui Păunaş.

6. Alcătuiţi o compunere liberă pe tema: *A FI OM*

7. Exprimaţi-vă propria opinie despre personajul Dănilă.

8. Susţineţi comparaţia cu Golgota a drumului parcurs de Agripina printre stânci.

9. Comentaţi, cu referire la textele studiate, următoarea afirmaţie: "A fi patriot nu e un merit, e o datorie" (G.Topârceanu)

Întrebări problemă

1. În ce constă complexitatea narativă a acestei nuvele?
2. Prin ce mijloace de caracterizare este realizat personajul Dănilă?
3. Ce valori morale evidenţiază comportamentul personajelor?
4. Care este specificul prezentării naturii în această operă?
5. Finalul nuvelei este dramatic sau tragic?

Scanned with OKEN Scanner

Neamul Șoimărești lor

de Mihail Sadoveanu
(1880 - 1961)

"Moldova-i a lui Sadoveanu, așa cum a lui Enescu-i vioara sfințită de arcușul lui; căci întreaga noastră Moldovă nu-i decât vioara pe care cântă sufletul lui Sadoveanu."

(Donel Teodoreanu)

"Sadoveanu are simțul trecutului, un simț cu totul special."

(Nicolae Iorga)

"M.Sadoveanu se relevă un rapsod al timpului de odinioară, reconstituind o epocă îndepărtată nu prin rigoarea documentului, ci prin evocarea atmosferei ei specifice, îmbinând liricul cu epicul, într-o tonalitate de baladă și legendă."

(Teodor Vârgolici)

Opere reprezentative	*Personalitatea scriitorului*
Povestiri *Șoimii* *Dureri înăbușite* *Crâșma lui Moș Precu* *Neamul Șoimăreștilor* *Hanul Ancuței* *Zodia Cancerului sau Vremea* *Ducăi Vodă* *Baltagul* *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* *Frații Jderi*	• Rapsod al unei lumi vechi, povestitor prin excelență, M. Sadoveanu este un neîntrecut creator de atmosferă, un portretist remarcabil, un talent de poet învăluind fiecare evocare. • Cel mai mare narator de întâmplări și istorii din literatura română, Sadoveanu acordă narațiunii rolul de a potența și de a fixa realitățile, asumându-și avantajele oralității sub semnul unui romantism mitologic.

Scanned with OKEN Scanner

Subiecte posibile

Evaluarea cunoștințelor esențiale pentru receptarea și interpretarea textului literar

1. Explicați din perspectiva desfășurării acțiunii semnificația titlului.

2. Motivați apartenența operei la genul epic.

3. Indicați particularitățile prin care să motivați că *Neamul Șoimărești*lor este un roman.

4. Relevați rolul antitezei în prezentarea personajelor Șoimaru și Orheianu.

5. Referiți-vă la calitățile de oștean ale lui Tudor Șoimaru.

6. Subliniați două trăsături de caracter care reies din caracterizarea indirectă a personajului principal în fragmentul studiat.

7. Explicați în ce constă expresivitatea titlului capitolului: "*Morții poruncesc celor vii*"

8. Comentați o anume trăsătură evidențiată prin convorbirea boierului de la Murgeni cu răzeșii.

9. Enumerați câteva personaje secundare. Referiți-vă la unul dintre ele, motivând încadrarea în această categorie.

10. Relevați legătura între om și natură reflectată în roman.

11. Comentați conflictele romanului, insistând asupra celui pe care îl considerați mai important.

12. Motivați încadrarea lui Stroe Orheianu în galeria personajelor negative.

13. Comentați epilogul romanului *Neamul Șoimărești*lor

14. Formulați mesajul care se desprinde din romanul sadovenian studiat.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții complexe

1. Caracterizați personajul Tudor Șoimaru, evidențiind trăsăturile prin care acesta s-ar putea constitui drept un *model uman*.

2. Este *Neamul Șoimăreștilor* doar un roman istoric?

3. Relevați elemente de baladă și de basm din structura romanului studiat.

4. Comentați prezența unor infuzii lirice în "țesătura" acestei opere epice.

5. Surprindeți complexitatea interioară a personajului Tudor Șoimaru, prezentând evoluția sa sufletească, în raport cu evenimentele în care este implicat.

6. Comentați afirmația autorului: "Trebuie să fac mărturisirea de credință că poporul este părintele meu literar."

7. Menționați și caracterizați succint personajele cu valoare de simbol din romanul *Neamul Șoimăreștilor*

8. Rapotându-vă la titlul romanului, caracterizați personajul colectiv.

9. Comentați prezența naturii și rolul ei în structura romanului studiat.

10. Este Stroe Orheianu un personaj realizat schematic? Argumentați răspunsul.

11. Mijloace de realizare a profilului interior al personajului Tudor Șoimaru.

12. Precizați mijloacele de caracterizare a personajului Mihu.

13. Argumentați ideea că Tudor Șoimaru se înscrie în rândul celor intrați prin fapte în legendă.

14. Justificați și interpretați actul de justiție săvârșit de Tudor Șoimaru.

Scanned with OKEN Scanner

Repere în interpretarea stilistică a textului

1. Comentați expresia: "Parcă i se luă un văl de pe frunte".

2. Prezentați rolul dialogului în caracterizarea personajelor din romanul studiat.

3. Relevați specificul îmbinării modurilor de expunere.

4. Comentați scena revederii satului, insistând asupra acelor cuvinte și expresii care surprind emoția oșteanului Tudor Șoimaru.

5. Evocați rezumativ actul de dreptate înfăptuit de Tudor Șoimaru, dezvăluind atmosfera scenei.

6. Transformați din vorbire directă în vorbire indirectă următorul fragment:

"-Fraților, zise el cuprinzând mâinile tovarășului, acesta-i satul meu!

- E un sat ca oricare altul...îi răspunse Cantemir.

- Se poate, dar acesta-i al meu și nu l-am văzut de douăzeci de ani.

- Totuși, Tudore, adă-ți aminte de cuvântul meu; cât de tare schimbă Dumnezeu întâmplările toate hotărârile noastre..."

7. Dezvăluiți conotațiile cuvintelor subliniate:

"Atunci îl văzură întâi neamurile lui, *turbat ca fiara*, cu ochii *crunți* și cu obrazul de var. (...) Cu brațul drept ridică fierul, se repezi *ca scăpat dintr-un arc*, și lovi în creștet pe orheian". Relevați sugestiile verbelor din acest text.

8. Comentați din punct de vedere stilistic următorul pasaj: "Un soare blând răsări a doua zi, într-o duminică, ș-o lumină prietenoasă se împânzi peste sat, asupra căsuțelor albe ș-a livezilor desfrunzite. Clopotul suna în turnul bisericii vechi prelung, și tremura cântarea lui până la mari depărtări, unde s-amestecau cerul și pământul..."

9. Arta descrierii de tip sadovenian în fragmentele studiate (*Crucea răzășilor, Morții poruncesc celor vii*).

10. Relevați modalitățile specifice de evocare a trecutului istoric în romanul *Neamul Șoimărești*.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciții de creativitate

1. Dezvoltați în câteva rânduri afirmația criticului literar Constantin Ciopraga că Tudor Șoimaru este "un Pardaillan român".

2. Exprimați opinia voastră despre personajul Magda.

3. Își merită Stroe Orheianu soarta? Susțineți punctul de vedere formulat.

4. Imaginați un alt sfârșit al romanului.

5. Continuați firul narativ al romanului *Neamul Șoimăreștilor*, prezentând succint destinul unui personaj îndrăgit.

6. Cu ce alte personaje din operele studiate (citite) poate fi comparat eroul principal? Sintetizați observațiile într-o scurtă compoziție.

7. Alcătuiți un scurt text având ca model fraza sadoveniană, izvor de taină și de poezie.

8. Redactați o lucrare (eseu) cu *tema: Sadoveanu - un scriitor mereu actual.*

9. V-a captivat lectura acestui roman? Argumentați răspunsul.

10. Alcătuiți un portret sentimental al scriitorului Sadoveanu, "cel mai desăvârșit poet al prozei noastre din toate timpurile" (Perpessicius).

Întrebări - problemă

1. Cum se realizează în paginile romanului sentimentul continuității neamului?

2. În ce categorie de roman se poate încadra opera *Neamul Șoimăreștilor*? Argumentați.

3. Ce semnifică imaginea focului cuprinzând curtea boierului Stroe Orheianu?

4. Ce rol are limbajul popular în evocarea sadoveniană?

5. Ce semnificații puteți revela elementelor cu valoare de simbol din romanul *Neamul Șoimăreștilor*?

Scanned with OKEN Scanner

TEME DE SINTEZĂ

1. Tiparul comuniunii cu pământul strămoșesc în literatura română (referiri la textele studiate).

2. Elogiul prieteniei în operele studiate.

3. Imaginea mamei în spațiul literar românesc.

4. Influențe folclorice în operele culte studiate.

5. Antiteza - procedeu compozițional complex (aplicații asupra unor fragmente revelatoare).

6. Profiluri de copil în viziunea diferitor scriitori.

7. Personaje simbolice (întruchipare a binelui, a adevărului, a dreptății).

8. Personaje pitorești în operele studiate (ex. Faurul - Pământului, moșneagul de la iarmaroc).

9. Portretul moral al poporului român.

10. Arta povestirii la I.Creangă și M.Sadoveanu.

11. Specificul dialogului la I.L.Caragiale și I.Creangă.

Scanned with OKEN Scanner

lectura critică a textului literar

capitolul 2

NOȚIUNI DE TEORIE LITERARĂ. SUGESTII DE INTERPRETARE

Scanned with OKEN Scanner

Opera literară

Considerații generale

Obiectul literaturii este lumea obiectivă și subiectivă, în relația sa cu imaginarul. Creație în versuri sau în proză, opera literară modelează realitatea prin imagini artistice, selectând, combinând și modificând limba pentru a trezi în cititor imagini puternice. Imaginația artistului prelucrează idei, imagini, emoții, reflecții, dezvoltând efecte artistice ce vizează cele două funcții ale literaturii: una de cunoaștere (autocunoaștere) și, respectiv, estetică. Așa cum aprecia Paul Valéry: "literatura este și nu poate fi altceva decât o extensiune și o aplicarea a anumitor proprietăți ale limbajului", ajungând la magia cuvântului cu reverberații între suflet și lume.

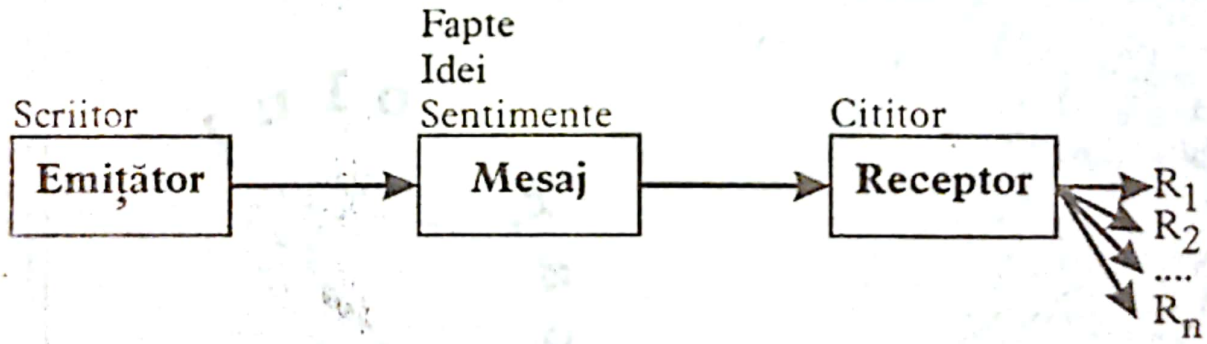

Reflectați:

I.L.Caragiale: *"A crea - a apuca din haos informe elemente brute, a le topi împreună și a turna într-o formă care să îmbrace o viață care se diferențiază într-un chip absolut hotărât de tot ce nu este ea - aceasta este puterea naturii și a artistului."*

Scanned with OKEN Scanner

Aplicație

Unică, irepetabilă lucrarea *Amintiri din copilărie* este o *operă literară* deoarece faptele narate sunt înfățișate subiectiv, memoria dictând succesiunea lor în spirit modern, astfel încât să creeze cititorului emoții, mai ales prin evocarea unei vârste mirifice, a candorii și a veseliei netulburate. Senzațiile copilului de odinioară sunt transformate în imagini de scriitorul aflat la vârsta maturității, iar opera se constituie ca un răspuns la interogațiile eului interior al artistului Ion Creangă. Realitatea nu apare oglindită direct căci prozatorul a plasat textul sub semnul fanteziei, chiar dacă punctul de plecare a fost cel autobiografic. Operă literară de succes, *Amintiri din copilărie* a încântat profund cititorul de orice vârstă prin măiestria povestitorului care valorifică expresivitatea resurselor limbii populare atât la nivelul naratorului, cât în registrul personajelor. Ion Creangă obligă cititorul să se implice în derularea evenimentelor narate, întrucât este vizată forța de tensionare a cuvintelor în context, unda nostalgică impunându-se ca un factor stilistic între text și cititorul însuși.

Activitate independentă

1. Argumentați succint ideea că *Vizită...* de I.L.Caragiale este o operă literară.

2. Alcătuiți o prefață originală unei opere literare studiate, subliniind valoarea artistică a acesteia.

3. Prezentați, la alegere, un obiect din perspectiva artistului și apoi dintr-o perspectivă neutră. Comparați și exprimați trăsăturile celor două stiluri de redactare.

4. Valorificând limbajul artistic propriu diferitelor opere literare studiate, explicați afirmația poetului Nichita Stănescu: "Ce patrie minunată este această limbă!"

Scanned with OKEN Scanner

Literatura populară

Considerații generale

După aprecierea criticului G.Călinescu, civilizația și cultura poporului român sunt străvechi și literatura nu-i decât o formă "care sintetizează bogăția și forța spiritualității românești". Ea atestă prima folosire, chiar dacă orală, a limbii noastre ca instrument de cultură, astfel că literatura populară face parte din literatura națională, în virtutea faptului că are valoare estetică.

Aprecieri critice:

Nicolae Iorga: *"Literatura populară este cea mai veche și mai prețioasă operă artistică zămislită de neamul românesc."*

B.P.Hasdeu: *"Nu poate fi mijloc mai interesant și mai sigur de a cunoaște forțele intelectuale ale unei națiuni, decât numai prin literatura sa populară."*

Trăsături

- oralitatea
- caracterul colectiv
- caracter anonim
- caracter tradițional
- caracter sincretic (colaborarea mai multor arte la realizarea unei opere folclorice; exemplu: balada=text literar+muzică)

Operele literare de factură populară sunt marcate de:

• o bogată tematică: natura, satul, iubirea, căsătoria, revolta socială, natură, munci agricole, datini, tradiții, aspecte morale, etc.

Scanned with OKEN Scanner

• circulația unor motive literare folclorice: codrul, doina, eroul național, dorul, jalea, înstrăinarea
• prezența numeroaselor variante, ilustrând o filosofie de viață de esență populară
• își revelează identitatea prin mituri sacre, care "prin ritual suprimă timpul profan, cronologic și recuperează timpul sacru." Recuperarea timpului primordial - susține Micea Eliade - se obține mai ales prin reactualizarea Facerii Lumii." Principalele mituri ce tind a deveni "pilonii unei tradiții autohtone" au fost stabilite de criticul George Călinescu:

- mitul etnogenezei - *Traian și Dochia*
- mitul existenței pastorale a poporului român - *Miorița*
- mitul estetic al jertfei pentru creație - *Meșterul Manole*
- mitul erotic - *Zburătorul*

Mitul este povestea unui adevăr ancestral, fabulos, irepetabil, o revelație, dezvăluirea unei *realități* esențiale.

Sub raport strict literar, impresionează imaginile bogate și noi, șlefuite creator printr-o largă circulație, precum și asocieri de cuvinte simple, cu profunde semnificații de o deosebită vigoare poetică. În poezia populară, aprecia G.Călinescu, "textul (spre a fi judecat esteticește) nu numai că se dispensează de melodie, dar, eliberat de ea, apare în toată plenitudinea..."

SPECII:
- lirice: doine, cântece, bocete, orații, strigături
- epice: balade, legende
  basme, snoave
- dramatice: scenete cu măști, Irozii
- aforistice: proverbe, zicători, ghicitori

Scanned with OKEN Scanner

Literatura cultă

Consideraţii generale

Texte unice, fixate prin tipărire, operele literare culte reflectă concepţia, mentalitatea şi sensibilitatea unui anume scriitor. Literatura cultă, sumă a operelor artistice care au un autor, relevă tipare individuale infinite prin care prind viaţă gânduri, sentimente, idei, fapte închise într-un sistem propriu, prin mijloace artistice specifice reprezentând o formă de cunoaştere a lumii. Scriitorul, acel veritabil creator de ficţiune, detaşat de universul apărut prin puterea fanteziei sale, reţine în opera sa expresivitatea latentă a limbii. Aşa cum aprecia Paul Valéry, artistul care înmulţeşte figurile "nu face decât să regăsească în el limbajul în stare născândă." Originalitatea unui scriitor ţine de talentul de a investi în cuvânt resorturi intime ale fanteziei, ale inspiraţiei,conferind expresivitate adevăratei lui esenţe. În acest sens, adesea literatura cultă a avut ca sursă de inspiraţie miturile, dintre care patru constituie punctele de plecare mitologice ale oricărui scriitor naţional. Temperamental deosebiţi, scriitorii au faţă de realitate atitudini diferite, ei înregistrează diverse relaţii exterioare sau interioare, sugestii din împărăţia nemărginită a spiritului, vizând o operă animată de o anumită intenţie estetică.

Aprecieri critice:

Mihail Dragomirescu: *"Emoţiunea estetică a capodoperelor nu se micşorează cu timpul (...), ci se purifică şi se intensifică cu timpul. Aceasta înseamnă nemurirea capodoperelor."*

Scanned with OKEN Scanner

• "Originalitatea subiectivă a scriitorului este lumina din oglinda sufletului, caldă, colorată și puternică, ce se revarsă asupra imaginilor, care încorporează ideea generatoare.

Activitate independentă

1. Argumentați caracterul popular al basmului *Greuceanu*.

2. Stabiliți asemănări și deosebiri între balada populară (*Toma Alimoș*) și balada cultă (*Pașa Hassan*, de G.Coșbuc).

3. Prezentați poemul *Călin(File din poveste)* de M.Eminescu ca pe un text cult de inspirație populară.

4. Argumentați caracterul cult al operei *Amintiri din copilărie* de I.Creangă.

5. Relevați o anume relație între calificativul de *povestitor* și cel de *scriitor*, cu referiri la opera lui I.Creangă.

6. Realizați o comparație între poezia populară și cea cultă (cu referire la texte studiate), caracterizând "modele" definitorii de expresivitate artistică.

Scanned with OKEN Scanner

Creații epice și lirice

- trăsături contrastive -

EPIC	*LIRIC*
- creații artistice bazate pe narațiune, cu implicarea unui narator	- creații artistice bazate pe transmiterea în mod direct a sentimentelor, a trăirilor, a concepției filosofice a autorului
- prezența unor acțiuni (plasate în timp și spațiu), personaje, conflicte	- prezența unui eu poetic care se contemplă prin actul autoexprimării
- conține momente ale subiectului	- intuiția lirică a lumii se răsfrânge ca o stare de suflet
- lirismul se poate regăsi în proză, iar la poetul epic concentrarea și încordarea formală sunt înlocuite prin bogăția evenimentelor	- poezia lirică e opusă epicii ca intenție și finalitate estetică
- prezența directă sau indirectă a autorului, ca unghi de percepție a existenței și a universului	- are drept conținut subiectivitatea, întemeindu-se totodată pe ceea ce este universal și colectiv
- îmbină adesea narațiunea, descrierea și dialogul	- relevă o adevărată aventură a limbajului, căci poeticul rezidă în expresie, nu în exprimat

Scanned with OKEN Scanner

EPIC	LIRIC
- SPECII EPICE: balada, legenda, basmul, poemul, schița, nuvela, romanul, reportajul	- discursul liric se supune sau nu regulilor versificației și expresiei poetice SPECII LIRICE: doina, elegia, oda, pastelul, etc.

Aprecieri critice:

Nicolae Balotă: *"Discursul poetic participă la ordinea limbajului comun și, totodată transcende acesată ordine (...) Poezia purcede din rădăcina însăși a cuvântului; ea este o vorbire originară."*

Liviu Rusu: *"Poezia lirică, chiar atunci când se referă la date ale lumii externe, le absoarbe și le transfigurează în ecouri ale lumii interne."*

SPECII EPICE

Basmul - specie epică (populară sau cultă, în versuri sau în proză), care povestește întâmplări fantastice, cu acțiune simplă, în care elementele reale se împletesc cu cele supranaturale. Adesea tema generală a basmului, marcând victoria BINELUI asupra RĂULUI, se împletește cu diverse teme secundare.

Balada - specie epică populară sau cultă cu acțiune simplă în care autorul narează fapte vitejești, inspirate din tradiția populară.

Nuvela - creație epică în proză cu o acțiune mai amplă decât cea a schiței, cuprinzând mai multe momente din viața personajelor, cu un conflict puternic ce se desfășoară în mediul lor social.

Scanned with OKEN Scanner

Poemul - specie epică în versuri inspirată din faptele eroice ale istoriei unui popor, cu personaje exemplare, cu o acțiune mai bogată ca a baladei. Încetând să mai fie o specie exclusiv epică, el este prezent și în cadrul genului liric (*Scrisorile* eminesciene).

Romanul - creație epică în proză, cu acțiune complexă, cu o intrigă bogată declanșând conflicte sociale și sufletești la care participă numeroase personaje. Operă de ficțiune, amplă, romanul prezintă mediul social, precum și psihologia personajelor, în funcție de formula abordată de autor: roman de aventuri, roman istoric, roman psihologic, roman fantastic, roman- autobiografic, roman-jurnal, etc.

Schița - creație epică în proză de mici dimensiuni, densă, concentrată, cu o intrigă simplă la care participă un număr restrâns de personaje, surprinse într-un moment semnificativ în mediul lor de viață.

Activitate independentă

1. Prezentați particularitățile speciilor literare studiate cu referire la opere reprezentative ale literaturii române.
2. Relevați paralelismul: schiță - nuvelă - roman, concretizând cu opere studiate.
3. Realitate și ficțiune în romanul *Neamul Șoimăreștilor* de M. Sadoveanu.
4. Epic și liric în romanul sadovenian (fragmentele studiate).
5. Argumentați următoarea afirmație: "Limbajul poetic spune infinit mai mult decât spune" (Matei Călinescu), cu referire la textele poetice studiate.
6. Epic, liric și dramatic în balada *Toma Alimoș*.
7. Argumentați caracterul liric al poeziei *Vara* de G.Coșbuc.
8. Reflectați: Liricul se opune epicului? Argumentați punctul de vedere susținut.

Scanned with OKEN Scanner

Moduri de expunere

Particularități

Narațiune	*Descriere*	*Dialog*	*Monolog*
- prezentarea unei acțiuni într-o anume succesiune prin intermediul personajelor - presupune desfășurarea în timp, în mai multe secvențe - relatare la persoana a III-a sau, în proza modernă, la persoana I prin rememorare sau prin confesiune	- prezentarea trăsăturilor caracteristice ale unui obiect - implică realizarea unei imagini prin acumularea de detalii - este un mod de expunere opus narativului - emoționează prin raportarea realului la fabulos și prin îmbinarea expresiei proprii cu cea figurată	- modalitate prin care autorul reproduce vorbirea dintre două persoane - declanșează o acțiune - definește relațiile dintre personaje	- mărturisirea gândurilor și stărilor sufletești de către erou direct către spectator (cititor) - se creează impresia că personajul discută cu sine - este folosit ca procedeu artistic în teatru

Scanned with OKEN Scanner

Narațiune	*Descriere*	*Dialog*	*Monolog*
Clasificări: - narațiune fantastică (basme) - narațiune realistă (*La Vulturi!*) - narațiune istorică (*Neamul Șoimărești lor*) - narațiune psihologică (episoadele frământării sufletești a lui Tudor Șoimaru din opera *Neamul Șoimărești lor*) - se îmbină armonios narațiunea cu descrierea și cu dialogul (*Pașa Hassan, Dan, căpitan de plai*)	Forme ale descrierii: - tabloul (*Vara* de G.Coșbuc) - portretul literar (Agripina, moș Dănilă-*La Vulturi!*) - pastelul (*Iarna* de V.Alecsan-dri)	- exprimă reacții ale personajelor - contribuie la caracterizarea personajelor - trebuie privit în strânsă legătură cu pasajele narative sau descriptive, opera câștigând astfel vioiciune și dinamism - este specific genului dramatic, dar poate apărea și în cadrul unor poezii lirice - în proză imprimă oralitatea stilului (vezi *Amintiri din copilărie*)	- proza modernă cultivă monologul interior, care contribuie la caracterizarea personajelor

Scanned with OKEN Scanner

De la textul dialogat la textul narativ

Particularități

Vorbire directă	*Vorbire indirectă*
• constă în reproducerea întocmai a cuvintelor atribuite unei persoane	• constă în relatarea la persoana a III-a, într-o narațiune, a spuselor unei persoane ***Modificări***: - dispariția liniei de dialog; - verbele și pronumele la persoana a III-a; - verbe de declarație (*a zice, a adăuga, a răspunde, a țipa* etc.); - elemente de relație în frază; - se elimină interogațiile și exclamațiile; - este semnalată starea de spirit a interlocutorilor.

Aplicație

a) Vorbire directă:

"- De vânzare-ți-e găinușa ceea..., măi băiete?

- De vânzare, moșule!

- Și cât cei pe dânsa?

Scanned with OKEN Scanner

- Cât crezi şi dumneata că face!
- Ia ad-o-ncoace la moşul, s-o drămăluiască"

(Ion Creangă - *Amintiri din copilărie)*

b) Vorbire indirectă:

Un moş îl întreabă pe băiat dacă găinuşa aceea îi este de vânzare. Acesta răspunse că da. Apoi bătrânul se interesă cât cere pe dânsa, iar copilul precizează că îi va cere cât crede şi dumnealui că face. Moşul îl îndeamnă să i-o dea lui s-o drămăluiască.

Activitate independeantă

1. Precizaţi şi comentaţi modul de expunere dominânt în opera *Sobieski şi românii* de C.Negruzzi.
2. Relevaţi rolul descrierii în nuvela *La Vulturi!* de Gala Galaction.
3. Stabiliţi deosebirile dintre naraţiune şi descriere, cu trimiteri la operele studiate.
4. Argumentaţi ideea că poemul *Călin(file din poveste)* este un model de descriere poetică în versuri.
5. Arta naraţiunii în *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.
6. Urmăriţi şi comentaţi modul în care valorifică M.Eminescu dialogul în *Scrisoarea III.*
7. Stabiliţi rolul dialogului în schiţele *Vizită...* şi *D-l Goe...* de I.L.Caragiale.
8. Modalităţi de prezentare a scenei de luptă în *Scrisoarea III.*
9. Indicaţi elementele specifice de prezentare a armatei poloneze din opera *Sobieski şi românii* de C.Negruzzi.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul operei literare

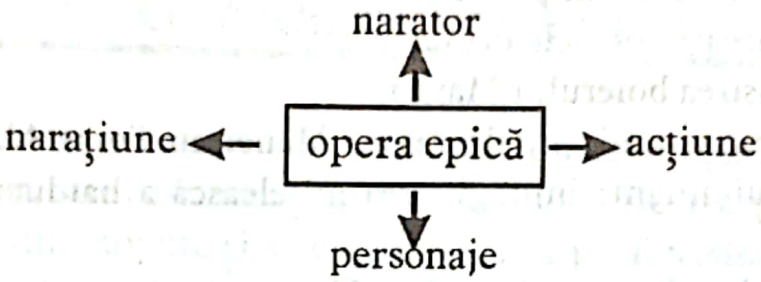

Subiectul este o caracteristică importantă a operelor epice. Operele lirice nu au subiect, deoarece ele nu povestesc, ci predispun la reflecție, sensibilizând

Subiectul operelor literare constituie o succesiune de întâmplări pe parcursul cărora personajele sunt antrenate în conflicte care caracterizează lumea lor interioară sau relațiile care se stabilesc cu alți eroi.

1. *Expoziținea* = partea de început a unei opere epice prin care se precizează locul, timpul și principalele personaje ale acțiunii.
2. *Intriga* = faptul care declanșează un întreg șir de întâmplări.
3. *Desfășurarea acțiunii* = lanțul de întâmplări determinate de intrigă.
4. *Punctul culminant* = punctul în care acțiunea atinge gradul cel mai înalt al tensiunii declanșate în opera respectivă.

Deznodământul - finalul acțiunii, așa cum și-l imaginează autorul.

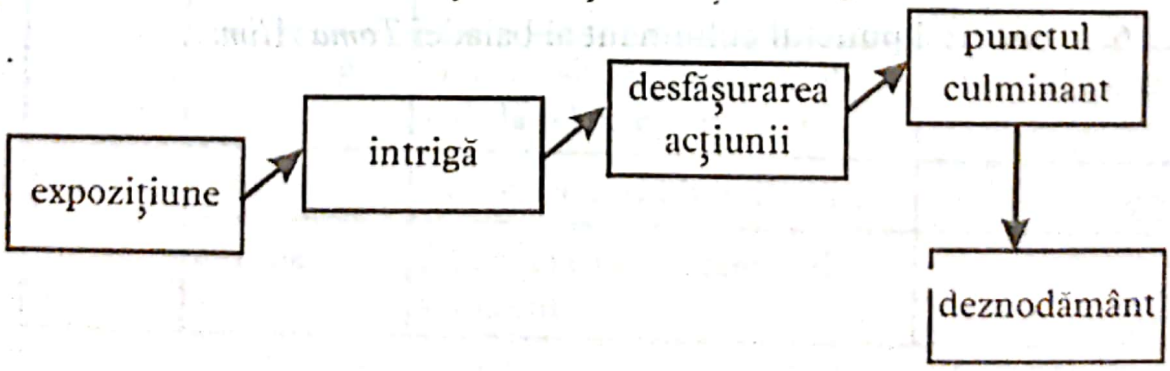

Scanned with OKEN Scanner

Aplicație

Balada *Toma Alimoș* urmează înlănțuirea logică a acestor secvențe:
a) expoziționea - într-un punct de confluență a muntelui cu câmpia sunt prezentate personajele principale
b) intriga - sosirea boierului Manea
c) desfășurarea acțiunii : întâlnirea lui Manea cu Toma Alimoș
d) punctul culminant: înjunghierea mișelească a haiducului Toma Alimoș
e) deznodământul: omorârea lui Manea, moartea lui Toma și împlinirea testamentului său.

Activitate independentă

1. Stabiliți momentele acțiunii poemului eroic *Dan, căpitan de plai* de V.Alecsandri.
2. Precizați momentele subiectului din capitolul *Crucea Răzășilor* al romanului *Neamul Șoimărești*lor.
3. Comentați intriga operei *Sobieski și românii* de C.Negruzzi.
4. Relevați importanța conflictelor în opera sadoveniană *Neamul Șoimărești*lor.
5. Justificați și comentați deznodământul nuvelei *La Vulturi!* de G.Galaction.
6. Comentați punctul culminant al baladei *Toma Alimoș*.

Scanned with OKEN Scanner

Personajul

Consideraţii generale

Interpretarea operei literare se poate organiza în jurul personajelor, care desemnează persoanele implicate în acţiune. Ele sunt construite din cuvinte şi se organizează în jurul axelor esenţiale ale vieţii: naşterea, iubirea, războiul, visul. Alimentându-se din labirinturile fiinţei umane, personajele sunt create pentru a servi exprimării aspiraţiilor, gândurilor şi zbuciumului etern uman în mrejele destinului.

Clasificare		*Particularităţi*	*Exemple*
personaje	a)principale	implicare maximă în acţiune	Tudor Şoimaru Stroe Orheianu
	b)secundare	legat doar de anumite momente ale acţiunii	Tomşa, Cantemir, Simeon Bârnovă
	c)episodice	apar într-un singur moment al acţiunii	Vaska, Alixăndrel
personaje	a)pozitive	purtător al unei valori creatoare	Tudor Şoimaru, moş Mihu
	b)negative	prezintă abateri de la moralitate şi de la valorile umanului	Stroe Orheianu
personaje	a)reale	au corespondent în realitate	
	b)ireale	produs exclusiv al fanteziei autorului	

Scanned with OKEN Scanner

Clasificare		Particularități	Exemple
personaje	a)individuale	un singur exemplar uman	
	b)colective	reprezintă o anumită categorie umană(socială)	răzeșii
personaj-simbol		permite exprimarea unei întregi categorii, a unei idei	Tudor Șoimaru

Aplicație

Sugestii de receptare a unui personaj-simbol

Tudor Șoimaru, fiu al unui luptător pentru cauza răzeșimii, este un erou ideal construit după tipar popular, având simțul datoriei, sentimentul dreptății, al continuității prin care se identifică cu durerile și năzuințele răzeșilor din satul Șoimărești. Amintind de baladele populare, eroul sadovenian se constituie de-a lungul romanului ca un simbol al iubirii pentru vatra strămoșească, scopul vieții lui fiind apărarea pământului, a libertății și demnității Șoimăreștilor. Tudor a fost, parcă, predestinat să devină conducătorul răzeșilor, simbol al trăsăturilor morale ale întregului neam, ale cărui virtuți sunt relevate în paginile pline de poezie ale romanului sadovenian: dârzenie, curaj, patriotism.

Întruchipare a unor principii de viață, a unor legi ale ființei acestui popor, Tudor Șoimaru, răzeș "aprig și colțuros" se plasează, semnificativ, în poziții în care pulsează comunicarea intensă și emotivă dintre Șoimărești, reprezentând profund și revelatoriu un mod particular de a ne trimite spre o lume simbolică.

Scanned with OKEN Scanner

Modalități de caracterizare a personajelor

Considerații generale

Caracterizarea personajului este procedeul prin care se stabilește poziția eroului în operă, trăsăturile lui fizice și morale, relațiile cu celelalte personaje, precum și atitudinea scriitorului față de el.

1. Caracterizare directă
   - de către autor
   - de către personajul însuși (autocaracterizare)
   - de către alte personaje
2. Caracterizare indirectă prin:
   - fapte
   - trăiri
   - gânduri sau frământări sufletești (monolog interior)
   - limbaj
   - nume
   - aspectul exterior (vestimentație)
   - mediu de viață
   - relație cu alte personaje (ex.antiteză)

Aplicație

Sugestii de receptare a mijloacelor de construcție a unui personaj

Personaj central, *Toma Alimoș* este descris în *mod direct* de autorul anonim prin enumerarea trăsăturilor, subliniindu-se caracterul

Scanned with OKEN Scanner

excepţional ("nalt la stat, mare la sfat"). *Monologul* său evidenţiază sociabilitatea eroului, legătura profundă cu natura,, loc de refugiu, spaţiu sacru protector, şi cu murgul, prietenul său de nădejde. *Dialogul* Toma Alimoş - Manea ilustrează contrastul dintre trăsăturile morale dominante ale celor doi protagonişti, iar *acţiunile* haiducului Toma Alimoş impun spiritul demn, însetat de dreptate şi libertate. *Indirect*, atitudinea lui Toma Alimoş în faţa morţii subliniază calmul şi seninătatea, concepţia înţeleaptă despre raportul viaţă - moarte, iar *testamentul* relevă frumuseţea sa morală, precum şi o filosofie de viaţă de esenţă populară.

Scanned with OKEN Scanner

Figuri de stil

Reflectați:

- *"Un cuvânt cântărește un miligram și alt cuvânt poate cântări greutatea muntelui răsturnat și înecat în patru silabe."*

(Tudor Arghezi)

- *"Limba este mult mai săracă decât sufletul. Sunt mult mai multe nuanțele stărilor sufletești (...) decât cuvintele unei limbi care sunt și așa greu de găsit și care nu pot da nuanța stării sufletești decât cu aproximație."*

(Garabet Obrăileanu)

- *"Ceea ce vom numi stilul unui scriitor va fi ansamblul notațiilor (...) prin care comunicarea sa dobândește un fel de a fi subiectiv, împreună cu interesul ei propriu-zis artistic."*

(Tudor Vianu)

Considerații generale

Presiunea originalității operei literare se exercită prin limbajul său specific, amplificându-se odată cu dezvăluirea structurii artistice și a variatului registru de figuri de stil. Propriu comunicării din operele literare, stilul artistic uzează de toate posibilitățile de expresie ale limbii, impunând nonconvenționalitatea drept o trăsătură definitorie.

Figurile de stil sunt procedee care asigură un spor de expresivitate textului prin modificarea înțelesului propriu al cuvintelor. Vizând sensibilitatea și imaginația cititorului, artiștii cuvântului se îndreaptă către sensurile figurate (conotative) ale expresiilor care ne vor introduce în intimitatea unei individualități, într-o sferă proprie de a resimți lumea și viața.

Scanned with OKEN Scanner

Schemă recapitulativă a figurilor de stil studiate

1. *figuri fonologice* - aliterația
2. *figuri lexical - semantice*
   - metafora
   - metonimia
   - sinecdoca
3. *figuri de sintaxă poetică*
   - repetiția
   - epitet
   - inversiune
   - comparație
   - enumerație
   - antiteză
4. *figuri de compoziție*
   - hiperbola
   - alegoria

Scanned with OKEN Scanner

Antiteza

Definiție

Antiteza este procedeul artistic prin care se pun în contrast doi termeni (obiecte, personaje, idei), reliefându-și reciproc caracteristicile lor.

Exemple din textele studiate:

- "*Eu?* îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
  Tu te lauzi că apusul înainte ți s-a pus..."
  (M.Eminescu - *Scrisoarea III)*
- personaje antitetice: Mihai Viteazul - Pașa Hassan
  Tudor Șoimaru - Stroe Orheianu
  Dan - Ghirai
  Mircea cel Bătrân - Baiazid
  Sobieski - românii

Sugestii de receptare a personajelor antitetice

În balada *Pașa Hassan* de G.Coșbuc cei doi eroi sunt prezentați prin antiteză: Mihai Viteazul, simbol al vitejiei și al demnității poporului român și Pașa Hassan, prototip al cotropitorului trufaș, dar laș în fața impetuozității adversarului. Autorul îl prezintă pe domnitorul român drept exemplu, prin fapte, pentru ostașii săi, în

Scanned with OKEN Scanner

timp ce portretul lui Hassan este realizat descriptiv, insistându-se asupra reacţiilor sale, determinate de frică, de groază. Astfel, chipul luminos al domnului român pune în umbră figura paşei Hassan, o imagine a fricii absolute sub semnul ridicolului. Receptând lupta prin ochii adversarului turc, autorul subliniază măreţia, dârzenia, energia, curajul şi cutezanţa în înfruntarea armată a lui Mihai Viteazul, un supraom, un zeu neîndurător, un adevărat EROU.

Activitate independentă

1. Prezentaţi structura antitetică a personajelor Toma Alimoş şi Manea.
2. Ilustraţi şi comentaţi sumar imagini antitetice din balada *Paşa Hassan.*
3. Relevaţi antiteza dintre Mircea şi Baiazid (*Scrisoarea III)* sub raportul discursului susţinut de cele două personaje.
4. Comentaţi, cu trimitere la textele studiate, folosirea antitezei ca element compoziţional.
5. Prezentaţi într-o compunere liberă imagini antitetice, având ca subiect de reflecţie:Condiţia umană între Bine şi Rău.

Scanned with OKEN Scanner

Comparația

Definiția

• Comparația este procedeul artistic prin care se alătură doi termeni pe baza unor însușiri comune, cu scopul de a evidenția caracteristicile unuia dintre ei.

T1	...ca, cum ...asemenea ...aidoma, precum	T2 (termen a cărui încărcătură trebuie să fie neașteptată, bogată în sugestii, surprinzătoare)

• *"Comparația este forma elementară a imaginației vizuale. Ea precede metafora, adică acea comparație în care unul din termeni lipsește..."*

(Tudor Vianu)

Exemple din textele literare studiate:

- *"fața-i roșie ca mărul"*
- *"un bondar rotund în pântec*
  somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec"

  (M.Eminescu - Călin(file din poveste)
- *"Și ca o taină călătoare*
  Un nor cu muntele vecin
  Plutea-ntr-acest imens senin"

  (G.Coșbuc - Vara)
- *"Păunaș era rumen - alb, ca trandafirii*
  nici albi, nici roșii."

  (G.Galaction - La Vulturi!)

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii de interpretare

"Ca fantasme albe plopii înșirați se pierd în zare"
(V.Alecsandri - Darna)

Plasticizând imaginea prin comparație, V.Alecsandri imprimă discursului liric un anume mister prin asocierea unui termen concret al realității materiale ("plopii") cu unul abstract de sorginte populară ("fantasme"), în acordurile unei atmosfere de vrajă poetică. Dublată de o inversiune, comparația realizează o imagine unică ce produce o puternică impresie în sensibilitatea cititorului prin caracterul miraculos al termenului prim, mărind gradul de sensibilitate al fondului descriptiv-cromatic.

Activitate independentă

1. Comentați două comparații din poemul eroic *Dan, căpitan de plai* de V.Alecsandri.
2. Relevați semnificațiile următoarelor comparații:
- "Culmile Scripetelui(...) ca o cunună de securi";
- "căzu la stână ca o capră sfâșiată de lupi";
(G.Galaction - *La Vulturi!)*
- "vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie";
- " iubirea de moșie e un zid...";
(M.Eminescu - *Scrisoarea III)*
3. Prezentați specificul comparației din balada *Toma Alimoș.*
4. Construiți comparații expresive care să vizeze acțiuni (a răsări, a se stinge, a se ruga).
5. Exemplificați puterea de sugestie și de evocare a comparației într-o compoziție descriptivă.
6. Descoperiți în *Scrisoarea III* comparații de o mare amploare, cu nuanțe hiperbolice.

Scanned with OKEN Scanner

Enumerația

Definiție

Enumerația este un procedeu artistic care constă în înșiruirea mai multor termeni de același fel, cu scopul de a atrage atenția asupra aspectelor descrise sau a faptelor înfățișate.

Exemple din textele studiate:

- *"Feți-Frumoși cu solzi de aur, zmei cu solzii de oțele,*
  Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele..."
- *"Vin țânțarii, lăutarii, gândăcelii, cărăbușii"*

(M.Eminescu - Călin(file din poveste)

- *"Ulmi și brazi se clătina*
  fagi și paltini se pleca"

(Toma Alimoș)

- *Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium"*

(M.Eminescu - Scrisoarea III)

Sugestii de interpretare

- *"El vine spre pașă:e groază și vai."*
- *"Sălbatecul vodă e-n zale și-n fier"*

(G.Coșbuc - Pașa Hassan)

Legate printr-un fir semantic comun, aspectele enumerate manevrează cu abilitate iluzia fascinantă a unui spectacol terifiant,

Scanned with OKEN Scanner

contribuind la realizarea unei proiecții a eroismului românesc într-un tărâm de legendă. Asigurând o grandoare a amplificării dimensiunii mitice, enumerația aduce o intensitate sporită a prezenței fizice a domnului român, estompând granițele dintre realitate și halucinație. Antrenând imaginația și trăirile afective, imaginația contribuie alături de hiperbolă, la supradimensionarea eroului și a acțiunilor sale, printr-un ridicat potențial simbolic.

Activitate independentă

1. Prezentați rolul și semnificația enumerației din următorul text:

"În sfârșit venea duiumul oștei; trăsuri, bagaje, pedestrași, șleahtă pospolită, amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armatele, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă."

(C.Negruzzi - *Sobieski și românii)*

2. Comentați, la alegere, două enumerații din operele literare studiate.
3. Construiți contexte în care să folosiți diverse tipuri de enumerații care să surprindă impresia de bogăție a naturii în toate anotimpurile.
4. Prezentați succint într-o pagină de jurnal o mare diversitate de stări sufletești, utilizând enumerația împreună cu alte procedee artistice revelatoare.

Scanned with OKEN Scanner

Epitet

Definiție

• Epitetul este procedeul artistic care constă în alăturarea unui cuvânt pe lângă un substantiv sau verb pentru a exprima însușiri deosebite, așa cum se reflectă estetic în fantezia scriitorului.
• El are o structură binară, având drept scop să atragă atenția asupra primului termen sau să exprime atitudinea afectivă a vorbitorului față de obiect.

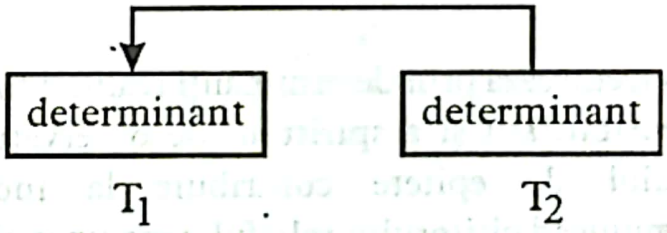

"codrii de aramă"

Clasificare

1. epitet ornant: "fluturi *șăgalnici și berbanți*"
2. epitet personificator: "*harnici* unde"
3. epitet metaforic: "pădure *de argint:*"
4. epitet antitetic (oximoron); "bulgări *fluizi*"

(M.Eminescu - *Călin(file din poveste)*

Scanned with OKEN Scanner

Exemple din operele literare studiate:

- "nouri *de aramă*";
  "grindin-*oţelită*";
  "umbra-*ntunecoasă*";

(M.Eminescu - *Scrisoarea III)*

- "munţii erau acum *blajini, tihniţi*"

(Gala Galaction - *La Vulturi!)*

Sugestii de interpretare

- "Manea *slutul şi urâtul*
  Manea *grosul şi-arţăgosul*"
  (*Toma Alimoş)*

Versurile concentrează prin determinanţi realităţi fizice şi morale, dând măsura sensibilităţii şi a spiritului de observaţie al poetului anonim. Cumulul de epitete contribuie la individualizarea personajului, comunicând cititorului relieful, tensiunea şi forţa pe care o conferă imaginea devenită antitetică prin rapoarte la eroul pozitiv.

Activitate independentă

1. Precizaţi rolul epitetelor în ansamblul poeziei *Scrisoarea III* (fragmentul studiat).

2. Explicaţi înţelesul următoarelor epitete:
"pace adâncă";
"perdea de sânge şi de nebunie",
(*La Vulturi!)*

Scanned with OKEN Scanner

3. După modelul eminescian, construiți alte epitete sugestive:

"ropot *dulce*", " *mândră* glăsuire"

4. Exemplificați:
- epitete *fizice* pe lângă termeni *morali*;
- epitete perechi;
- epitet exprimat prin adverb;
- epitet cu funcție sintactică de nume predicativ.

5. Comentați rolul epitetului pentru tehnica picturală folosit de V.Alecsandri în pastelul *Iarna*.

Scanned with OKEN Scanner

Hiperbola

Definiție

• Hiperbola este un procedeu artistic care constă în mărirea sau micșorarea exagerată a trăsăturilor unei ființe, unui lucru, fenomen pentru a reliefa anumite trăsături în scop expresiv, impresionând pe cititor.

• Ea este o figură de compoziție, întrucât apare ca un procedeu corelat cu alte figuri de stil (epitet, comparație, metaforă etc.)

Exemple din operele studiate:

• *"Sălbaticul vodă e-n zale și fier,*
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Și vorba-i e tunet, răsufletul ger
Dar barba din stânga-i ajunge la cer,
Și vodă-i un munte."

(G. Coșbuc - Pașa Hassan)

• *"Pentru a crucii biruință se luptară râuri-râuri,*
Ori din codri răscolite, ori stârnite de pusturi;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Întunecând tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!..."

(M. Eminescu - Scrisoarea III)

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii de interpretare

Cu ajutorul hipoerbolei marcante din balada populară *Pașa Hassan* Mihai Viteazul devine un EROU care atinge dimensiuni fabuloase de basm: "Sălbaticul vodă e-n zale și fier/ Și zalele-i zuruie crunte,/ Gigantică poart-o cupolă pe frunte,/ Și vorba-i e tunet, răsufletul ger..." Prezența lui Mihai devine copleșitoare, poetul dozează cu precizie efectele, iar domnitorul capătă proporții uriașe în ochii dilatați de spaimă ai pașei, culminând cu acest portret - hiperbolă. Este semnificativă aprecierea lui Petre Poantă, care consideră că "din perspectiva groazei lui Hassan, apariția voievodului ia proporțiile unui coșmar. Hiperbola, care deține o funcție decorativă, prin îngroșare și exagerare e depășită aici, căci imaginea lui Mihai se realizează ca un reflex al spaimei. E terifiantă și unică în poezia română. Vodă pare mai curând o stihie, o emanație monstruoasă a furiei universale."

Activitate independentă

1. Comentați efectele artistice ale hiperbolei în prezentarea zbuciumului lăuntric al Agripinei:
"în pieptul ei ardea toată pădurea";
"bătăile inimii erau bolovani încinși"
(G.Galaction - *La Vulturi!)*
2. Urmăriți efectul utilizării de către M.Eminescu a hiperbolei în relatarea scenelor de luptă din *Scrisoarea III.*
3. Precizați ce alte procedee artistice se pot regăsi în câmpul imagistic al hiperbolei.
4. Comentați întreaga "regie" a utilizării hiperbolei în balada cultă *Pașa Hassan.*

Scanned with OKEN Scanner

Inversiunea

Definiție

Inversiunea este un procedeu artistic care constă în forțarea ordinii obișnuite a cuvintelor în propoziție, cu intenția de a obține efecte poetice deosebite.

Exemple din textele literare studiate:

- *"Într-o sălbatică splendoare"*
- *"Plutea-ntr-acest imens senin"*
- *"Ca-n horă după-un vesel cânt"*

(G. Coșbuc - Vara)

- *"În genunchi cădeau pedeștri"*
- *"Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri"*
- *"Ca potop ce prăpădește"*

(M. Eminescu - Scrisoarea III)

Sugestii de interpretare

"Într-o sălbatică splendoare..."

(G. Coșbuc - Vara)

Procedeu artistic frecvent în poezia coșbuciană, inversiunea (antepunerea adjectivului) este un ecou în planul reflexivității al vrajei naturii conferind pe lângă un inegalabil farmec și o mai mare profunzime unei imagini de dimensiuni cosmice. Așezarea în poziție inițială a determinantului deplasează accentul asupra acestuia,

Scanned with OKEN Scanner

impunând un relief specific, potențat prin contrastul semantic dintre imaginea unei naturi sălbatice ce copleșește, neliniștește și semnificația substantivului "splendoare" care deschide perspectiva unui peisaj feeric și umple sufletul de bucurie și extaz. Valoarea inversiunii crește prin sugestia oximoronică a asocierii (doi termeni contrastanți se alătură în aceeași imagine artistică pentru un efect artistic special).

Activitate independentă

1. Comentați, din punctul de vedere al topicii, expresivitatea versurilor:
- "juca viața-n ochii lor";
- "Privirile de farmec bete
  Mi le-am întors către pământ";

(G.Coșbuc - *Vara)*

2. Ilustrați diverse modalități de realizare a inversiunii.
3. Schimbați ordinea cuvintelor din următoarele versuri și comentați variantele obținute:

"De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint."

(M.Eminescu - *Călin)*

4. Construiți contexte în care cuvintele "splendoare", "divin", "plăsmuit" să alcătuiască inversiuni expresive.

Scanned with OKEN Scanner

Metafora

Definiție

Metafora este un procedeu artistic prin care se denumește un obiect (acțiune) cu ajutorul unei comparații din care lipsește termenul comparat, înlocuind astfel un termen propriu cu unul figurat.

Considerații generale

- Regină a limbajului artistic, metafora este un mijloc esențial al cunoașterii, esența POEZIEI înseși ascunzându-se în exprimarea metaforică.
- Metafora, scrie Tudor Vianu, este produsul unei substituiri în expresie a imaginii unui obiect prin alt termen decât acela care îi este propriu. Ea presupune un grad înaintat a puterii de abstracție, astfel încât ochiul nostru interior să perceapă starea poetică prin excelență.

Clasificare (vezi L.Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii)*

1. metaforă *plasticizantă* - cu rolul de a colora exprimarea
2. metaforă *revelatorie* - sporește cunoașterea obiectului metaforizat

Scanned with OKEN Scanner

Exemple din operele literare studiate:

- "un uriaș cu fruntea-n soare
  De pază țării noastre pus."

(G. Coșbuc - Vara)

- "Pe vodă-l zărește trecând
  Prin șiruri cu fulgeru-n mână"

(G. Coșbuc - Pașa Hassan)

- "Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară"

(V. Alecsandri - Dorna)

- "Și-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint".
- "Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
  În cuibar rotind de ape peste care luna zace"

(M. Eminescu - Călin(file din poveste)

Sugestii de interpretare

"În cuibar rotind de ape peste care luna zace"

(M. Eminescu - Călin(file din poveste)

Tudor Arghezi propune un model sugestiv de interpretare a acestei metafore antologice:

"Cu o muzicalitate aparte, reprezentare imaginativă de excepție, "cuibar de ape" este plastic și frumos. Dacă în loc de «cuibar de apă» , care ar fi fost frumos numai întrucâtva, poetul ia pluralul și zice «cuibar de ape », imaginea capătă și tremurul de furnicar al undelor. E locul să mai bănuim că înainte de *cuibar rotind de ape* fusese *cuibar rotund de ape*, numai forma cuibarului, fără mișcare. *Cuibar rotind de ape* exprimă tot ce trebuia și acest rezultat poetul l-a obținut succesiv. *Peste care luna zace* e o imagine de completare, din cele familiare poetului, dar ea dă tabloului așternut și pune un punct de răcoare în mișcarea *cuibarului de ape.*"

Scanned with OKEN Scanner

Interpretarea argheziană prezintă metafora ca pe o structură semantică de adâncime, complexă, mobilă, difuză, încărcată de multiple sugestii. Apa este un element esențial în poezia eminesciană, cu numeroase conotații ce trimit la geneză, viață, mișcare, prospețime. Se urmăresc aici meandrele apei, învârtejirea lor într-o mișcare concentrică, sugerată prin forma rotundă a "cuibarului", iar gerunziul "rotind" prelungește nedeterminat această veșnică împletire a apelor. Se asociază o altă metaforă din lumea acvatică "bulgări fluizi", inedită apropiere între solid și lichid care sugerează mișcarea volumelor de apă.

Activitate independentă

1. Explicați formarea metaforelor:
   "vaduri de amărăciune";
   această "fântână dintre munți";
   (G.Galaction - *La Vulturi!)*
2. Stabiliți deosebirile dintre comparație și metaforă, insistând asupra efectului artistic.
3. Construiți metafore prin care să înlocuiți termenii: *pustie, amurg, fulger, pulbere, duh.*
4. Comentați exprimarea metaforică a bătrânului Dan:
   "Ceahlăul sub furtună nu scade mușuroi!
   Eu, Dan, sub vântul soartei, să cad păgân nu voi."
   (V.Alecsandri)
5. Evidențiați posibilitatea trecerii de la metaforă la simbol.
6. Relevați importanța metaforei pentru stilul artistic. Concretizați prin referire la operele eminesciene studiate.

Scanned with OKEN Scanner

Personificarea

Definiție

Personificarea este un procedeu artistic prin care se atribuie însușiri omenești unor lucruri, ființe, abstracțiuni, făcând dintr-un lucru neînsuflețit o ființă concretă, învestită cu sentimente.

Exemple din operele studiate:

- *"Trunchii vecinici poartă sufletе sub coajă"*
- *Greierele "tușește și-și încheie haina plină de șireturi"*
  (M.Eminescu - Călin(file din poveste))
- *"Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie"*
  (M.Eminescu - Scrisoarea III)
- *"...uriașii munți, care atâtea zile frământaseră și slobozisеră."*
  (G.Galaction - La Vulturi!)

Sugestii de interpretare

- *"Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie"*
  (M.Eminescu - Scrisoarea III)

Personificarea se justifică artistic în "febra" luptei, confruntare dramatică impunând o ambianță sonoră impresionantă, cu sugestii apocaliptice. Prin combinarea personificării cu o enumerație de o rară forță expresivă, este sugerată auditiv învălmășeala de pe câmpul de luptă, accentuându-se dinamismul încleștării celor două armate.

Scanned with OKEN Scanner

• *"Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă*
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă"
(M. Eminescu - Călin (file din poveste)

Imaginea pădurii este nuanțată prin aceste personificări, accentuând împletirea difuză a realului cu irealul, într-un peisaj de o frumusețe misterioasă. Copacii devin ființe fabuloase, au un spirit ascuns în adâncul lor și participă la feeria întregului codru. Suspinul transferă tremurul frunzelor din lumea vegetală în cea umană, iar conotațiile pot trimite spre ideea de bucurie, neliniște, de fericire și durere specific eminesciene.

Activitate independentă

1. Selectați personificări din poemul *Călin(file din poveste)* și arătați rolul lor în crearea atmosferei de basm.
2. Stabiliți importanța personificării în creațiile populare studiate.
3. Completați enunțurile recurgând la personificări:
   Privirile risipite . . . . .
   Umbre adânci . . . . . .
   Pacea locului . . . . . .
   Firul soartei . . . . . .
4. Relevați specificul personificării în opere culte ce dezvoltă motivul popular al comuniunii om - natură.
5. Exemplificați:
- personificări realizate prin : verbe
  adjective
  adverbe
- personificări care să confere imaginilor dinamism

Scanned with OKEN Scanner

Repetiția

Definiție

Repetiția este un procedeu artistic care constă în folosirea succesivă a aceluiași cuvânt (sunet, grup de sunete, construcții) pentru a reliefa sau intensifica o idee, un sentiment, o imagine.

Exemple din operele studiate:

- "*Ard* satele române! *ard* holdele-n câmpii!
  Ard codrii!... Sub sabie cad fete și copii".
  (V.Alecsandri - *Dan, căpitan de plai*)
- "Ziua *ninge*, noaptea *ninge*, dimineața *ninge* iară".
  (V.Alecsandri - *Iarna*)
- "Mircea insuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare
  Care *vine*, *vine*, *vine*, calcă totul în picioare".
  (M.Eminescu - *Scrisoarea III*)

Sugestii de interpretare

a) repetiția simplă

- "*Maneo, Maneo*, fiară rea"
- "Și *fugea*, nene, *fugea*"

(Toma Alimoș)

Repetarea substantivului propriu în vocativ accentuează ideea poetică, prelungește prin ecouri simbolice adresarea haiducului rănit către dușmanul dezumanizat prin viclenie. Repetiția verbului în al

Scanned with OKEN Scanner

doilea exemplu imprimă un ritm alert textului poetic popular, în acord cu intensitatea naraţiunii baladeşti.

b) Balada *Toma Alimoş* evidenţiază **repetarea unor apoziţii** pe parcursul baladei cu rolul de a consolida în conştiinţe figura măreaţă a eroului. Prin versurile "Toma Alimoş, haiduc din ţara de jos/ nalt la stat,/ mare la sfat/ şi viteaz cum n-a mai stat" se amplifică o imagine dominantă, elogiu vitejiei, realizat cu mijloacele specifice baladei eroice.

c) Prin **aliteraţie**: "şi zalele-i zuruie crunte" se creează în balada cultă *Paşa Hassan* - în plan auditiv - impresia copleşitoare a dezlănţuirii unui erou care apare supradimensionat prin ochii plini de groază ai "păgânului" Hassan. Efectul sonor dat de repetiţia sunetelor într-un joc onomatopeic contribuie la sugerarea forţei de neînvins a "sălbaticului" Vodă.

Activitate independentă

1. Comentaţi efectele repetării verbului cu nuanţe imperative în ruga lui Dănilă din opera *La Vulturi!* de G.Galaction.
2. Relevaţi rolul repetiţiei în basmul *Greuceanu*: "*merse, merse, merse*, cale lungă..."
3. Prezentaţi contribuţia repetiţiei în "fixarea" stării sufleteşti a haiducului din balada *Toma Alimoş*:

"*Închinar-aş* şi n-am cui
Închinar-aş murgului,
Murgului sireapului".

4. Prezentaţi rolul repetiţiei în susţinerea ritmului şi a cadenţei versurilor din poezia *Iarna* de V.Alecsandri.
5. Subliniaţi semnificaţia repetiţiei în sugerarea dramatismului luptei din *Scrisoarea III*:

"Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare
Care *vine, vine, vine*, calcă totul în picioare."

Scanned with OKEN Scanner

Simbolul

Definiție

Simbolul este un procedeu artistic care vizează încărcătura densă a unor cuvinte sau imagini menite să semnifice anumite idei sau caracteristici ale unor ființe, fenomene sau noțiuni abstracte.

Considerații generale

Înainte de a fi înțeles, simbolul trebuie simțit, având în vedere ambiguitatea sa, condiție fundamentală întreținută de însăși funcția poetică a limbii. Procesul normal este cel de dezvoltare a *imaginilor* în *metafore* și a *metaforelor* în *simboluri*. Ilimitarea face ireductibil un simbol la un singur concept și de aceea valoarea simbolică se oferă acelor opere deschise mai multor interpretări. Semnificațiile dobândite prin transfer semantic se adaugă la cea proprie termenului - simbol, astfel încât simbolul va fi o *relație* între semnificația proprie a termenului - simbol și semnificația termenilor simbolizați.

Sugestii de interpretare

a) Titlul simbolic

La Vulturi! este un titlu cu încărcătură simbolică vizând zborul înalt, setea de dreptate, de adevăr a oamenilor din acel "cuib de

Scanned with OKEN Scanner

vulturi", cu o putere mitologică de regenerare. Simbolul din titlu, adâncire în semn, face textul susceptibil de mai multe interpretări care nu vor putea epuiza "adevărul" operei, lăsând-o deschisă pentru aprecierile cititorului.

b) Personaje-simbol

• Greuceanu este simbolul luptei împotriva nedreptății, a întunericului, iar alăturarea epitetului "de aur" definește înalta ținută morală a personajului. Reprezentând Binele, în aspirația sa spre adevăr și lumină, eroul ilustrează latura pozitivă, nobilă, a conflictului tradițional al basmelor.

• Romanul *Neamul Șoimăreștilor* impune asupra personajului colectiv "emblema" șoimului, pasăre ageră, răpitoare, puternică prin care se sugerează caracterul neînfricat, semeț al tuturor celor din Șoimărești, bravi luptători, cutezători, păstrători ai tradițiilor și ale idealurilor neamului.

Activitate independentă

1. Argumentați ideea că personajul Nică este un simbol al "copilului universal".
2. Elemente simbolice în nuvela *La Vulturi!* de G.Galaction.
3. Semnificații simbolice ale antitezei în poemul *Scrisoarea III* de M.Eminescu.
4. Comentați statutul de simbol al personajelor de basm.
5. Consultând un "Dicționar de simboluri", stabiliți semnificațiile simbolice ale cifrelor folosite în basmele românești.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente de prozodie

- schemă recapitulativă -

versul = un rând dintr-o poezie

măsura = numărul silabelor dintr-un vers

- vers lung - 15-16 silabe

"Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă"

(M.Eminescu - *Scrisoarea III*)

- vers scurt - 3-4 silabe

"ulmi și brazi
se cletina
fagi și paltini
se pleca..." (*Toma Alimoș*)

cezura = pauză de tip metric, scindând - în cazul măsurilor de peste 12 silabe - versul în două emistihuri

"O! Dan vi-te-az //, fe-ri-ce ca ti-ne ca-re pe-re"

(V.Alecsandri)

rima = potrivirea sunetelor finale ale cuvintelor din versuri, începând cu vocala accentuată

a) *împerechetă* (alăturată)

1 ┐ "Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul
2 ┘ Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
3 ┐ Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
4 ┘ Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste"

(M.Eminescu - *Scrisoarea III*)

Scanned with OKEN Scanner

b) *încrucișată*

1 "Manea stânga
2 si-ntindea
3 să ia plosca
4 și să bea..."

(*Toma Alimoș*)

c) îmbrățișată

1 "Sălbatecul vodă e-n zale și-n fier
2 Și zalele-i zuruie crunte
3 Gigantică poart-o cupolă pe frunte
4 Și vorba-i e tunet, răsufletul ger"

d) *monorima*

1 "Frunză verde de mălai?
2 Cine merge sus la rai?
3 Merge Dan, șoiman de plai..."
4

e) *complexă*

"Cât de frumoasă te-ai gătit,
Naturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit!
Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!
Mi-e inima de doruri plină,
Că-n es s-au îngropat mereu
Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu!
o mare e, dar mare lină-
Natură în mormântul meu
E totul cald, că e lumină!"

(G.Coșbuc - *Vara*)

Scanned with OKEN Scanner

f) *imperfectă* (asonanţa)

"Mă priveşte şi m-ascultă
N-are gură să-mi răspundă" (*Toma Alimoş*)

ritm = succesiunea regulată a silabelor accentuate şi neaccentuate dintr-un vers

a) *trohaic* - ritmul care admite accentul de intensitate pe silabele de număr impar

\ \ \ \ \
- - - - - - - - - -
"Mur-gul jal-nic rân-che-za" (*Toma Alimoş*)

b) *iambic* - ritmul care admite accentul de intensitate pe silabele de număr par.

\ \ \ \
- - - - - - - - - -
"Plu-tea-ntr-acest i-mens se-nin" (*Vara* G.Coşbuc)

c) *dactilic* - ritmul care admite accentul de intensitate numai pe silabele: 1,4,7,10 etc.

\ \ \ \
- - - - - - - - - - -
"Scum-pă Mol-do-vă! ţa-ră de ja-le" (V.Alecsandri)

d) *amfibrahic* - ritmul care admite accentul de intensitate numai pe silabele: 2,5,8,11 etc.

\ \ \ \
- - - - - - - - - - -
"Săl-ba-te-cul vo-dă e-n za-le şi-n fier"

Scanned with OKEN Scanner

e) *anapestic* - ritmul care admite accentul de intensitate numai pe silabele: 3,6,9,12.

\ \ \ \
- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -

"A tur-nu-ri-lor um-bre//pes-te un-de stau cul-ca-te"
(Gr.Alexandrescu)

În poezia modernă s-au impus poezii fără rimă, cu măsură diferită, cu versuri albe sau vers liber care diferă de la un creator la altul.

"Deodată ochiul devine gol pe dinăuntru
ca un tunel, privirea
se face una cu tine." (N.Stănescu - *A treia elegie)*

Elementele prozodice se convertesc în *fapte de stil*, aceasta însemnând că ele, oricât de măiestrit ar fi construite, nu trebuie apreciate prin ele însele, frumusețea lor, este de părere G.Călinescu, rezidă în felul în care participă la *imagine* și la *ideea poetică.*

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii de lectură stilistică a textului literar

"Stilul pare să fie meșteșugul de a da cuvintelor duritate, relief, culoare și însuflețire"

(Tudor Arghezi)

Contribuția specifică fiecărui scriitor, originalitatea sa stilistică se definesc prin modul propriu de a folosi mijloacele limbii. Receptorul trebuie să înțeleagă faptul că fiecare cuvânt este echivalentul unei adresări către un "obiect" și un mod particular de a-l recepta. Pentru artistul "născut", lumea este înainte de orice un spectacol și cu cât ochiul este mai curios, cu atât tonurile și nuanțele devin mai bogate, metamorfozând totul într-o operă artistică. Poezia se naște dintr-un suplu "joc" de cuvinte, joc de incontestabilă frumusețe și profunzime, iar talentul artistului se relevă tocmai în capacitatea lexicului de a transmite ecoul unor complexe angajări ale ființei.

Receptarea operelor literare din perspectivă stilistică este un proces de însușire a experienței lingvistico-artistice a scriitorului și de apreciere a muncii titanice cu modelarea cuvântului.

Creația literară se bazează pe selecția , combinarea, modificarea cuvintelor, "devierea" estetică fiind simultană sau posterioară imaginarului. Acest tip de analiză urmărește aspectele esențiale ale operei sub raportul realizării expresivității, cu referiri la:

1 *stratul fonetic*

Resurse ale expresivității: repetiții de sunete
contraste sonore
locul vocalelor și accentuarea lor

Scanned with OKEN Scanner

asonanțe
aliterații
rimă interioară
armonie imitativă

2.*stratul lexical-semantic*

Resurse ale expresivității: figurile de stil
cuvinte polisemantice; arii semantice
varierea expresiei prin sinonime
expresii, locuțiuni
intervenția elementului afectiv
umorul
nuanțe arhaice

3. *stratul morfologic*

Resurse ale expresivității; frecvența părților de vorbire
forme rare ale cuvintelor
superlativul stilistic
dativul etic
valorile stilistice ale verbului (prezent narativ, istoric, etern)
elemente ale oralității (vocative, interjecții, imperative)
frecvența unui anume timp sau mod verbal

4. *stratul imagistic*:

Imagini: vizuale
auditive
motorii
olfactive
tactile
sinestezetice

Scanned with OKEN Scanner

5. *stratul sintactic*

Resurse ale expresivității: topica
elipsa
anacolutul
apoziții
propoziții interogative și exclamative
ritmul interior al frazei
structuri complexe, arborescente
paralelism sintactic

6. *stratul prozodic* (ritm, rimă, măsură)

Aplicație

a) Analiză literar-stilistică

Iarna

de V.Alecsandri

Pastelurile lui V.Alecsandri, "cea mai mare podoabă a poeziei lui" (Titu Maiorescu), oferă tablouri de natură de o impunătoare măiestrie. În eterna rotire a anotimpurilor, poetul surprinde iarna, oferind în pastelul cu același titlu un spectacol fascinant în care sentimentele alunecă de la înfiorarea în fața unei ființe fantastice "răspândind fiori de gheață" la încântarea adusă de priveliștea de basm a naturii.

Titlul poeziei funcționează ca o poartă de deschidere prin care se pătrunde într-o lume dominată de mișcare a fulgilor, scăldată în lumina albului imaculat, lume în care totul este răscolit de puterea stihiilor naturii.

Scanned with OKEN Scanner

Prima din cele patru strofe debutează cu o descriere a depărtărilor, a liniei orizontului "din văzduh" sugerând intensitatea şi imobilitatea peisajului: "Din văzduh *cumplita* iarnă", fixează imaginea unei "ninsori totale, de sfârşit de lume" (G.Călinescu). Totul este desfăşurat pe spaţii infinite: "pe ai ţării umeri dalbi", "tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare", iar plopii "înşiraţi se pierd în zare", ochiul peisagistului fiind atent la ansamblu şi la detaliu.

Cantitatea copleşitoare de zăpadă este subliniată de începutul strofei a II-a, prin intermediul unei repetiţii sugestive: "Ziua *ninge*, noaptea *ninge*, dimineaţa *ninge* iară". Poetul apelează la epitet pentru a sublinia excesul: "*lungi* troiene călătoare adunate-n cer *grămadă*", iar accentul uman al acestei irealităţi va fi înregistrat în ultimul vers al strofei: "Răspândind fiori *de gheaţă* pe ai ţării umeri dalbi." Permanenţa zăpezii pare să acopere şi timpul: "*Ziua* ninge, *noaptea* ninge", astfel încât în versul următor se proiectează cucerirea întregului spaţiu: "tot e alb (...) împrejur (...) în depărtări".

Treptat spaima este convertită în încântare, căci "ninsoarea încetează", "norii fug", "soarele se prevede printre nori" de unde "dezmiardă oceanul de ninsoare". Epitetele atribuite astrului zilei "*rotund* şi *palid*" se abstractizează treptat odată cu comparaţia "ca un vis de tinereţe printre anii trecători", care punctează dinamica stării sufleteşti. Alecsandri se defineşte ca un vizual, astfel că succesiunea de secvenţe completează cu amănunte stratul descriptiv propriu-zis. Dincolo de perceptarea picturală a naturii de iarnă, accentul afectiv cade pe imaginea tabloului global, pe atmosferă, pe culoare şi strălucire.

Finalul pastelului oferă echilibrul aşteptat prin apariţia mişcării ("clinchete de zurgălăi"), sugestie auditivă ce învinge melancolia învăluitoare: "iat-o sanie uşoară"... "în văzduh voios răsună sunete de zurgălăi". Ca într-un tablou autentic impresionează proiectarea

Scanned with OKEN Scanner

imaginilor cât mai departe în albul invadator al decorului, în care un instantaneu dă viaţă peisajului descriptiv încremenit odată cu toate obiectele ce păreau a-şi fi pierdut concreteţea. ("ca fantasme albe plopii înşiraţi se pierd în zare").

Contemplativul Alecsandri se dovedeşte a fi un artist al tehnicii descriptive, preferând rigoarea clasică, armonia formelor imagistice şlefuite cu o artă de bijutier. Vizual şi auditiv se îmbină pentru a pune în scenă elementele unei naturi aflate într-o lume imaculată sub semnul metaforei "oceanul de ninsoare". La nivel morfologic abundă substantive şi adjective, specifice, de altfel creaţiilor cu caracter descriptiv. Planul cerescului ("nori", "zbor", "văzduh", "fluturi", "soare") se completează cu cel terestru ("plopi", "câmp", "sat") formând un tot, asupra căruia se reflectă o singură culoare strălucitoare. Imperiul albului este conturat prin epitetele cromatice: "fluturi *albi*", "zare *argintie*", "fantasme *albe*", "clăbuci *albi*" care domină obsesiv şi învăluie monoton peisajul.

Stabilind o opoziţie cu celelalte strofe prin conjuncţia adversativă "dar", ultimul catren aduce contrapunctic o nouă imagine, un peisaj strălucitor, umanizat, de un optimism viguros.

Sintaxa clară a strofelor transcrie în maniera proprie pastelului o stare de reflexivitate, comunicând printr-un stil concentrat impresiile produse asupra eului poetic de spectacolul iernii. Armonia versului, muzicalitatea lui misterioasă, întreţinută de măsura de 16 silabe, ritm iambic şi rimă, împerechiată alături de particularităţile limbajului poetic fac din V.Alecsandri un poet rafinat al secolului trecut. Pastelist mereu actual, artistul din Mircești este un spirit modern pentru care natura constituie o stare sufletească adânc reflectată în versuri, într-un joc al ficţiunii cu funcţie contemplativă.

Scanned with OKEN Scanner

b) Analiza stilistică pe straturi

Vara

de G. Coşbuc

Comentaţi versurile:

"Priveau fără de ţintă-n sus-
Într-o sălbatică splendoare
Vedeau Ceahlăul la apus,
Departe-n zări albastre dus,
Un uriaş cu fruntea-n soare,
De pază ţării noastre pus.
Şi ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Şi n-avea aripi să mai zboare!
Şi tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare."

(G.Coşbuc - *Vara)*

Poezie lirică, *Vara* ne apare ca o nouă deschidere către inefabil, în care gândirea poetică coşbuciană, profundă, sugerată sau descifrată va rămâne într-o undă de mister pentru a ispiti mereu cititorul. Versurile prezintă gradat dimensiunile entuziasmului poetului, impresionat de frumuseţea verii, sentiment generat de comuniunea cu lumea teluricului şi a astralului. Dacă esenţa liricului stă în sunet şi culoare, atunci Coşbuc ajunge la o desăvârşită artă descriptivă a tabloului (static în această strofă), înzestrat cu o mare potenţialitate imaginativă.

La *nivel fonetic*, se remarcă frecvenţa vocalelor "e", "a", şi "u", "i", mulţitudine ce sugerează parcă o spaţialitate largă, armonia vocalică traducând armonia cadrului de natură descris. Poetul este înclinat spre

Scanned with OKEN Scanner

meditație, conținutul poeziei oprindu-se indirect asupra interiorității care se analizează pe sine. Repetiția în rimă, alternanța sunetelor finale consoană/ vocală relevă această armonioasă contopire într-un circuit perpetuu, luminos, departe de efemeritate, în liniștea adâncă a naturii.

La *nivel lexical*, planul cosmic este descris prin epitete ce sugerează antrenarea întregii firi într-o armonie cu universul ("sălbatică splendoare"), continuate de o insolită comparație "și ca o taină călătoare", astfel că privirile cuprind spațiul lumii astrale, deschizând largi perspective prin intermediul adjectivelor ("imens senin", văzduh "plin", "taină călătoare"). Personificat, "de pază țării noastre pus", muntele este văzut printr-o metaforă hiperbolică "un uriaș cu fruntea-n soare", făcând legătura între planul cosmic și cel terestru. "Sălbatică splendoare" este o splendidă imagine oximoronică prin care doi termeni abstracți evocă măreția Ceahlăului, văzut ca o axă a lumii pe care se sprijină cerul și pământul. Imaginea muntelui are o simbolistică bogată, un garant al vieții eterne , o scară ce poate înlesni ascensiunea omului spre înaltele valori spirituale. Loc de întâlnire dintre cer și pământ, muntele este un fir de comunicare dintre cele două nivele ale cosmosului,e lăcaș al zeilor în vechile credințe. Contemplarea muntelui provoacă un elan spre piscuri, îndemnând la o participare activă la "simfonia" vieții cosmice, insuflând speranța eternității. Epitetul "zări *albastre*" este întregit de adjectivul antepus "*imens* senin" pentru a surprinde adâncimea, nemărginirea orizontului printr-o arie semantică amplă: "zări", "senin", "văzduh", "în sus", "departe", "un tărâm îndepărtat, purtând un mister inaccesibil. Este parcă un moment când omul însingurat în sânul naturii, pierde noțiunea de timp, ca și de spațiu, întrucât "taine călătoare" (abstract + dinamic), norii, acoperă vederea, dând totodată impresia de mișcare continuă, de putere a necunoscutului, a tainei Universului ce nu va fi atinsă de om, fărâmă infimă. Imaginea "plutea-ntr-acest imens senin" desăvârșește ideea paradisiacă a armoniei tuturor componentelor, într-o atmosferă de

Scanned with OKEN Scanner

seninătate, pitoresc, cu reverberații în fondul afectiv al cititorului. Albastrul strălucitor, ca sugestie cromatică, se conjugă cu reflexiile în lumea solară a acestui peisaj, lăsând liberă imaginația, o deschidere simbolică. Comparația inedită, prin asocierea termenilor "nor"/"taină" relevă o notă pronunțată de ireal, de fabulos, accentuând cele două imagini esențiale, aflate în raport de inextricabilă unitate. Rostirea poetică coșbuciană este limpede, simplă, muzicală, de o mare sobrietate și forță de plasticizare, într-un joc de termeni concreți și abstracți.

Segmentul poetic construiește tabloul pe câteva *imagini* vizuale ("vedeau Ceahlăul la apus", un nor "plutea-ntr-acest imens senin") și auditive ("tot văzduhul era plin/ De cântece ciripitoare") făcând să transpară un sens optimist al existenței, o altă latură a sufletului românesc, anume bucuria de a trăi.

Stratul morfologic impune la nivel verbal timpul imperfect pentru a sugera eternitatea naturii ("priveam", "vedeam", "plutea", "n-avea", "era") care tensionează afectiv peisajul descris. Toate lucrurile firii sunt în noi, trebuie numai să le actualizăm, de unde bogăția de date senzoriale, acumulate prin notații fine ("priveau *fără de țintă*-n sus", "*derparte*-n zări albastre dus"). Este uluitoare această elementaritate distinctă a plasării substantivului în fiecare vers, precum și a adjectivului pentru o redare exactă și totodată plastică a realității. Trecerea din timpul obiectiv în cel sacru este marcat prin dimensiunea continuă, univocă a trecutului, evidențiind triumful cuvântului ce stă să creeze acest moment de grație.

Aceeași limpezime și cursivitate apare și la **nivel sintactic**, iar raportul dintre limbaj și sentiment prezintă un schimb neîncetat de forțe, într-o expunere domoală. Modalitatea combinării cuvintelor evidențiază accentul sporit pe determinant adesea antepus, iar juxtapunerea implică coexistența la nivel cosmic a zonelor de rezonanță a sentimentelor într-o corespondență perfectă, cu o nebănuită forță poetică.

Scanned with OKEN Scanner

Inversiunea dominantă a întregului discurs poetic este în consonanţă cu predispoziţia pentru trăirea de ordin spiritual care tinde să se deschidă în faţa unei asemenea frumuseţi a naturii: "imens senin", "sălbatică splendoare".

La nivel prozodic, strofa are 12 versuri cu rimă complexă, măsură de 8-9 silabe şi ritm iambic. Versurile se referă atât la natura exterioară, dar sugerează şi starea sufletească, lăsând relaţia ascunsă de sens într-o stare saturată de lirism. Fluxul melodic dizolvă sensurile intime ale incandescenţei în structura difuză a strofei I ce va fi potenţată în strofele următoare.

Lirismul cel mai pur, originar, se întemeiază pe scoaterea expresiei din unilateralitatea lanţului sintactic şi plasarea enunţului sub semnul polivalenţei. Poezia se constituie dintr-un joc de planuri , ale căror linii fluente se contopesc într-un timbru pătrunzător în acest cadru care accede prin frumuseţe şi atemporalitate la nemurire.

Activitate independentă

1. Identificaţi figurile de stil din versurile:

"Şi ca o taină călătoare
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Şi n-avea aripi să mai zboare!"

(G.Coşbuc - *Vara)*

2. Comentaţi din punctul de vedere al expresivităţii artistice următorul text:

"Călăreţii împlu câmpul şi roiesc după un semn
Şi în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn
Pe copite iau în fugă faţa negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt."

(M.Eminescu - *Scrisoarea III)*

Scanned with OKEN Scanner

3. Caracterizați, pe scurt, specificul următorului fragment, având în vedere procedeele artistice folosite:

"Ca volbura toamnei se-nvârte el roată
Și intră-n urdie ca lupu-ntre oi,
Și-o frânge degrabă și-o bate-napoi
Și-o vântură toată."

(G.Coșbuc - *Pașa Hassan)*

4. Numiți și comentați succint procedeele artsitice:

"Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvalatic".

(M.Eminescu - *Călin (file din poveste))*

5. Redactați câteva considerații asupra figurilor de stil utilizate de V.Alecsandri:

"Rușinea-i o rugină pe arma de viteaz,
Un verme ce mănâncă albeața din obraz,
Alb am trăi un secul pe plaiul strămoșesc
Și vreau cu fața albă senin să mă sfârșesc!"

(V.Alecsandri - *Dan, căpitan de plai)*

Scanned with OKEN Scanner

lectura critică a textului literar

capitolul 3

PROPUNERI DE INTERPRETARE ȘI COMENTARE A TEXTELOR LITERARE. LECTURI CRITICE

Scanned with OKEN Scanner

Greuceanu - Integrare în specia basmului

Derivat din cuvântul slav *basni* (născocire), basmul este o specie a genului epic, narațiune în proză, în cuprinsul căreia se povestesc întâmplări fantastice, atribuite unor personaje sau forțe supranaturale de domeniul irealului.

Elementul fantastic reprezintă esența basmului, demonstrând vechimea speciei, legată de percepția lumii necunoscute de către omul primitiv.

Basmele pot fi *populare*, cu un număr de variante, circulând pe cale orală și *culte* (*Călin Nebunul*, *Făt-Frumos din lacrimă*, de M.Eminescu). Ele au o geneză multiplă, explicabilă antropologic prin identitatea generală a spiritualității românești (în locuri diferite au apărut creații asemănătoare), conțin elemente mitice, fantastice sau onirice.

O clasificare importantă propune Lazăr Șăineanu într-un studiu asupra basmelor: *basme fantastice*, în care elementul principal îl constituie miraculosul; *basme etico-mitice* care, alături de faptele numeroase ale eroilor cuprind și învățături morale, *basme glumețe* în care predomină umorul.

Cules și publicat de Petre Ispirescu în volumul *Basmele românilor*, *Greuceanu* este un basm popular fantastic.Apartenența la categoria literaturii populare se susține prin caracterul anonim, colectiv, oral și sincretic. Fantasticul se regăsește în textul basmului în multiple forme, ilustrând definiția lui Tzvetan Todorov care în lucrarea *Introducere în literatura fantastică* definea fantasticul ca "ezitarea cuiva care nu cunoaște decât legile naturale, pus față în față cu un eveniment în

Scanned with OKEN Scanner

aparență supranatural". Eroul simte contradicția dintre cele două lumi, cea a realului și cea a fantasticului, este uimit de lucrurile extraordinare care îl înconjoară. Întâmplările fantastice se caracterizează printr-o irumpere brutală a irealului în cadrul vieții reale. Împăratul Roșu "era foarte mâhnit că niște zmei furaseră soarele și luna de pe cer", e un moment introductiv, cu rolul de expozițiune a lucrării. Este aici o "încălcare a ordinii recunoscute, revărsare a inadmisibilului în sânul legalității cotidiene."(Roger Caillois, *Au coeur du fantastique*).

Miracolul, ca fenomen necunoscut, intrat în câmpul nostru de referință completează specificul basmului, iar fenomenele pot fi explicate numai dacă admitem noi legi ale naturii. În interiorul povestirii cititorul acceptă supranaturalul, evenimentele nu mai provoacă mirarea.

Narațiunea se centrează pe lupta dintre *bine* și *rău*, polarizare etică ce subliniază aspirația omului spre biruința valorilor morale. Greuceanu, ca personaj principal, simbolizează binele; el este preocupat de fericirea oamenilor și nu doar de răsplata posibilă pentru victorie - fata împăratului și jumătate din împărăție. Eroul se dovedește un om bun și un prieten adevărat: obține iertarea unor dezertori și vede în ea un semn divin, înaintea plecării, este atașat de fratele său, de care se desparte cu lacrimi ("se îmbrățișară și plânseră ca niște copii"). Relația cu Faurul -Pământului ilustrează valorile prieteniei, dar introduce și o nouă dimensiune fantastico-mitologică. Acesta este un simbolic Hefaistos autohton care cu măiestrie domină focul și îmblânzește fierul. Sfatul lor sugerează un trecut comun și presupunem că multe trăsături supranaturale ale personajului principal se explică prin această relație.

Lupta cu cei trei zmei crește mereu în intensitate până la punctul culminant, dovedind virtuțile eroului, curajul său, îndemânarea, calitățile deosebite prin care domină supranaturalul.

Scanned with OKEN Scanner

Trăsăturile personajului se dovedesc nobile până în final, când cere împăratului iertarea sfetnicului viclean, ce-şi vânduse sufletul diavolului (întruchipare a mitului lui Faust) şi care provoacă o ultimă şi grea confruntare a lui Greuceanu cu forţele malefice, iraţionale.

Un mijloc de apărare specific basmului este şi *metamorfoza* - schimbarea unui om într-o fiinţă sau lucru, sugerând putere magică. Greuceanu se schimbă în porumbel, în muscă sau buzdugan. Şi zmeoaicele au această putere de a se metamorfoza în pomi fructiferi, izvoare, fântână etc. Se sugerează astfel proteismul, capacitatea liberă a fiinţelor năzdrăvane de a se preface în ceea ce voiesc, cât şi încrederea în persistenţa spiritului vital, dorinţa naratorului de a izbăvi de moarte personajul pozitiv. Este şi anularea limitei dintre materie şi spirit, lege găsită la baza tuturor deformărilor operate de fantastic. *Zmeii* fac parte dintre personajele fantastice, dar au şi caracterele unui tiran feudal, cu case, arme, palate. Ei sunt, însă, fiinţe terifiante trăind pe celălalt tărâm, cu un portret fizic nedesluşit - fiinţă cu mari forţe fizice, un uriaş cu anatomie umană. Călinescu îi consideră, din punct de vedere mitologic şi simbolic, ca expresie a naturii anorganice impetuoase, a lumii minerale (aramă, fier, argint, aur), a forţelor tehnice latente, personaje dotate cu putere înfricoşătoare, dar fără inteligenţă.

Cei trei zmei şi zmeoaicele din basmul *Greuceanu* reprezintă gruparea forţelor supranaturale malefice care se cer învinse pentru ca binele şi umanul să dăinuie în acelaşi cod valoric.

Obiectele miraculoase, adevărate talismane magice, au rolul de auxiliar care sprijină evoluţia personajului principal pe drumul spre biruinţă. Acestea sunt cuţitu,l care sugerează destinul celor doi fraţi, basmaua sau paloşul fermecat al lui Greuceanu.

La fel **cifra trei** apare frecvent curolul simbolic de împlinire prin marcarea celor trei etape/ trepte: trei zmei, trei zmeoaice, eroul "se dete de trei ori peste cap şi se făcu o muscă." Formulele specifice basmului

Scanned with OKEN Scanner

închid o structură fixă, un univers narativ, ce se constituie dintr-o epică densă, amplă, deşi lineară în evoluţia momentelor subiectului. Formula de început, "A fost odată ca niciodată", deschide o lume fascinantă, un timp mitic în care imposibilul devine posibil. Formulele de mijloc au rolul de a restabili relaţia naratorului cu cititorul/ ascultătorul, stimulează atenţia şi sunt o marcă a oralităţii stilului ("Şi-nainte cu poveste, că de-aicea mult mai este"/ "şi se luptară, şi se luptară... până ce osteniră")Formulele de sfârşit ("Şi eu încălecai pe-o şa, şi vă povestii d-voastră aşa") închid universul supranatural şi readuc cititorul în lumea reală.

În *Estetica basmului*, G.Călinescu remarcă datele peisajului în poveşti, caracterizat prin "vagul toponimic" şi "lipsa de determinări precise". Este un peisaj dublu - priveliştea din orizontul nostru şi cea de "dincolo", pe tărâmul celălalt. Esenţa morală a personajului determină un anume schematism, lipsa unor trăsături care să individualizeze precis. Şi Greuceanu este eroul nobil, un adevărat "Făt-Frumos" cu virtuţi şi fapte de ordin eroic, săvârşeşte isprăvi imposibile şi devine în final împărat, după ce a parcurs un traseu iniţiatic, o vârstă şi o criză din care a desprins sensurile majore ale vieţii pentru a reprezenta şi a conduce apoi o comunitate umană.

Compoziţia basmului, deşi mai complicată decât a altor specii, narative, respectă o serie de clişee compoziţionale identificabile şi în basmul *Greuceanu*: absenţa (eroul care pleacă), prejudicierea, mijlocirea, plecarea, înzestrarea (cu obiecte miraculoase), deplasarea spaţială între două împărăţii, lupta, marcarea/ însemnarea eroului pentru a fi recunoscut, victoria, remedierea prejudiciului, urmărirea/ goana, pretenţiile neîntemeiate, încercarea grea (descoperirea sfetnicului aici), demascarea, pedepsirea, căsătoria.

Funcţiile stabilite de V.Propp decurg firesc, se conjugă în perechi (grupe) sau apar izolat. Ritmul tripartit (repetarea de trei ori a unei

Scanned with OKEN Scanner

situaţii) se observă şi în cele trei lupte şi cele trei urmăriri, la nivel compoziţional.

Finalul este un element definitoriu al basmului, se conjugă fericit cu începutul, fiind opusul acestuia, în concordanţă cu linia ascendentă spre apoteozarea eroului. Mâhnirea dispariţiei soarelui şi a lunii, aştri vitali ai omenirii, se echilibrează cu veselia nunţii care a ţinut trei săptămâni.

Particularităţile artistice subliniază caracterul popular al creaţiei prin oralitatea stilului, folosirea vorbirii directe, a dialogului sugestiv, a expresiilor verbale populare ("Nu toate muştele fac miere", "umblând în saci", "luă în cap tot ce auzi"). Onomatopeele nuanţează acustic discursul ("înghiorţ", "hâţ în sus , hâţ în jos", termenii vechi (răvaş, pre, bre), provincialismele (culă, făurişte) conturează un stil specific al basmelor populare. De asemenea, figurile de stil sunt specifice basmelor: hiperbola ("se zguduiau unul pe altul de se cutremura pământul"), personificarea ("Auzind corbul aceste cuvinte aduse lui Greuceanu un cioc de apă dulce"), comparaţiile ("un nor vine după noi ca un vârtej", "mergeau repede ca vântul şi lin ca gândul"). Tonalitatea textului creşte şi descreşte, în funcţie de intensitatea acţiunii şi de trăirile personajului principal.

Deşi întâmplările au un caracter fantastic, basmul *Greuceanu* reflectă felul de a gândi şi simţi al poporului. Se exprimă aspiraţii, visuri spre o viaţă mai bună, dorinţa de a supune forţele distructive ale răului, de a triumfa adevărul, binele şi dreptatea. Basmul propune un model uman de înaltă moralitate, ilustrând observaţia criticului G.Călinescu că "basmul e un gen vast, depăşind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, ştiinţă, observare morală."

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie

de Ion Creangă

Semnificații ale titlului

Ion Creangă este unul dintre primii autori citați de fiecare dintre noi, fascinându-ne prin arta desăvârșită a spunerii ce a izvorât dintr-o adâncă nevoie de a povesti și de a-și satisface mai întâi sieși plăcerea interioară de a rememora anii fericiți. Astfel, *Amintirile din copilărie* depășesc limitele prozei memorialistice, devenind un "roman" în care omul matur deapănă povestea propriei copilării, mirifice, un univers al fericirii. Amintirile configurează scenariul unui joc miraculos cu irizări mitice care țin de inefabilul armoniei universale a vârstei paradisiace a copilului.

Titlul, încărcat cu o deosebită capacitate de sugestie, pregătește cititorul pentru întâlnirea cu o realitate idilică, paradis pierdut, trecut fabulos, invitând lectorul să se privească cu ochii dinăuntru, trăind experiența recuperării unei lumi și a unui timp sacru.

Amintirile lui Creangă reprezintă mitul copilăriei în literatura română, evocând într-o poveste ("stau câteodată și-mi aduc aminte...")întâmplări prin care se refac, nu numai anii copilăriei, ci copilăria însăși, "veselă și nevinovată". Marele povestitor reînvie o epocă cu oameni și întâmplări verosimile, o lume a tradițiilor, un sat arhetipal cu o aureolă inconfundabilă, evocată de afectivitatea scriitorului. Opera păstrează nealterate impresiile luminoase ale locurilor și ale oamenilor primului său univers, pătruns de un farmec particular, model al "copilăriei copilului universal" (G.Călinescu). Scriind, I.Creangă se construiește pe sine și de la acest grad de identificare începe să se făurească, tipologic, un fundal complex

Scanned with OKEN Scanner

(oameni, împrejurimi, viaţă spirituală) ce va da impresia vieţii trăită în amploarea ei, un spectacol ce poartă pecetea autenticităţii. Document de existenţă, artistic întocmit, *Amintiri din copilărie* converteşte trecutul, parcă fabulos, într-o realitatea unică, statornicind imaginea fericirii depline cu un sentiment de profundă nostalgie faţă de locurile şi oamenii Humuleştiului, leagănul copilăriei sale. Cuo artă desăvârşită, cititorul este purtat, cu fiecare poznă a lui Nică, prin hăţişurile vieţii, acumulând o experienţă în măsură să-l influenţeze ca personalitate.

Libertatea imaginaţiei implicată în termenul generic "amintiri" stabileşte o modernă relaţie între adevăr-verosimil-imaginar, autorul jucând în acest roman autobiografic şi de ficţiune- gen bildungsroman un rol complex de personaj-actor-regizor. Anii luminoşi ai copilăriei (universul familial, peripeţiile, iubirea pentru locuri, tradiţii, obiceiuri, limbă), lumea lui plină de minunăţii sunt reînviate subiectiv, pe un fundal obiectiv al satului de secol XIX. Povestirea dinamică, jovială, cu încărcătură lirică - aşa cum anticipa titlul - stăpâneşte deplin o lume care parcă se naşte sub ochii noştri, corelând perspectivele temporale cu o briză de etern, sub a cărei vrajă cititorul prinde să viseze, asigurând unitatea de viziune a celor patru părţi.

O operă ca aceea a lui I.Creangă intitulată sobru şi neutru *Amintiri din copilărie* este o mare şansa a epicii române, o pată de culoare în literatura noastră, o provocare în spiritul minunatei poveşti a lui Nică, unde - adânc săditâ - arta de a râde mereu este propusă ca o soluţie existenţială. Rătăcind prin *Amintiri* , izbândă remarcabilă a prozei româneşti, vom învăţa că nimic din noi nu se pierde, că trecutul rămâne într-un cerc al memoriei, mărturie cuceritoare a unei calde revărsări de Viaţă.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie

de Ion Creangă

Nică - personaj simbol

Amintiri din copilărie, operă de povestitor genial, poartă în sine realitatea unui spațiu , a unui timp și a unui personaj peste care nu se poate trece oricum. Cu o scriitură de natural rafinament estetic, Ion Creangă își populează capodopera cu personaje ieșite parcă din legendă, cu gesturi și vorbe, jocuri și inflexiuni subiective, încărcate de sens și cu o evidentă valoare simbolică.

Evocând copilăria "cea veselă și nevinovată", pe baza tehnicii povestirii în povestire, Creangă devine personaj în propria sa narațiune, unică matcă pentru farmecul acestei vârste cu peripețiile ei. Romanul este construit cu un meșteșug sigur, proiectând în ficțiune cu subtile nuanțe personaje de o mare viabilitate. Nică, ipostază a scriitorului în anii copilăriei, prototip al "copilului universal", aparține unui timp și unui spațiu care implică cititorul într-un proces complex de adeziune. Paginile, deja antologice, povestind pățaniile copilului din Humulești evidențiază o mobilitate și o euforie vitală, în care se pot recunoaște resturi de reprezentări mitice. Nică a lui Ștefan a Petrei, această individualitate cu identitate precisă, este o întruchipare a copilăriei ideale și, paradoxal, un mod particularizat de trăire. Cu inocența privirilor deschise spre lume ca spre o poveste, într-un univers de tip rural ce nu-și pierde nicicând fabulosul și pitorescul, Nică domină întâmplare, familiarizându-se - sincer și autentic - cu litera și spiritul vieții.

Scanned with OKEN Scanner

Urmărind procesul desăvârşirii personalităţii eroului, autorul *Amintiorilor din copilărie* rememorează din perspectiva omului matur acele întâmplări hazlii ale copilăriei care au contribuit la formarea sa ca om. Fiind o metaforă, personajul este o integritate de care se izbesc mai multe "evenimente", foarte numeroase şi extrem de precis relatate, încât dă impresia că nu creează astfel de situaţii, ci doar le descoperă. Creangă povesteşte cu vervă despre furatul cireşelor de la mătuşa Mărioara, despre cocioaba Irinucăi, despre joaca cu mâţele de 'prin ocniţe şi cotruţe" sau furtul pupezei - "ceasornicul satului" - ş.a. evidenţiind zburdălnicia şi nevinovăţia acestei vârste. Simbol al copilului de oriunde şi de oricând, Nică pare un năzdrăvan pus mereu pe şotii, fire veselă, inventivă, ingenioasă, un model de atitudine, febrilă, a minţii lui agere şi inventive, sub puterea unor mereu alte sentimente

Focar al întregii desfăşurări epice, Nică - văzut în devenire - este o forţă care se extinde prin virtutea legilor ei interne, printre care naivitatea. Ea află o adevărată savoare în trăirea zi de zi într-un "ceremonial" în care descoperă locul potrivit pentru viziunea şi mentalitatea de copil. Astfel, scriitorul humuleştean îşi inventează prin Nică o copilărie fascinantă, singulară, eroul devenind un prototip al unei vârste, recompunând-o şi prezentându-ne-o scăldată în nostalgia unui paradis pierdut. Vârsta jucăuşă i-a deschis copilului mereu perspectiva unor noi "cuceriri", spiritul avid de cunoaştere deposedând lumea imediată, concretă, de aura ei misterioasă. Personajul se construieşte, devine, se produce în faţa cititorului, apărându-şi parcă fericirea de a-şi trăi copilăria. Conturat într-un ritm rapid prin numărul mare de acţiuni şi prin dialog (uneori dublat şi de monolog), portretul "zbânţuitului" de Nică dobândeşte valoarea simbolică a candorii, proprie vârstei pline de imaginaţie a copilăriei. Copilul Nică de odinioară focalizează atenţia cititorului prin individualitatea sa

Scanned with OKEN Scanner

creatoare, capabilă să structureze lumea ca într-un joc. Fiu de negustor, Nică pleacă la iarmaroc unde un bătrân se joacă cu el de-a cumpărătorul într-o secvență memorabilă, iar când află de prezența tatălui copilul redevine temător, de o naivitate cuceritoare. Autorul însuși este cuprins de vraja jocului între temporalități, căci prin joc se repetă istoria de la începutul lumii de "odinioară", cuvânt care ascunde cel mai bine și dezvăluie totodată sensibilitatea remarcabilă a scriitorului devenit erou al propriei rememorări idilice.

Cartea este, de fapt, simbolică ea însăși tocmai prin tensiunea trăirii la nivelul unei autentice libertăți, căci scrierea se refuză tiparului obișnuit, complinind parcă starea personajului său. Mitul copilăriei, o lume în lume, umorul evocării, instinctul libertății și permanenta bună dispoziție este marea lecție a lui Creangă potrivit căreia arta , ca expresie a subiectului în raport cu obiectul, este, în esență, lirică și simbolică.

Scanned with OKEN Scanner

Arta dialogului în *Amintiri din copilărie*

Opera lui Ion Creangă s-a impuls în literatura națională ca una din cele mai rezistente la examenul timpului pentru că a încorporat naivitatea și "substanța" sufletului inocent, prin valorificarea înalt creatoare a limbii populare, cu plasticitatea și subtil învăluitoarea sa poezie conținută.

Rangul de scriitor Creangă și l-a obținut greu, trudind asupra fiecărei fraze, cumpănind fiecare cuvânt din țesătura sclipitoare a oricărei frânturi de povestire sau de dialog. S-a vorbit adesea de homerismul viziunii (Garabet Ibrăileanu), de formele comicului (Zoe Dumitrescu Bușulenga), de individualitatea artei povestitorului (M.Sadoveanu) sau de "epica evocativă" (T.Vianu) și "nivelul suprafolcloric" al operei lui Creangă.

Scriitor epic, liric și dramatic, I.Creangă a realizat în *Amintiri din copilărie* o sinteză, ca viziune, mijloace și armonie a principalelor genuri literare, lăsând senzația că se adresează unui auditor pe care îl cucerește prin toate resursele de sugestie ale graiului oral. Impresionează caracterul de spectacol al povestirii în fiecare fragment (*La cireșe, La scăldat, Pupăza din tei*,etc.), căci autorul aflat parcă pe o scenă imaginară se produce în fața noastră ca actor, jucând pe rând rolul personajelor implicate în acțiune (mama, mătușa Măriuca, moșneagul). Farmecul narațiunii, în ansamblul ei este rezultatul unei armonizări desăvârșite între povestire, descriere și dialog.

Cu ajutorul vorbirii directe, se reface tot hazul și naivitatea copilăriei, chipul "știurlubatic" al copilului pus pe șotii și "ghibăcia

Scanned with OKEN Scanner

minciunilor ce potrivisem, de-mi venea mai mai să le cred şi eu singur pe jumătate".

În ipostaza de copil, Creangă îşi joacă cu deplină participare rolul de negustor, de unde o anume afectare a comportării de om matur, folosind formulele auzite de la oamenii mari în a căror situaţie se transpune, dând savoare scenei. Povestirea e dialogată, glasul naratorului luând tonuri variate, căci lui Creangă îi place să-şi asculte personajele vorbind, potrivit cu impulsurile şi acţiunile lor: "-Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătuşa cu jale, ne trezeşte dis-dimineaţă la lucru de atâţia ani?" Dialogul cu bătrânul parodiază (reproduce cu haz, ironic) poziţia pe care un urmaş al negustorilor de sumane o poate avea la iarmaroc, unde găseşte un interlocutor plin de umor care reacţionează cu viclenie. "-Dar ştii că eşti amarnic la viaţă, măi băiete. (...) Pesemne că te mănâncă spinarea, cum văd eu, mă tică, şi ia acuş te scrapin, dacă vrei, ba ş-un topor îţi fac, dacă mă crezi de-i zice "aman puiule!" când îi scăpa din mâna mea!" Stratul dialogat, mijloc elocvent de caracterizare şi de individualizare, este un indice al vieţii afective a personajelor, unul dintre punctele de atracţie ale operei. Portretul moral al lui Nică se conturează în scena din iarmaroc, dar mai ales prin contrastul dintre ceea ce gândeşte şi ceea ce spune, odată ajuns acasă, în timpul ospăţului: "-Mai aşa, sorioară!... Dar în gândul meu: "Când aţi şti voi câte a pătimit, sireaca, din pricina mea, şi eu din pricina ei i-aţi plânge de milă!"

Aşadar, autorul însuşi devine erou în povestire, gesticulează, se entuziasmează, manifestă întristare, folosind cu desăvârşită artă dialogul şi planurile naraţiunii, vizualizând puternic scena vânzării precum şi alte întâmplări - unice prin universalitatea lor. În iarmaroc Nică îl apucă de suman pe pretinsul cumpărător, apostrofându-l şi avertizându-l: "-Ce gândeşti dumneata, moşule? Te joci cu marfa

Scanned with OKEN Scanner

omului? Dacă nu ţi-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu giunca asta de mine!". Este o înregistrare fidelă a unui dialog plin de naturaleţe între doi negustori, în care vânzătorul îşi joacă cu seriozitate rolul,în contrast cu vârsta şi cu limbajul său obişnuit. Scena e hazlie şi prin "vălul" amintirilor ea stârneşte râsul, căci fostul negustor de "cuci armeneşti" este prins într-o veritabilă aventură, inalterabilă amintire pentru omul matur. Dialogul, mijloc esenţial de actualizare scenică, face ca personajele să prindă contururi ferme, dar astfel evocarea nu mai este răsfrângere peste timp,ci scenă vie, în mişcare. Voluptatea lui Creangă este tocmai aceea de a se substitui eroilor pe nesimţite, astfel că povestirea prin optica copilului de odinioară creează desăvârşit iluzia autenticităţii la iarmarocului.

Folosirea dialogului salvează naraţiunea de la monotonie, imprimând un anumit dinamism textului, precum şi o semnificativă concentrare a discursului. Dialogul face legătura dintre episoadele acţiunii, notând şi reacţia faţă de întâmplarea cu pupăza.

Aşa cum aprecia G.Tohăneanu, "există totuşi la personajele *Amintirilor* o vervă, o exuberanţă verbală nemaipomenită din care se "trag" farmecul şi savoarea fără pereche a dialogului. Moşul de iarmaroc are o poftă nestinsă de vorbă şi conversaţia, practicată dintr-o simplă plăcere, mizează pe impresia unui suport serios dat de "găinuşa" de vânzare, devine sursa unor delicii pentru cei din jur.

Suspensiile, exclamaţiile, interogaţiile, interjecţiile şi vorba populară împânzesc stratul dialogat, conferind o vibraţie puternică şi neîntreruptă unei opere care ea însăşi s-a născut dintr-o mare plăcere a taifasului. Având replica mereu impregnată de umor sau ironie, personajele dialoghează formulând raţionamente (Nică: "dacă nu ţi-a fost de cumpărat de ce i-ai dat drumul?"), propunând aluziv lecţii de conduită (moşul: "Apoi bine că ştiu al cui eşti, măi ţâcă! ian stăi oleacă, să te duc eu la tată-tău şi să văd, el te-a trimis cu pupăza la vânzare, să

Scanned with OKEN Scanner

spurci iarmarocul?"). Frecvența verbului în text, a substantivului în vocativ și a interjecției imprimă ritm acțiunii și conferă stilului oralitate. Semnul exclamării accentuează trăirile eroului-narator și creează impresia de spontanietate în relatarea faptelor. Impresia artistică se constituie din sentimentul cititorului că se găsește în mijlocul unor oameni care îi vorbesc prin componentele sensibile ale firii lor și în mijlocul unor acțiuni care îl invită să ia parte la desfășurarea lor. În *Amintiri*, ca și în *Povești*, dialogul reflectă trăsături ale oralității populare, efect al valorificării unor numeroase elemente de factură populară, creând atmosfera specifică mediului ("dugheană", "tărăboiu", "a drămălui", etc.) și prin termeni ce atestă prezența subiectivă în desfășurarea narațiunii: "și cum i-o dau din mână, **javra dracului** se face a o căuta de ou și dezleagă atunci frumușel ața de la picior". Ironia, aluzia dau sub pana povestitorului autenticitate, iar dialogul devine plin de vervă, de un pitoresc savuros: "De vânzare ți-e găinușa ceea, ...măi băiete?" Important nu e numai ceea ce spune, ci modul spunerii în redarea celorlalte dialoguri: cel matinal al mamei cu Nică sau cel cu mătușa Măriuca. Suplinind vorba sau împlinind-o cu gesturi, cu mimica, cu accentul, Creangă valorifică la tot pasul vorbirea directă și indirectă, monologul și narațiunea, procedeul de acumulare de amănunte dând relief, viață și strălucire faptelor. Spunerea - își captivează autorul pe care apoi- nu-l poate stăpâni , povestitorul însuși abia putând să urmărească firul epic: "Dar știi că ești amarnic la viață, măi băiete?! zise moșneagul de la o vreme, râzând. În ce te bizui de te îndârjești așa, nepoate? Dec! Nu cumva ai pofti să-mi iei vițica pentr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea , cum văd eu, măi țâcă..."

Amintirile sunt o punere în scenă, a marelui spectacol al copilăriei, iar participarea afectivă și spontană a povestitorului la evenimentele evocate e evidențiată prin prezența autorului ades care parcă sub

Scanned with OKEN Scanner

privirea cititorului: «Iaca, așa se poate înșela omul de multe ori, când nici n-a gândit, dacă nu știe a judeca bine. Însă iar mă întorc și zic: "Tot pățitu-i priceput!"

Unice în felul lor, aceste povestiri, condensate și pline de mișcare, se topesc într-o unitate compozițională desăvârșită; deși compuse din elementele graiului popular, dialogurile lui I.Creangă ating o treaptă superioară, aceea a expresivității transfiguratoare.

I.Creangă este veșnic tânăr printre noi: ne învață să prețuim graiul viu al poporului, consemnând nu numai un mod de a vorbi, ci și unul de a trăi, de a simți, cu umorul ce susține optimismul,voia bună, credința și speranța dinspre copil spre omul matur. Acest mare povestitor humulești este o încununare supremă a vocației unui popor care a dat la iveală "basme, ghicitori, eresuri..."

Scanned with OKEN Scanner

Categoria estetică a comicului în schițele lui I.L.Caragiale

Geniul de dramaturg a lui I.L.Caragiale se face simțit și în schițele *Vizită*... și *D-l. Goe*... care împreună cu celelalte "monumente" se încheagă într-un tot unitar prin care se reflectă societatea românească de la 1900. Aceste "desăvârșite miniaturi", prezentând lumea orașului dominat de incultură, lichelism și parvenire, creează impresia unor comedii în care maestrul ne învață să râdem biciuind pretenția de rafinament a burgheziei începutului de secol.

Spre deosebire de umorul operei lui Creangă, care binedispune, sporind cu fiecare "năzdrăvănie" voia bună, umorul sănătos, tonic, I.L.Caragiale apare ca un comediograf al mahalagismului, al snobismului, exagerând și șarjând, apelând la singura armă cu care poate combate lipsurile de caracter ale "moftangiilor": râsul. Satirizând "mahalaua", văzută "ca o categorie culturală, sufletească" (G.Ibrăileanu), Caragiale dă viață unor personaje ridicole, conturându-le negativ, înjosindu-le, făcându-le antipatice și subsumate devizei: "lume,lume, e ceva de speriat, pe onoarea mea!"

Atât în *Vizită*..., cât și în *D-l Goe*... autorul pare că nu creează caractere, ci compune roluri, astfel încât populează paginile cu eroi burghezi, funcționari înalți, copii ai acestora, presa, justiția, viața mondenă sau politică, un univers variat, dominat de incultură și obrăznicie. Comicul caragialian, "inefabil ca și lirismul eminescian" (G.Ibrăileanu) trece de la **ironia fină la umor și satiră usturătoare** odată cu perindarea atâtor măști vesele ca într-un "imens carnaval", un "vast bâlci", o lume de-a-ndoaselea. În *Vizită*..., I.L.Caragiale apare ca un creator de scene memorabile, de replici fără egal printre care

Scanned with OKEN Scanner

comentariul subtil al naratorului-personaj evidenţiază dezaprobarea pentru educaţia greşită pe care o primesc copiii unor familii din high-life. *D-l Goe...* satirizează defecte şi atitudini sociale, sancţionând universul adultului reprezentat de "mam-mare", "mamiţa" şi "tanti Miţa" care, ajunse în Bucureşti, urcă mulţumite în trăsură, inconştiente de comedia pe care au jucat-o. Umorul schiţelor studiate are la bază un comic realist, care - ca şi în cazul marilor autori satirici - izvorăşte în primul rând din discrepanţa dintre aparenţă şi esenţă, dintre ceea ce par şi ceea ce sunt cu adevărat oamenii zugrăviţi. Opera *Vizită...*, ca şi *D-l Goe...* condamnă un tip de educaţie, adâncind cauzele care duc la apariţia acestui tip de copil prin prezentarea atitudinii familiei de o toleranţă exagerată, izvorâtă dintr-o dragoste greşit înţeleasă şi inadecvat manifestată. Doamna Maria Popescu este convinsă că face sacrificii pentru educarea lui Ionel: "nu ştiţi dumneavoastră bărbaţii cât timp îi ia unei femei educaţia unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educaţie", pe când realitatea este cu totul alta. În acţiune, Goe are acelaşi comportament de copil răsfăţat, fiind în devenire o copie a cucoanelor care vor să pară educate, stilate, în realitate inculte, vulgare cu limbaj de mahala. Inconştienţa doamnelor "de familie bună" privind "calităţile" lui Goe se vede în gesturile şi vorbele lor ("Goe! puişorule! Goe! Goe! (...) vai de mine! nu-i băiatul! unde e băiatul! ...s-a prăpădit băiatul! (...) Ţaţo, mor!"), în ceea ce G.Ibrăileanu numea "neasimilarea civilizaţiei", "spoiala de civilizaţie" în purtare şi limbaj.

Există un **comic al situaţiilor** care izvorăşte din existenţa unor fapte neprevăzute (Ionel o "atacă" pe jupâneasă, toarnă cafea pe pantalonii musafirului sau chiar dulceaţă în galoşi, iar Goe "se strâmbă la urâtul", rămâne "captiv" în "compartimentul în care nu intră decât o persoană" şi în final trage semnalul de alarmă. Scena fumatului în *Vizită* face ca "eroul" să-şi piardă măreţia de "maior de roşiori", iar mama va trebui să recunoască în "vitejia" acestuia o greşeală periculoasă.

Scanned with OKEN Scanner

Reducerea "obiectului" la un moment semnificativ din viaţa personajelor, la o anume trăsătură creează prin concentrarea şi vivacitatea narativă, **caractere comice** de proşti, lăudăroşi, mincinoşi, parveniţi, moftangii semiculţi, o lume foarte pitorească, în goana după senzaţional, după o imagine convenţională, dând lustru aparenţei, cu o dezagregare morală de esenţă. În cursul unei singure vizite la familia Popescu, naratorul - personajul povestitor - asistă la câteva scene care spun totul despre Ionel şi familia sa. Snobismul adulţilor din familia lui Goe reiese din desfăşurarea "marei comédii" într-o călătorie din urbea X la Bucureşti. Aşadar, Caragiale nu dezvăluie el însuşi caracterele personajelor, ci le înscenează într-o acţiune comică. Cele trei doamne se copilăresc în adoraţia lor faţă de Goe, iar pretenţiile , nobleţea şi distincţia socială, în fapt incultura, sunt surprinse prin vorbirea ridicol de sentimentală ("Ad să-l pupe mam mare", "Ce faci soro eşti nebună?") sau de arogantă ("Nu-i treaba dumitale, ce te-amesteci dumneata!")

Prezentând strengăriile lui Ionel şi ale lui Goe, I.L.Caragiale îmbină comicul de situaţie cu cel de caracter, creând tipuri umane de neuitat pe care ridicolul îi caracterizează. Astfel, creatorul obiectiv I.L.Caragiale schiţează un tablou de moravuri ale societăţii plecând de la prezentarea unor copii care "beneficiază" de principii educative aberante.

De asemenea, maestrul Caragiale exploatează diverse registre ale limbii în vederea realizării unei **portretistici caricaturale. Limbajul comic,** preţios, agramat, care încalcă normele gramaticale şi ale logicii, vorbirea anost de sentimentală("Pe mamiţica n-o pupi?, "Să moară mam'mare?"), excesul de diminutive ("mamiţo", "puişorule") surprind ridicolul personajelor, incultura şi vulgaritatea. Printr-un soi de molipsire conştientă marcată de "admiraţie", povestitorul îşi însuşeşte ticul verbal al personajelor redându-l în stil indirect liber cu "respect"

Scanned with OKEN Scanner

şi "slăbiciune". Expresii precum "a da un ţipăt", "am observat doamnei", "îl scuipă pe puişor să nu-l deoache", constituie o modalitate de sugerare a unui **comic al intenţiei** de a provoca un haz nestăpânit, dublată de o atitudine critică demnă de un maestru al conformismului ironic.

"Pictor de moravuri nemilos" (G.Călinescu), autorul *Momentelor şi schiţelor* alege nume fără egal, desemnând personaje tipic caragialiene. Ionel Popescu, un nume frecvent, reprezintă o categorie de anonimi, creând un tip anume de copil răsfăţat insolent, precum este şi Goe, pe care însă I.L.Caragiale îl individualizează şi prin numele rar, sonor, în concordanţă cu stăruinţa doamnelor de a se face remarcat drept un "tânăr eminent".

Miţa este un nume adaptat la vocaţia de mahalagioaică a personajului, o parvenită cu "darul" pălăvrăgelii, trăind sub tirania pretenţiilor de "damă bună". Formulele "domn", "tânărul", "puişorul", arată infinita ştiinţă a dozării dezvăluirilor succesive, realizând un comic subtil prin antiteza între ostilitatea faţă de copil şi admiraţia familiei, într-o alchimie specifică ridicolului şi ironiei caragialiene.

Comicul caragialian este dublat de **dramatic**, căci dintr-o dată comedia încetează, îşi pierde hazul, dizolvându-se într-o ironie amară. Ironia şi-a făcut jocul, lumea tuturor Popeştilor, Ioneştilor apărea acum în adevărata ei lumină - vastă mascaradă - amestec de hilar şi de comice închipuiri - în care Ionel şi Goe, viitorii Lache şi Mache, sunt victime ale iluziilor întreţinute de "pretenţiile", meritele şi calităţile care le lipsesc cu desăvârşire. Omul caragialian pare iremediabil denaturat, comicul grotesc, de altă natură decât în farsa tradiţională, vizând viaţa în totalitatea ei.

Geniu clasic şi realist cu vocaţia râsului, Ion Luca Caragiale face din comic o **metodă a adevărului,** rămânând un scriitor apropiat sensibilităţii noastre mai ales prin capacitatea de evocare a unei atmosfere ridicole în care nimic nu e mai dramatic decât comicul.

Scanned with OKEN Scanner

Ipostaze ale personajului - copil în schițele lui I.L.Caragiale

De la Ionel la Goe

Ochiul caragialian distinge disproporții, inadecvări, alterări de conduite, imprudente împrumuturi ("să te prăpădești de râs... ca un om mare...") în lumea copiilor care anulează orice relief, conturând un tip unic. I.L.Caragiale concepe, modelează, articulează și animă personaje-tip după același tipar într-un cerc vicios în care varietatea e doar aparentă. În privirea sa, scânteia ironică este nelipsită de la vârsta de 8 "anișori" până la vârsta bunicii numită "mam'mare".

O imagine exemplară a copilului de familie "onorabilă" aflăm în schița *Vizită*... unde facem cunoștință cu un băiețel "de vreo opt anișori" foarte răsfățat, travestit în "maior de cavalerie" care demonstrează, prin limbaj și comportare, o acută lipsă de "educațiune", o aroganță și o impertinență crasă, contrar principiilor de educație aduse insistent în discuție de doamna Popescu - mama "grijulie". Din dorința de a imita maturii, de a ieși în evidență, Ionel e îmbrăcat în costum de ofițer, iar Goe de "mariner", o primă biruință a mult visatei superiorități și distincții a familiei. Ionel o lovește pe mamă cu sabia, ignoră rugămintea acesteia de a se liniști ilustrând memorabil legitimitatea iluziilor de "vitejie", supradimensionând rolul de "băiat mare", de adult în devenire ("nu știi de strengar se face ...și deștept..."). Goe, copil de familie, va mima cu aplomb maturitatea, spre hazul și

Scanned with OKEN Scanner

admirația cucoanelor, de pildă când intervine în discuția filologică cu replica "Vedeți că sunteți proaste amândouă?"; privite cu încântare de mam'mare: "Apoi de! n-a învățat toată lumea carte ca dumneata". Așadar, continuarea vieții lui Ionel, o putem citi în schița *D-l Goe...* unde copilul, deja elev, este dus la "bulivar" la 10 mai "pentru ca să nu mai rămâie repetent și anul acesta". Lacunele din educația familială vor marca existența și pe parcursul școlarizării, care în viziunea familiei poate "nenoroci pe un tânăr". Așa cum Ionel se purta nepoliticos față de musafiri, răspunzând obraznic, Goe se "strâmbă la urâtul" care-i atrăsese atenția că nu e voie să scoată capul pe fereastră. Tânărul Goe este personaj tipic caragialian, bine individualizat, cu dominante trăsături negative: neascultare, obrăznicie, lipsă de respect față de adulți. Imitând ridicol pe cei maturi, el comandă și nu se supune, sancționând cu impertinență un călător amabil, în timp ce familia își privește copilul și nepotul cu admirație nedisimulată.

Poate că cei doi copii, la acest stadiu, ar putea fi aduși pe drumul cel bun dacă părinții ar observa purtarea "puișorilor" și nu ar încuraja cu o atitudine lipsită de fermitate comportamentul inadecvat al acestora. Alintându-și odraslele, madam Popescu, mamița, tanti Mița și mam'mare nu mai contenesc a se minuna de istețimea "odorului", sărutându-l tandru și scuipându-l să nu se deoache. "Nu știi ce deștept...!" este o viziune falsă a mamei, iar Goe - teribil de "simțitor" fixează același primat al aparenței asupra esenței. Caragiale îngroașă liniile în conturarea personajelor care apar caricatural, pedepsind prin râsul cititorului proasta creștere, precum și ignoranța zgomotoasă a adulților.

Același copil care nu învață, același răsfățat, aceeași exagerată alintare, sub încurajările aceleiași mame îngăduitoare până la absurd față de greșelile copilului - toate se regăsesc în copilul "ambițios" în stare să se prăpădească dacă mai pierde încă un an din *Lanțul*

Scanned with OKEN Scanner

slăbiciunilor, pregătind parazitismul și comportamentul discutabil al lui Lache. Educați după principii greșite, Ovidiu Georgescu sau Mitică Dăscălescu sunt adolescenți pentru care poziția socială constituie un argument solid pentru a transforma absurd nota 3 în onorabila notă 6. Ovidiu Georgescu ar putea deveni un veritabil Mitică, bucureșteanul care te ironizează la fiecare pas ori un autentic Lache care își pierde vremea prin berării, înșelându-și mișelește prietenii.

Într-o lume a marilor indulgențe, a concesiilor, Ionel și Goe, Ovidiu Georgescu și Mitică Dăscălescu, deși la vârste diferite, nu se deosebesc defel, precum și cealaltă generație, copiii de odinioară: madam Popescu, tanti Mița, în a căror familie bună educația presupunea numai răsplata, nu și pedeapsa. Formate în copilărie, "onorabilele" pretenții, snobismul, aroganța, prețiozitatea se constituie în modele pentru noile generații, în același spațiu închis, sufocant, sub pecetea și deviza vremii: "O, Moft!" Personajelor caragialiene, ridicole "într-o lume a stereotipiei cotropitoare", a iluziilor, a aparențelor, li se anulează trăsăturile individuale, accentuându-li-se în schimb pe acelea ale clasei sociale, simboluri care par că devorează eroii, impunând o mască drept protagonist.

Cu un deosebit "meșteșug" și cu o artă desăvârșită în prezentarea "faptului nud", a bufoneriei scenetelor cu copii răzgâiați și mame supertolerante, I.L.Caragiale urmărește "pretenția" originalității sub forma unor veleități "creatoare" în tendința de "declasare ascendentă" (G.Ibrăileanu) a unor ratați din punctul de vedere al umanului.

Scanned with OKEN Scanner

Schița D-l Goe...

de I.L.Caragiale

Explicarea titlului

A avea un scriitor precum I.L.Caragiale şi a-l păstra printre zeii tutelari este un semn al forţei unui neam despre care se spune că "s-a născut poet". Arta scriitorului "de a crea viaţă", de a surprinde aspecte ale caracterului omenesc în viziune comică îşi dezvăluie superioritatea în volumele "Schiţe" (1897), şi "Momente" (1901), o adevărată frescă a lumii burgheze. Caragiale figurează un univers uman cu tristeţea de a-i constata imperfecţiile, dar şi cu o doză de umor (comic), căci această lume este doar atât şi nimic altceva în esenţa sa, exagerându-i meritele pentru a o urca spre ridicolul închipuirii.

Caragiale rămâne în literatura noastră "practicianul" neîntrecut al ironiei, mod de contemplare a existenţei, viziune estetică, procedeu artistic pentru surprinderea "lanţului slăbiciunilor" lumeşti. Astfel, titlul "D-l Goe..." are o conotaţie specială, învestind cu valoare de simbol personajul principal, un copil de vârstă şcolară, repetent deja, leneş, incult, răsfăţat şi impertinent. Succint, titlul sugerează ideea că întreaga acţiune gravitează în jurul personajului Goe care are pretenţia de a fi considerat "domn", deşi faptele sale evidenţiază un infantilism accentuat. Goe este ţinta principală a satirei, băiat de "familie bună", cu un sentiment exagerat al propriei valori, întreţinut de "onorabila" familie. Astfel, Goe este văzut ca exponent al mediului din care face parte, căci în primul plan al creaţiilor caragialiene stă omul social care dă la iveală un adevărat caracter comico-tragic pe măsură ce se lasă văzut şi auzit. Contrazisă de realitatea însăşi, pretenţia "damelor" de a face educaţie copilului Goe este expusă ridicolului. Caragiale critică,

Scanned with OKEN Scanner

dar ţinta râsului nu e atât copilul, cât rezultatul educaţiei primite în familie. Goe, esenţializare a tipologiei burgheze, oferă o deschidere spre un univers uman şocant prin dezolanta suficienţă, primul termen al titlului "domnul" sugerând superioritatea condiţiei sale sociale, devenită trăsătură prin excelenţă morală.

Lăsând loc surprizei, punctele de suspensie exprimă hazul (devenit acuzator) faţă de deprinderile snoabe şi de râvna de a fi cineva, care stăpâneşte personajele de la mic (Goe) la mare (mam'mare). Nume cu sonoritate aparte, "Goe" reprezintă un instantaneu, un personaj cu o stare civilă determinată, vizând un grup social asupra căruia autorul aruncă o privire ironică. Lumea lui I.L.Caragiale pare a nu depăşi nivelul paiaţelor, iar spectacolul ei "la vedere" relevă limitele unei lumi date care îi displace scriitorului. Povestind cu vervă, neobosit, aservind naraţiunea faptelor prin care exercită "darul suveran de a crea oameni" (E.Lovinescu), I.L.Caragiale nu dă "nimic individual acestor tipuri, ci numai pecetea categoriei lor" (G.Ibrăileanu). Curios, întreprinzător, obraznic, lipsit de bun-simţ, tânărul Goe este un virtual reprezentant al "moftangiilor" în încercarea lor de a părea altfel decât ceea ce sunt în realitate. La I.L.Caragiale, nu suntem în faţa comicului pur care produce râsul sănătos, ci în faţa ipostazei comice a tragicului. Dincolo de crusta veselă a lumii Popeştilor, a Ioneştilor, a mamiţei şi a lui tanti Miţa în care cresc "puişorii" în genul lui Goe, descoperim o dramă legată de lipsa de răspundere în educarea copiilor, răsfăţaţi de generaţii diferite de adulţi.

Arta caragialiană, predominant orală şi de construcţie scenică, subliniind un comic de situaţie şi de limbaj, pune în mişcare personaje-mască şi - prin detaşare ironică - le denunţă evidenţa realităţii morale. Goe, un viitor Mitică, stâlp de cafenele care bârfeşte şi calomniază, fanfaron şi lăudăros, doreşte de mic să pară distins, să-şi afirme personalitatea croită după tiparul familiei. Quintesenţializare

Scanned with OKEN Scanner

a lipsei de bunăcuviinţă şi respect, Goe "procopsitul", "face concurenţă stării civile", mai mult decât detaliile descriptive interesând viabilitatea lui estetică.

Ironic de la titlu şi până la ultima frază, I.L.Caragiale ne impresionează prin puterea de observaţie şi de generalizare, prin fler tipologic şi naturaleţe epico-dramatică. Nu poţi rămâne pasiv citind schiţele caragialiene, ceva te face să îl cauţi peste tot în viaţa cea reală, în dezechilibrul lumii, comică în aberaţia ei. Trebuie să-l recitim mereu pe I.L.Caragiale pentru a-l redescoperi de fiecare dată, cu aceeaşi neîncetată încântare şi uimire.

Scanned with OKEN Scanner

D-l Goe...- Integrare în specia schiței

Universul tematic și uman circumscris spațiului artistic caragialian oferă, în esență, o diversitate apreciabilă de personaje dintr-o epocă a debordării pretențiilor, în fond o lume a mediocrității care pretinde a fi înaltă. Arta se naște dintr-o ascuțită luciditate, iar în *Momente și schițe* procedeul este acela al schiței rapide, împlinite din câteva trăsături într-o formulă realist-ironică.

Oameni care se mișcă și vorbesc, precum și stricta cinematografiere a mișcărilor și cuvintelor - iată care este secretul schițelor maestrului Caragiale. "*Dl. Goe...*" prezintă, într-un stil concis, cu puține notații descriptive, episodul călătoriei lui Goe însoțit de cele trei "dame" la București, într-o succesiune de secvențe concentrate cu ajutorul dialogului. Întâmplările se derulează rapid, personajele sunt, unele- perfect individualizate, altele- abia schițate, în acest crochiu vocea auctorială prezentând un comportament inacceptabil de copil, pe numele său Goe, și o atitudine condamnabilă a celor trei "cucoane" din familia sa. Arhitect iscusit, bun cunoscător al intrigii, I.L.Caragiale evidențiază ignoranța, superficialitatea, incultura și ridicolul clanului feminin din "onorabila" familie, model de comportament pentru copilul Goe, devenit o victimă a unui mod necorespunzător de educație. Scriitorul surprinde eroii cu felul lor particular de a gândi și de a vorbi ("zise zmucindu-se", "zbiară mai tare bătând din picioare"; "țață, mor!"), întâmplările alese de autor slujind esențializării tipologiei. Astfel, Goe este un simbol, tipul de copil răsfățat, care prin aceeași îngroșare a liniilor ca și în *Vizită...* apare ca întruchipare a proastei creșteri. Vorbirea incultă, ridicolă, sentimentală sugerează contrastul dintre esență și aparență, principala sursă a comicului.

Scanned with OKEN Scanner

Micile naraţiuni ca *Vizită...* sau *D-l Goe...* se înrudesc mult cu teatrul, datorită dialogului care acoperă o mare parte a textului, redând vorbirea personajelor, epicul restrângându-şi şi rolul la prezentărea mişcării şi a atitudinii protagoniştilor. Operă epică de mică întindere, *D-l Goe...* permite cititorului să descopere o lume de vid moral şi sufletesc, autenticitatea ei impunând-o "reprezentarea", prin care se substituie pasajele descriptive. Personajele (tipuri), caractere fixe (Goe- incult, obraznic, impertinent) sunt urmărite într-o acţiune semnificativă, iar puţinele elemente narative tind să aibă rolul unor "indicaţii de regie" pentru concretul, cotidianul unor vremuri cu ceea ce aveau ele firesc şi nefiresc, cu normalitatea şi excepţiile lor.

Oglindă pitorească a lumii contemporane scriitorului, *D-l Goe* implică, într-un cadru restrâns (peronul, trenul) un număr redus de personaje, propunând un fir narativ scurt dacă digresiuni şi episoade colaterale, un şir de pozne făcute de un copil obraznic şi prost educat, pe care - "observator direct şi auditiv " (Ş.Cioculescu) - I.L.Caragiale le sintetizează prin gest şi vorbire într-o structură tipic socială. *D-l Goe ...*, înrudită tematic cu *Vizită...*, *Lanţul slăbiciunilor*, *Bacalaureat*, supune observaţiei familia ca mediu de creştere (din punct de vedere moral) al copilului. Personajele principale ("tânărul Goe", mamiţa, mamiţica, tanti Miţa) sunt integrate într-un anume context social care le conferă individualitate şi semnificaţii mai largi pentru exprimarea, în mod convingător, a esenţei unei epoci. La limita dintre tragic şi comic, I.L.Caragiale creează un univers antologic din care Goe se detaşează prin inconştienţa forţei sale tipologice.

Gândind "strategic' şi citind "tactic" astfel de "momente" pilduitoare pentru ridicolul care acaparează şi domină personajele, cititorul va descoperi adevărul în neadevăr, căci acestea par că şi-au substituit reciproc semnele şi funcţiile. Ironia, satira vor deveni un element ordonator care să precizeze sensul adevărat al existenţei umane a începutului de secol. Este semn de precaritate sau, dimpotrivă, de rezistenţă apelul la curajul adevărului ca la o unică autoritate morală? - - iată o nouă întrebare pentru un nou Caragiale.

Scanned with OKEN Scanner

Rolul dialogului în schița *Vizită...*

de I.L.Caragiale

Adaptând proza la marea sa vocație de om de teatru, I.L.Caragiale creează și re-creează mereu dialogul dintre sine și personajele sale într-o scriitură realist-ironică, garantând totodată autenticitatea "stării civile" a eroilor.

Pentru dramaturgul I.L.Caragiale evenimentele narate in *Momente și schițe* sunt mai ales un schimb de replici, determinând personajele să gândească în fața cititorului. Se poate vorbi la I.L.Caragiale de o adevărată vocație a dialogului pe care nu o putem recunoaște la nici un alt scriitor român. În *Vizită...* dialogul este sudat cu narațiunea și descrierea, dând impresia de firesc, de autenticitate. Utilizarea dialogului în această schiță servește prezentării realității despre "teoria educației" pe care doamna Popescu o susține în fața musafirului. Astfel, după ce vizitatorul îi comunică observația că "nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri", doamna Popescu i-a vorbit despre grija pe care trebuie s-o aibă pentru fiul ei, "mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!" Dialogul este alimentat de conjunctura de moment, dar, în general, personajele "convorbesc" despre "vreme, despre sorții agriculturii" și tot ceea ce intră în "protocolul" vieții de societate. Ionel vorbește puțin, replicile lui sunt scurte, obraznice și categorice, ("Dar tu de ce tragi?"), vorbe de "strengar", "deștept", "om mare". Naratorul în schița *Vizită...* își asumă un rol important, căci povestește și transcrie dialogurile într-un mod parcă naiv, afișând o lipsă de tulburare față de atitudinile mamei și ale "maiorului", pe care

Scanned with OKEN Scanner

le condamnă prin aluzii nevinovate. Întreaga ironie se îndreaptă către mamă, care repeta fără nici un rezultat: "Ionel, Ionel... vrei să moară mama?" Pofta de conversaţie nu scade, ci revine cu încăpăţânare, transformându-se într-o intrigantă şi mascată lipsă de comunicare când Ionel devine agresiv prin sonoritatea jocurilor.Sărăcia concretă a comunicării, sugerând o anumită platitudine a universului uman descris este întreţinută de întreruperea frecventă a conversaţiei datorată isprăvilor lui Ionel. "Ionel nu s-astâmpără!"-se aude glasul servitoarei care reprezintă "vocea" realităţii în evident contrast cu părerile laudative la adresa "puişorului". Doamna Popescu este obsedată de propriile idei despre isteţimea şi inteligenţa micuţului, glasul ei e mereu îngăduitor, iubitor, admirativ faţă de Ionel, iar dialogul pare că are rolul de a sublinia lipsa de responsabilitate în educarea fiului.

I.L.Caragiale, născuind la realism, la autenticitatea scenelor povestite, denotă o lucidă observaţie şi analiză a oamenilor şi a comportamentelor, astfel că dialogurile sunt constituite din replici cu caracter într-adevăr oral. Episoadele colaterale, mici incidente banale ("micul maior" fumează, toarnă cafea pe pantalonii musafirului etc.)exprimă reacţia tolerantă faţă de o anumită situaţie, admonestarea maternă fiind foarte blândă, de pildă domnul este liniştit de madam Popescu, fără scuze, că locul nu se pătează, "cafeaua iese cu niţică apă caldă". Astfel, dialogul defineşte şi relaţiile dintre personaje, determinând instituirea propriului adevăr, fiecare erou adoptând atitudini avantajoase pentru sine, ignorând, conştient sau nu pe ceilalţi.

Chipurile zugrăvite au fost surprinse printr-o singură trăsătură dominantă de caracter. Astfel, Ionel (o altă vârstă a **d-lui** Goe) este un copil impulsiv, inconstant, stăpânit de dorinţa de a se remarca pentru a căpăta admiraţia celor din jur, etalându-şi superioritatea imaginară.

Scanned with OKEN Scanner

În paginile schiței *Vizită...* există un comic subtil rezultat din antiteza dintre ostilitatea musafirului pentru băiat și exagerata dragoste a mamei față de "puișorul" ei. Nimic nu excită mai fertil condeiul lui I.L.Caragiale și nu pune mai bine în mișcare resorturile potențiale ale talentului său decât dialogul cu realitatea înconjurătoare. Stilul conversativ, degajat, lipsit însă de spirit și de vioiciune manevrează, prin povestirea naratorului-erou, toate armele persiflării, de la umorul mucalit la ironia incisivă. Astfel personajele au devenit memorabile, îndeosebi cele reprobabile, care țâșnesc din paginile cărții, impunându-se ca niște prezențe istorice atestabile. Neutru, scriitorul simte nevoia să dea indicații asupra jocului de scenă, să comenteze pe lângă replicile și reacțiile personajelor, ca și cum n-ar voi să lase dubii asupra vanității și a resorturilor morale, contrazise însă de realitatea însăși: "-Vezi? vezi dacă faci nebunii? era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă să-mi treacă și să te iert! Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută. Mamei îi trece, iar eu, dupa ce am luat dulceață, mă pregătesc să sorb din cafea..." Caragiale nu vrea să altereze adevărul concepției "sănătoase" despre educație din familia burgheză, nici exactitatea cadrului de viață, nici autenticul personajelor principale. Protagoniștii supuși observației caragialiene, departe de a sugera o psihologie, exprimă în mod convingător esența unei epoci, revelatoare prin sensurile subtextuale ale dialogului: "-Ai văzut ce-ai făcut!...Nu ți-am spus să te-astâmperi...Vezi! ai supărat pe domnul!..al'dată n-o să-ți mai aducă nici o jucărie!"; "- Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu nițică apă caldă!..."

Cititorul receptează comicul momentului sesizând distanța enormă dintre esență și aparență, atitudinea "exemplară" a mamei, "pedagogia" ad-hoc constituind oglinda deformantă în care poate fi privit viitorul om matur Ionel Popescu. Autorul utilizează cu artă dialogul, sub toate aspectele lui, de la sâmburele semantic la

Scanned with OKEN Scanner

veridicitatea sa în contingent, scoţând maximum de efect. Caragiale a surprins personajele în *Vizită...*, dar mai ales în schiţa *D-l Goe...* cu felul lor particular de a gândi şi de a vorbi, făcând din limbaj un mijloc de individualizare: "Ionel, mamă! ce ai? (...) Scuipă-l să nu mi-l deochi!" ; "Nu ţi-am spus să nu te apropii de maşină... Vrei să moară mama?"

Scriitor mai complex decât se poate crede după caracterizările: "scriitor comic", "umorist", I.L.Caragiale "mare creator de oameni" este autorul unui univers ce nu poate fi redus la o singură formulă. Caracterul unic al schiţelor sale este dat de voinţa de adevăr, prin satirizarea "lumii-lume", a citadinismul printr-o prospectare a vieţii publice şi de familie din anii începutului de secol, cu personaje care au devenit ... caragialiene. Opera sa evidenţiază faptul că un Caragiale era necesar, căci "nea Iancu" este cel care vorbeşte despre noi: "Eu nu scriu decât despre viaţa noastră, căci alta nu cunosc şi nici nu mă interesează."

Scanned with OKEN Scanner

Scrisoarea III

de M.Eminescu

Personaje în antiteză

"Spațiul fizic românesc, aspirația spre desăvârșire, sensibiltatea în iubire, gravitatea meditației, protestul, contradicțiile romantice sunt coordonatele majore ale universului eminescian", aprecia Augustin Z.N.Pop.

Între creațiile de maturitate se încadrează ciclul *Scrisorilor,* care ilustrează lumea socială și politică a timpului, dar și aspirația spre absolut sau confruntarea dramatică a realului cu idealul.

Scrisoarea III cunoaște mai multe variante până la forma definitivă, publicată în 1881 în "Convorbiri literare" și apoi în ziarul "Timpul". Perpessicius afirma că textul poetic "trece prin aceleași vămi ale metamorfozelor creației ca și toate celelalte specii ale compunerilor sale.Între plasma primitivă și versiunea ultimă, tiparele se succed, se elimină, se purifică, zgura cade și filonul strălucitor, ca aurul, se ivește".

Tema istoriei naționale l-a fascinat pe poet, iar cronicile alături de creațiile folclorice au fost un material semnificativ al inspirației artistice, aspect recunoscut într-o simbolică mărturisire de manuscris: "Trecutul e în mine și eu sunt trecutul,/Precum trăiește cerul în marea ce-l respiră".

Dinamica patetică a acestui poem de rezonanță istorică și patetic-romantică se realizează prin contrastul creat de evocarea luminoasă a trecutului și imaginea sumbră a prezentului, conturat cu mijloacele acide ale satirei. Structura poemului respectă preferința romantică pentru antiteză, ca procedeu compozițional esențial, așezând în contrast cele două părți, precedate de un prolog și urmate de un epilog.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru a sublinia valoarea istoriei românilor Şi a jertfelor acestora, poetul face o amplă incursiune în istoria cuceririlor anterioare ale Imperiului Otoman, într-o prezentare alegorică cu elemente din vechile legende orientale (motivul copacului, visul de dragoste lumească al întemeietorului imepriului,luna preschimbată în fecioară).

Firul istoric se opreşte la vremea lui Baiazid ale cărui cuceriri ameninţă graniţele şi libertatea Ţării Româneşti peste care domneşte Mircea cel Bătrân.

Prima parte se evoluează secvenţial printr-o succesiune de tablouri, care conturează treptat două personaje exponenţiale şi două destine semnificative

Antiteza, este prezentă şi în descrierea celor două oştiri - fastul, aglomerarea "ienicerilor" şi a "spahiilor" răspândiţi "în roiuri" se opun discreţiei şi identificării simbolice dintre oastea română şi spaţiul natural: "Numa-n zarea depăratată sună codrul de stejari". Contrastul şi concentrarea sunt mijloace stilistice necesare pentru a sublinia superioritate de substanţă a românilor, caracterizaţi prin patriotism şi modestie.

Episodul întâlnirii dintre Mircea şi Baiazid reliefează două personalităţi puternice şi antitetice, conturate printr-un dialog dinamic şi dens, care dramatizează naraţiunea. *Antiteza* - procedeu care constă în opunerea a doi termeni (personaje, situaţii, idei) ce se luminează reciproc prin contrast - devine modalitatea fundamentală de structurare a două portrete semnificative.

Baiazid simbolizează destinul şi trufia cuceritorului, pentru care războiul, cucerirea şi supunerea celorlalţi au devenit un mod de viaţă. Cu egal dispreţ întâmpină şi pe solul şi pe domnitorul român, într-un neceremonios schimb de replici: "Tu eşti Mircea?", urmate de ameninţarea "Am venit să mi te-nchini,/De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini".

Scanned with OKEN Scanner

Refuzul demn al lui Mircea determină o emfatică tiradă în care, cu orgoliu nemăsurat, Baiazid înfățișează un tablou sumbru al înfrângerilor suferite de cei ce s-au împotrivit Aliotmanului. Argumentația retorică construiește o imagine apocaliptică în care se confruntă la modul simbolic "crucea" și "semiluna", lumea creștină și cea păgână. Definită prin hiperbolă, armata otomană devine "uragan", "fulger" în "turbare furtunoasă". Sultanul amintește destinul celor ce s-au împotrivit, culminând cu descrierea bătăliei de la Nicopole - dramatică înfrângere a popoarelor creștine. Adversarii săi sunt cei de altă lege, dar și de mare strălucire: "floarea cea vestită a întregului Apus", "cavalerii de la Malta", "Papa cu-a lui trei coroane".

Epitete sugestive nuanțează descrierea ("zale lucii", "turbare furtunoasă", "ură ne-mpăcată"), metaforele substituie realitățile pentru a plasticiza demonstrația de forță - "floarea cea vèstită" va da piept cu "uraganul ridicat de Semilună". Impresia de oștiri nenumărate este potențată prin repetiție ("se mișcară râuri, râuri") sau hiperbolă ("zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,/Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi", "păduri de lănci și săbii"). Personificarea sugerează intensitatea confruntării dintre creștini și păgâni, fulgerele, marea și uscatul înseamnă un întreg univers dominat de turci, iar lupta capătă dimensiunile unui cataclism natural. Tabloul zugrăvit are rolul de a menține teroarea psihologică, de a-și intimida adversarul, dar se naște și dintr-un extaz egocentric al sultanului care contemplă cu voluptate propriile victorii. Plăcerea de a umili dușmanii culminează cu întinarea locurilor sfinte, a credințelor, semn al trufiei și al intoleranței:

"Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs
Din pristolul de la Roma să dau calului ovăz".

În finalul discursului se rostește argumentul suprem al peroraței - toiagul și modestia domnitorului român nu pot opri dorința de

Scanned with OKEN Scanner

cucerire şi nici nu pot depăşi forţele lumii întregi biruite de sultan.
"Şi de crunta-mi vijelie te aperi cu-n toiag,
Şi, purtat de biruinţă, să mă-mpiedic de-un moşneag?"

Discursul, cu întreaga recuzită stilistică, sugerează energia născută din ură şi orgoliu a unui sultan şi a imperiului său. Poetul conturează magistral o personalitate istorică negativă, lucrată în tuşe apăsate, caracterizată prin fapte crunte, dezumanizante replici dure, tăioase şi disprețuitoare.

Tensiunea poemului este susţinută prin replicile sugestive a două tipuri de discurs - oratoria infatuată a lui Baiazid şi rostirea demnă, sobră şi reţinută, dar fermă a lui Mircea.

Scriitorul notează sumar aspectul exterior al eroului - "Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port". Dialogul relevă, apoi, treptat trăsături morale superioare. Ca reprezentant al întregii etnii, Micea respectă datina străbună, îi răspunde sultanului cu ospitalitate şi bună cuviinţă: "Orice gând ai, împărate, şi oricum vei fi sosit,/ Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: Bine-ai venit!"

Sub o aparentă modestie şi umilinţă, transpare ironia, hotărârea şi fermitatea eroului în raport cu ideea cedării, a supunerii. Se remarcă, însă, concepţia filosofică de esenţă populară a destinului asumat de popor, chiar dacă acesta înseamnă luptă şi, inevitabil, moarte -
"Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierţi;
Dar acu vei vrea cu oaste şi război ca să ne certi,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale
Să ne dai un semn şi nouă de mila Măriei tale...
De- fi una, de-o fi alta...ce e scris şi pentru noi,
Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război."
Mircea este aici eroul modest, calm, dar hotărât şi înţelept, decis să-şi apere ţara şi să răspundă provocării de război. Se modifică în acest sens şi stilul rostirii, care devine "simplă şi cumpănită, mai ales prin acel

Scanned with OKEN Scanner

plural al majestății, țărănesc în același timp, care contribuie la impresia unei subtile ironii". (I.Rotaru)

Aceeași simplitate, revine în replica hotărâtă prin care cel numit disprețuitor drept "moșneag" capătă o identitate și o menire nobilă - "Nu e om de rând , el este Domnul Țării Românești". Se subliniază astfel valoarea de personaj-simbol pentru o țară, ipostază a omului devotat, de excepție în istoria noastră.

Prin aluzie și sugestie, istoria tumultoasă a românilor devine argument pentru a opri o confruntare dramatică

"Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști".

Dunărea este din nou un element simbolic pentru o geografie spirituală, hotar și martor al trecutului.

La nivel morfologic se constată frecvența pronumelor și a verbelor la persoana I plural, semn al identificării domnitorului cu pământul, cu neamul său, în comparație cu rostirea orgolioasă la persoana I singular, din discursul sultanului. Mircea menționează luptele numeroase ale poporului, duse în timp împotriva acelor cuceritori care "au venit și-n țara noastră de-au cerut *pământ* și *apă*", însemne ale așezării unui neam. Elementele spațiului vital - pământul și apa - intră într-un sugestiv joc de cuvinte, prin care dușmanii țării "Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pământ."

Vorbele înțelepte ale domnitorului comentează esența și motivația luptelor purtate pentru supremație și glorie ("Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea sa de fier,/ A credinții biruință căta orice cavaler")

Această ultimă intervenție, amplă și energică, crește într-o gradație patetică. Mircea subliniază diferența dintre esență și aparență, dezvăluind ceea ce se ascunde dincolo de învelișul de suprafață. Cuvintele aparent liniștite sunt tăioase și ironice, arătând că lupta

Scanned with OKEN Scanner

poporului român izvorăşte din necesitatea de a apăra o cultură, o civilizaţie, însăşi fiinţa naţională.

Finalul discursului nu invocă un univers natural pasiv, ci o natură activă, dinamică şi senină, în relaţie organică cu fiinţa umană. Această ultimă parte a dialogului capătă o valoare aforistică, concentrată în metafora sugestivă a zidului "iubirii de moşie"

"Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este,
Duşmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid."

Solidaritatea cu oamenii ţării şi cu natura - spaţiu al istoriei - este coordonata acestui discurs prin care se încheagă un alt portret şi un alt destin - al domnitorului apărător de ţară tradiţionale şi valori.

Portretul continuă simbolic în tabloul următor al luptei, adâncind comuniunea umană, dar şi cea a fiinţei cu natura într-un cadru terestru şi cosmic. Imaginile se succed rapid, codrul clocoteşte "de arme" şi "de bucium", călăreţii "roiesc", "trec gonind" într-un vacarm şi o confruntare tensionată. Textul dezvăluie noi însuşiri ale lui Mircea - vitejia, calităţile de strateg al luptei, spiritul de sacrificiu, toate sinonime cu ideea de patriotism şi dăruire autentică pentru ţară. Exemplaritatea personajului, dimensiunile cvasi-mitice, comparabile cu forţele naturii ("Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,/ Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare") proiectează eroul în categoria sublimului. El este personajul-simbol, ce întruchipează calităţiile poporului şi apartine unei pagini de epopee.

Tonul de odă este susţinut de ritmul trohaic, prin măsura versurilor (16-17 silabe) şi prin calitatea rimelor. Fraza eminesciană are echilibru şi cursivitate, creşte sau descreşte în intensitate, se încarcă de ironie sau asprime şi conduce spre apoteoza personajului istoric, dar şi

Scanned with OKEN Scanner

mitologic, într-o autentică compoziție simfonică cu ritmuri și orchestrații complexe.

Caracterizarea directă realizată de scriitor se completează cu prezentarea directă - prin vorbe, prin dialog în care se identifică idei, concepții, mentalități ale celor două personaje. Portretul caracterologic al lui Mircea se desăvârșește în tabloul luptei, când discursul poetic susține demonstrația faptică, prezentând eroul în mișcare tumultoasă, în contextul unei lupte eroice.

În *Scrisoarea III* se confruntă de fapt două tipuri de civilizație. Puternicul imperiu al sultanilor "fără de țară" întâlnește un popor care are conștiința apartenenței sale la pământul natal și, prin această apartenență, conștiința integrării în ordinea lumii istorice.

Ioana Em. Petrescu sublinia că "motivul central al poemei este motivul *patriei*" și concluziona că "a reda conștiinței înstrăinate sentimentul patriei, printr-o întoarcere spre vârsta mitică sau vârsta eroică este sensul mântuitor pe care Eminescu îl atribuie istoriei".

Scanned with OKEN Scanner

Sobieski și românii

de C.Negruzzi

Semnificații ale intrigii

Marea artă a lui C.Negruzzi, ca om al veacului său, constă în confruntarea directă a cititorului cu evenimetele și cu oamenii evocați, ce au densitatea unor personaje vii, pe care le urmărim cu strângere de inimă în destinul tragic și-n zvârcolirile lor neputincioase. Nuvela istorică *Sobieski și românii*, așa cum evidențiază titlul, atestă prezența a două tabere în conflict care reprezintă două atitudini ireconciliabile: poziția cuceritorului (Sobieski) și apărătorul spațiului străbun (românii).

Un mare merit al lui Negruzzi rezidă în bogăția , vioiciunea și adevărul evocării literare, prin determinarea istorico-socială a personajelor. Narațiunea, întretăiată de dialog, conține două planuri epice care se vor contopi în finalul nuvelei, precum și o succesiune de momente care dezvăluie treptat caracteristicile personajelor.

Creând culoarea de epocă, *expoziținea* prezintă oastea poloneză care se retrage prin Moldova, în 1686, în urma unei înfrângeri. Prin enumerații ("trăsuri, bagaje, pedestrași", oastea "ticăloșită", "horopsită"), scriitorul prezintă starea sufletească a acestei armate, mâhnirea și tristețea ei. În contrast cu starea armatei este prezentat regele Ioan Sobieski, "fala leșilor, eroul creștinătății", "mântuitorul Vienii", care în fața Cetății Neamțului evidențiază trufia cuceritorului medieval.

Regele polon, supărat și necăjit, deoarece "nu întâmpina în drumul său decât o fioroasă pustietate" hotărăște să cucerească Cetatea Neamțu ce se înălța "trufașă pe sprânceana dealului", satisfăcându-și astfel trufia și orgoliul de cuceritor. Hotărârea: "Așa! să mergem dar să-l luăm"

Scanned with OKEN Scanner

constituie intriga, ceea ce va declanşa conflictul şi desfăşurarea acţiunii îl va amplifica prin confruntarea cu solul polonez care propune capitularea şi refuzul plin de demnitate al moldovenilor, prin scena luptei şi prin cea a predării cetăţii.

Regele Sobieski ia o hotărâre pripită tocmai pentru că solul trimis s-a întors fără izbândă, incercând a-şi vindeca orgoliul rănit printr-o victorie facilă. Nesocotind sfatul înţelept al hatmanului Iablonovski, Sobieski este convins că nimic nu-i poate sta în faţă, având în vedere multele sale victorii. Acţionând sub impulsul supărării sale, căci "fusese nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor, a se retrage dinaintea tătarilor şi a moldovenilor", regele polon pare a nu accepta postura de învins, nutrind speranţa că va găsi aici averi pe care să le prade. Intriga evidenţiază o trăsătură specifică a lui Sobieski - slăbiciunea de a se lăsa măgulit, influenţat, linguşit de sfetnicii săi: "Nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cuceri? N-avem tunuri, vom lua-o dar cu mâinile.- Numele M(ăriei) tale e destul tun, zise Potoţki".

Al doilea element al intrigii îl reprezintă refuzul românilor de a închina cetatea: "Tot ce-i putem da este plumbul din puşce". Răspunsul dat solului se caracterizează prin respect faţă de Sobieski, evidenţiind mândria şi spiritul de sacrificiu al plăieşilor, o expresie a mândriei moldovenilor în comportamentul cărora nu încape laşitatea. Gestul românilor este semnificativ pentru universul moral al acestor oameni: cutezanţă, linişte sufletească, curajul împotrivirii. Ironia accentuează exemplaritatea şi o dimensiune eroică de comportare faţă de cei ce au râvnit pământul strămoşesc: "Nu purta grijă de capul nostru, domnule. Gândiţi-vă mai bine la al vostru". Ironia striveşte parcă trufaşele cuvinte ale solului polon, care repetă propunerea de capitulare: "Încă o dată vă întreb, vă închinaţi ori ba?". Răspunsul e categoric, fără replică, ferm amintind de cel dat de Mircea cel Bătrân trufaşului

Scanned with OKEN Scanner

Baiazid. Topit în masa plăieşilor anonimi, bătrânul şi înţeleptul plăieş evidenţiază dârzenia şi simţul datoriei, aservite dragostei de patrie. Este de fapt hotărârea finală a celor 19 plăieşi care vor scrie prin lupta şi jertfa lor una din paginile de eroism din istoria străbună.

Intriga, foarte puternică, va genera un conflict (exterior)care va reliefa caracterele tuturor personajelor, aşezând faţă în faţă două tabere duşmane disproporţionate: o armată întreagă echipată cu tunuri şi o mână de oameni care nu renunţă la luptă să nu zică leahul "că a intrat într-o cetate românească ca într-o cetate pustie."

Figurând în volumul *Fragmente istorice*, alături de alte întâmplări vechi intrate în legendă, nuvela *Sobieski şi românii*, cu o construcţie de tip clasic, reînvie o emoţionantă imagine a pildelor de eroism ale strămoşilor care şi-au biruit cotropitorii prin tăria dragostei de ţară, model al virtuţilor morale româneşti.

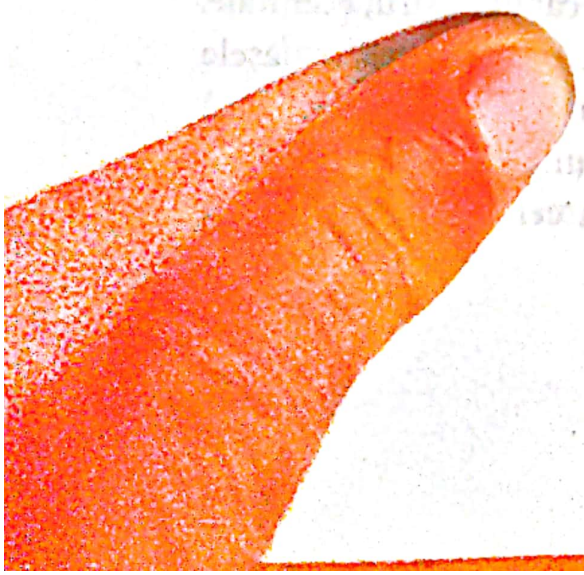

Scanned with OKEN Scanner

Toma Alimoș

Personaje în antiteză: Toma Alimoș - Manea

Poezia de inspirație istorică reprezintă o componentă esențială a eposului românesc în care personajele, ridicate în sfera unor simboluri , comunică în haina strălucitoare a unor structuri folclorice sensuri de viață adânci.

În mitologia populară, ilustrată în basme, dar și în balade, realul-fabulos apare ca o arenă în care se desfășoară o aprigă luptă între Bine și Rău, biruitor fiind Binele, glorificator al vitejiei și al onestității. Astfel, poetul anonim se supune legilor interne ale baladei, atribuind eroului pozitiv toate calitățile, iar celui negativ toate defectele. Arta portretului, reprezentând o formă de manifestare a unui spirit popular de o rară plasticitate și fabulozitate, se dovedește strălucitoare ca realizare tipică a acestui gen, impunând modelul personajului eroic care se caracterizează prin forță morală și fizică hiperbolizată, evidențiată prin antiteză.

Eroii sunt prezentați în contrast, antiteza vizată fiind totală, bazată pe comportamentul lor diferit, dar mai ales pe structura morală. Haiducul Toma Alimoș, "nalt la stat, mare la sfat/ și viteaz cum n-a mai stat", este vesel, generos, plin de căldură sufletească, căutând prietenia oamenilor și a naturii, în timp ce "stăpânul moșiilor" Manea, cu sufletul întunecat, crunt, apare ca un hapsân, josnic și laș. Prin suita de trei adjective - epitet cu valoare individualizatoare, Toma Alimoș - "nalt", "mare la sfat", "viteaz" - opune nechibzuinței, lipsei de curaj și prefăcătoriei boierului - "slutul", "grosu" și "arțăgosul" - înțelepciunea, deschiderea sufletească, spiritul împăciuitor. Așadar din primele

Scanned with OKEN Scanner

versuri, cântăreţul anonim îl înfăţişează pe haiducul "din ţara de jos" ca o figură grandioasă, capabilă de valori morale înalte. Cu aceeaşi tărie autorul popular subliniază lipsa de prietenie şi de cavalerie a lui Manea, iar pedepsirea lui se impune ca o sancţionare a laşităţii care nu corespunde idealului moral, supremă lege nescrisă în popor.

Tolănit la margine de codru, suferind de singurătate, haiducul se închină armelor, dar ele sunt "fiare reci/puse-n teci/ de lemn seci", iar sufletul său palpită căutând în cinstea cui să închine. Haiducul şi natura îşi corespund unul altuia : "Închinar-aş codrilor /ulmilor / şi fagilor /brazilor, /paltinilor, /Că-mi sunt mie fraţiori, /De poteri ascunzători". Folosindu-se de un contrast impresionant, autorul aduce în scenă pe moşierul arţăgos, căutând motive de ceartă, alături de acuzaţiile ridicole că haiducul i-ar fi călcat "moşiile" şi i-ar fi "stricat fâneţele". Toma-i întindea însă prietenos plosca, "mânia să-şi potolească", dar Manea cu o mână luă şi închina, iar cu alta îi înfigea paloşul pe la spate, fugind: "Iar cu dreapta ce-mi făcea?/ Paloş mic că răsucea/ Pântecele i-atingea,/ Maţele i le vărsa/ Şi pe cal încălica/ Şi fugea nene fugea/ Vitejia cu fuga!". Autorul anonim, cu un desăvârşit simţ artistic, evidenţiază două lumi opuse, atât temperamental, cât şi ca mod de a concepe viaţa. Imaginea tipică a haiducului, caracterizat de N.Iorga prin "lupta sa îndârjită, prin dărnicia cu cei săraci, prin ironia vorbelor sale isteţe", este înlocuită de conturarea unei situaţii problematice, subliniind contrastant nevoia de comuniune şi de comunicare umană. Antieroul, impulsiv şi agresiv, dovedeşte o lipsă totală de sensibilitate pentru om şi natură, fiind privit ca ipostază a instinctului de proprietate "stăpânul/ Moşiilor/ Şi domnul/ câmpiilor". Artistul popular, cu un simţ remarcabil de cunoaştere a sufletului eroilor săi, prezintă antitetic setea de natură şi dragostea de viaţă a haiducului, aprig şi gingaş în acelaşi timp, trăsături contrastante îmbinate într-o armonie perfectă.

Scanned with OKEN Scanner

Desenat viguros, impunându-i-se dârzenia, Toma Alimoş îşi adună "maţele", "cu brâu lat se încingea,/ Mijlocelul că-şi strângea", stăpân pe sine, fără a-şi pierde cumpătul ori a se lăsa învins de durere. Supranaturalul, propriu basmului, dă grandoare personajului, subliniind tocmai prin atitudini şi reacţii opuse lipsa de demnitate a boierului Manea. Dialogul cu murgul este redat prin personificări inducând elemente fantastic ce relevă înfrăţirea dintotdeauna a românului cu natura: "-Lasă şeaua, sai pe mine/ Şi de coamă ţin-te bine,/ Ca s-arăt la bătrâneţe/ Ce-am plătit la tinereţe!" Ajungându-şi vrăjmaşul, Toma îl apostrofează: "-Maneo, Maneo, fiară rea,/ vitejia ţi-e fuga (...) Ia mai stai ca să-ţi vorbesc,/ Pagubele să-ţi plătesc, / Pagubele cu tăişul,/ Faptele cu ascuţişul!" Haiducul îl judecă pe boier după faptele sale, pedepsirea lui impunându-se ca o sancţionare a laşităţii. El devine răzbunător pentru că ucigaşul fără scrupule, boierul Manea a încălcat legea omeniei; sancţionând un om urât sufleteşte, rău, egoist, generozitatea haiducului triumfă, iar conştiinţa morală a omului din popor este împăcată. Toma moare, dar numai după ce şi-a pedepsit adversarul, ideea de bine întruchipată în erou evidenţiind noblеţea actului justiţiar.

Eroismul haiducului "din Ţara de jos" este în evident contrast cu fuga laşă a lui Manea, căruia autorul anonim îi face un portret cu nuanţe caricaturale ("fecior de lele/ şi viteaz ca o muiere") pe un ton peiorativ, opus tonului admirativ cu care este zugrăvit protagonistul al cărui profil moral este definitoriu pentru specificul naţional.

Portretele spirituale ale lui Toma Alimoş şi Manea se dezvăluie reciproc, într-o antiteză ce vizează însuşi "statutul" personajelor: eroul mitic, descendent parcă din Făt-Frumos al basmelor româneşti, şi personajul real, negativ, simboluri ale "adevărurilor" dintr-o epocă istorică trecută. Toma Alimoş, ca şi Corbea, Novăceştii, Miu Haiducu ori Pintea, simbolizează forţa morală a unui popor capabil a influenţa

Scanned with OKEN Scanner

adversitățile unui destin istoric nefast, biruind primejdii resimțite adânc de-a lungul timpului.

Sinteză colectivă, profund originală, a unui mod de a înțelege lumea și de a o exprima artistic, baladele populare impun simboluri variate, între care cel al haiducului ce întruchipează spiritul de dreptate și de omenie, precum și dorința de îndreptarea lumii, simboluri ce ne copleșesc prin esența morală de o mare profunzime, mereu redescoperită...

Scanned with OKEN Scanner

Real și fantastic în balada Toma Alimoș

Oricine se apropie de literatura populară românească observă deîndată complexitatea, vechimea și forța cu care generează sau reia forme și motive artistice tradiționale. Autorul basmelor populare a avut o adevărată vocație pentru fantastic ceea ce împinge operele în atemporal, într-un unic proces de tipologizare și simultană diversificare a datelor existenței. Baladele, cu pronunțate elemente fantastice, constituie reflectarea cu elemente metaforice a realității istorico-sociale, captând energiile imaginarului popular și transformându-le într-un traseu al purificării sociale.

Evidențiind conflictul dintre boierii feudali și masele țărănești, apărate de haiduci, baladele vitejești sau haiducești (ciclul *Novăceștilor, Corbea, Toma Alimoș*) nu trebuie interpretate decât ca niște ample documente sufletești care cer o adeziune psihică la simbolurile morale ale umanității.

Opera *Toma Alimoș* cristalizează chintesența haiduciei, pe linia grandiosului, apropiindu-se de basm prin profilul personajului, spirit justițiar, proiecție în fond a idealului de libertate în concepție folclorică. Caracter complex, aprig, răzbunător, haiducul "din Țara de jos" traduce năzuințele celor mulți, prin vitejie "și viteaz cum n-a mai stat", omenie, setea de dreptate și de libertate. Subiectul baladelor este, în general, simplu, dar impresionant prin măreția eroilor care definesc un anumit tip de percepere a lumii, proprie sensibilității și spiritualității poporului român. În plan real, prin personajul principal, posibil ca existență istorică, nu se prezintă numai conflictul dintre

Scanned with OKEN Scanner

bogaţi şi săraci, ci generalităţi morale, o recunoaştere a superiorităţii reale a condiţiei morale a omului din popor. Reale sunt conflictul social şi fapta mişelească a lui Manea, "stăpânul moşiilor şi domnul câmpiilor", exploatatorul josnic şi laş, a cărui ingratitudine îl striveşte prin contrastul impresionant cu făptura aleasă a viteazului haiduc.

Toma Alimoş este el însuşi un amestec de real şi de ideal, cum se întâlneşte frecvent în basmele noastre populare. Om curajos şi viteaz, reprezentând Binele şi luptând împotriva Răului, haiducul se regăseşte în tiparul lui Făt-Frumos din basmele româneşti. El este înfăţişat în cadrul viu şi impresionant al naturii, într-o atmosferă senină, de pace sufletească, privindu-şi tovarăşii, de fapt însemnele haiduciei: calul, armele, codrii, care îi răspund, umanizate fiind, fără a putea înlocui însă comunicarea umană. Fratele codru este personificat de autorul popular, subliniindu-se legătura indestructibilă om-natură: "ulmii", "fagii", "brazii", "paltinii" - "fraţiori" încearcă să-i aline sufletul şi impulsurile expansive.

Codrii seculari primesc cu recunoştinţă închinarea lui, făcută cu sufletul curat: "Codrul se cutremura,/ Ulmi şi brazi se legăna,/ Fagi şi paltini se pleca..." Murmurul naturii îi atestă pe "fraţii" cei buni ai haiducului, ocrotitori credincioşi in primejdiile ce-l pândesc la fiecare pas: "că-mi sunt mie fraţiori/ De poteri ascunzători". Sărutarea pe mâna haiducului sugerează acordul cu năzuinţele, cu visele şi cu credinţele legate de realitatea obiectivă, un acord semnificativ cu moralitatea sublimă a eroului, ai cărui protectori post-mortem spulberă dramatismul sfârşitului.

Elementul miraculos, vorbirea haiducului cu calul, şi cel cvasimiraculos, tăria de a-şi aduna maţele vărsate şi de a supravieţui până la pedepsirea Răului, toate acestea vin din contaminări cu basmul în care puterile nefaste trebuie strivite, cu credinţa în dreptatea socială, baladele au spre deosebire de basm un accentuat conţinut de clasă.

Scanned with OKEN Scanner

Element fantastic, murgul va duce la îndeplinire cele prescrise de stăpânul său: îi sapă mormântul cu copita, așterne fân mirositor și apoi își îngroapă, îi sădește flori pe care le stropește cu trei lacrimi: "Murgul jalnic râncheza,/ Cu copita că-mi săpa,/ Groapă mică că-i făcea,/ Fânișor îi așternea,/ Floricele că-i sădea,/ Cu trei lacrimi le stropea..."

Personaj fabulos înzestrat cu puteri miraculoase, calul, simbolizând legătura dintre om și animal, se manifestă ca și cel din basm, înfățișat cu însușiri omenești, astfel că el își exprimă simplu și hotărât atașamentul ("murgul jalnic râncheza") în clipele dramatice ale finalului, o adevărată apoteoză a eroului,prilej de reliefare a profundei afecțiuni față de stăpân. Rolul mioriței de animal fabulos din balada cu același nume îl preia murgul care în prima parte aparține registrului real ("n-are gură să-mi răspundă) pentru ca atunci când Răul trebuie pedepsit, să devină un adevărat personaj fantastic. Calul are o descendență fabuloasă ("datu-mi-te-ai taică-tău/ Ca să-mi fii de ajutor/ la nevoie și la zor"), astfel că "vita mută" devine năzdrăvană, vorbește, zboară: "Până Toma se ținea/ murgul măre că zbura/ și zbura tocmai ca vântul;/ fără s-atingă pământul". Elementul fabulos este susținut de un ritm narativ alert care dezvăluie, cu dramatică forță sugestivă, o mare acuitate lirică propice spațiului dens al armonizării de sine.

După ce dreptatea s-a făcut, într-un fantastic absolut, simpatia naturii se manifestă iarăși, întreaga fire îmbrățișându-l pe cel care s-a jertfit: "Codrul se cutremura/ ...Fagi și paltini/ se pleca/ Fruntea/ de i-o răcorea/ Mâna de i-o săruta/ Și cu freamăt îl plângea".

Poetul anonim preamărește figura haiducului, cu însușirile lui excepționale în lupta generoasă pe care o duce, conferind finalului o notă apoteotică. Testamentul arată dorința viteazului de a-și prelungi existența dincolo de moarte într-un univers intim, cunoscut, ceea ce vine din creadința în nemurire a dacilor. În spiritualitatea poporului român, omul nu moare niciodată cu totul, ci sufletul lui migrează după

Scanned with OKEN Scanner

moarte, se reintegrează naturii, intră în comuniune cu elementele primordiale ale naturii veşnice, sugestii mitice oferite şi de balada *Miorița*.

De asemenea, impresionează simplitatea sentimentului naturii, armonia cu imensa realitate a firii, solemnitatea omului în faţa naturii; dacă în basm personajele sunt salvate sau înviate, haiducul găseşte resurse proprii supranaturale pentru a supravieţui, căci nu concepe o astfel de cădere fără a îndeplini dreptatea, reflectând o mentalitate deosebită de cea propusă de ciobanul mioritic.

Planul real împrumută elemente mitice, miracolul producându-se la început prin închinarea ulmilor şi brazilor, a fagilor şi paltinilor, "fraţii" voinicului, dar în final influenţa basmului încetează, căci eroul înţelege realist iminenţa morţii: "dar şi ceasul mi-a sosit". Cele două planuri - real şi fantastic - se interferează prin intermediul eroului într-o baladă fantastică în care natura însăşi este de acord cu restabilirea ordinii lucrurilor de către haiducul justiţiar, intrat astfel în legendă. Singur în pustietate, ca şi ciobanul mioritic, natura şi animalul credincios vor săvârşi totul pentru odihna haiducului pe care îl plânge întreaga natură. În spirit popular, haiducul este liniştit şi împăcat cu sine: "ce-am gândit,/ am izbutit;/ dar şi ceasul mi-a sosit". Devenit erou liric, Toma Alimoş îşi asumă reacţiile şi gândirea modelate de tradiţie, autorul proiectând o moarte eroică a eroului ce şi-a îndeplinit menirea. El moare demn, plin de mândrie, alături de calul şi armele sale, în singurătatea codrilor: "Multă vreme nu trecea/ Şi pe Toma-l ajungea/ Moartea neagră, moartea grea", imagine profund realistă în care autorul anonim relevă acelaşi model exemplar pentru care teama de moarte este absentă, finalul - în intenţia programatică de a nu călca regulile artistice ale tradiţiei - fiind resimţit ca o împlinire.

Creaţie colectivă şi anonimă, compusă după tipare şi canoane fixe, balada *Toma Alimoş* impune, pe un fundal social-istoric de o mare

Scanned with OKEN Scanner

veridicitate - o imagine de profunzime a imaginarului autohton în care miraculosul, surprins în ipostaze nobile, constituie o coordonată mitică a unui destin real desprins din armonie și tinzând către împlinirea ei. Intenția artistului popular este de a sugera un moment important din istoria spirituală a poporului român, ceea ce se manifestă prin reducerea evenimetelor și a personajelor la funcția lor esențială și tipică, la simbolul și semnificația lor fundamentală. Toma Alimoș (Toma a lui Moș) este integrat în categoria reprezentativă a haiducilor, topind elementele reale (veridice) ale epocii în mit și legendă. Mesajul baladei concentrează revolta unei colectivități umane de o aleasă spiritualitate, împotriva unei forme sociale autoritare și tiranice, în încercarea de a păstra o anume tradiție a Binelui, Adevărului, Dreptății, izvorâte din raporturi armonioase cu forțele naturii veșnice.

Atmosfera populară, aureola de legendă, osmoza dintre mit și istorie, valoarea de simbol plin de caldă umanitate a eroului pozitiv, alcătuiește în balada *Toma Alimoș* o sinteză originală a universului etic și estetic al neamului românesc.

Scanned with OKEN Scanner

Real și fantastic în poemul *Călin(file de poveste)*

de M.Eminescu

Publicat în revista *Convorbiri literare* în anul 1876, poemul *Călin(file din poveste)* reia tema din *Călin Nebunul*, un basm versificat anterior de M.Eminescu, din care va păstra doar un episod - reîntâlnirea lui Călin cu fata de împărat în mijlocul codrului. În rest lucrarea este o creație de inspirație folclorică originală și de mare expresivitate lirică. În spirit romantic, natura și folclorul constituie temele predilecte în poezii ca *Revedere, Ce te legeni, La mijloc de codru.* Poetul este atras de folclorul fabulos, de mit și tradiție, de superstiție și legendă, dar și de acele specii poetice ce dezbat valori etice sau filosofice, naștere și moarte, ființă-neființă sau imaginează tulburătoare cosmogonii. În ambele basme menționate, fabulosul popular este stilizat într-un text liric plin de suavitatea și vraja specific eminesciene.

Zoe Dumitrescu Bușulenga considera poemul "o sinteză a tuturor elementelor de gândire poetică eminesciană, (...) concentrând exuberanța sentimentelor tinerești care se revarsă peste marginile cuvenite ale poveștii, dându-i un caracter liric foarte accentuat. Dragostea, natura, folclorul, inspirația romantică de esență populară converg spre a da o operă unitară și variată."

Poemul se constituie pe mitul Zburătorului, un personaj fantastic devenit un tânăr frumos și straniu ce aduce dragoste în sufletele fetelor. El pătrunde în iatacul fetei de împărat, aceasta se îndrăgostește cu ardoare de el, dar tânărul dispare, fără a mai răspunde chemărilor pătimașe ale prințesei. Modificând creator mitul, Eminescu substituie strigoiul cu un voinic, personajul este umanizat și primește un nume

Scanned with OKEN Scanner

românesc - Călin. Alungată din castel, tânăra se refugiază în codru. Ultimul capitol prezintă reîntâlnirtea celor doi îndrăgostiţi„ după şapte ani şi nunta care încheie ca în basme o poveste nefericită. Este o nuntă fabuloasă, de inspiraţie romantică, la care participă natura şi universul mărunt al vietăţilor pădurii.

Împletirea posibilului cu imposibilul, a realului cu fabulosul rămâne o constantă a textului poetic. Fragmentul se deschide prin descrierea unui cadru natural cu elemente romantice: codrul, izvoarele, luna. Poetul creează o feerie singulară în literatura noastră, folosind peronificarea ca principală figură de stil pentru a conferi viaţă materiei neînsufleţite.

Peisajul împrăştie lumină şi culoare prin elementele metaforice ale pădurii "de aramă" şi "de argint": "De treci codri de aramă de departe vezi albind/ Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint./ Acolo, lângă isvoară, iarba pare de omăt,/ Flori albastre tremur ude în văzduhul tămăiet." Prin comparaţie, iarba "pare de omăt" în lumina argintie şi difuză a lunii. Epitetul nuanţează imaginile, sugerând senzaţii cromatice, olfactive ("flori albastre", "văzduh tămăiet"). Alteori sentimentul timpului, al eternităţii naturii abstractizează discursul - "trunchii vecinici".

Pătrunderea în pădurea de argint se face treptat, din planul depărtat în cel apropiat, spre un peisaj mirific, în care totul este armonie universală, între elementele căreia se prinde şi fiinţa umană. Picturalul se împleteşte cu auditivul, realul cu fantasticul. Alături de imaginea pădurii, a florilor, a întunericului risipit discret de lumina lunii, regăsim şi sugestii acustice - copacii "suspină", "izvoare zdrmicate", "suspină-n flori molatic", sărbătorile gâzelor sunt "murmuitoare".

Licărul izvoarelor se intuieşte "peste pietre suspinând", iar albastrul florilor "tremură în văzduhul tămăiet", aerul se umple de răcoare şi de miresme. Se ceează astfel adevărate sine[illegible]ii, îmbinări de

Scanned with OKEN Scanner

imagini, receptate senzorial de diversitatea lor - "flori albastre tremur ude în văzduhul tămăiet".

Foşnetul răscolitor al pădurii sugerează viaţa ei ascunsă, codrul fiind umanizat prin sugestive personificări: "Pare că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă/ Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă." Discursul poetic alunecă mereu între real şi fantastic. Este un peisaj aparent real, cu izvoare, copaci şi flori, dar imaginile artistice, sclipiciul de argint şi aramă, şoaptele copacilor, murmurul apelor, tremurul delicat al florilor deschid poarta fabulosului poetic.

Un joc de lumini şi umbre, "mândrul întuneric" şi "pădurea de argint" păstrează imaginea vrăjită, ireală a peisajului. Sclipirile de lumină argintie sunt aduse de ipostazele diferite ale apei - element esenţial în poezia eminesciană, simbolizând genezã, viaţă, mişcare, prospeţime. Apa apare ca "izvoare zdrumicate peste pietre licurind", alteori ca "harnici unde", cu "ropot dulce", sau ca " bulgări fluizi", inedită asociere între solid şi lichid, sugerând jocul iluzoriu al volumelor de apă. Metafora supremă a textului "*cuibar rotind de ape*" concentrează într-o sintagmă unică imaginea mişcătoare a meandrelor apei, învârtejirea lor concentrică, într-o veşnică împletire. Fluidului acvatic îi corespunde fluidul animat, un şuvoi de lumină şi culoare adus de hiperbola "mii de fluturi mici, albaştri, mii de roiuri de albine" sau de imaginea ce închide descrierea cadrului natural - "a popoarelor de muşte sărbători murmuitoare", revărsare a vieţii într-o eternă sărbătoare a naturii.

În această atmosferă de basm se desfăşoară cele două nunţi - a fetei de împărat cu Călin şi a mirelui-fluture cu mireasa-viorică. Masa este întinsă lângă locul "care-n tremur somnoros şi lin se bate", personificare sugestivă a apei, devenită participant la nuntă împărătească, semn al comuniunii omului cu natura, dar şi sugestie a unei luciri de vis, aflată la graniţa somnului cu starea de veghe,

Scanned with OKEN Scanner

proiecție onirică a realului. Pasajul împletește armonios elementele populare cu cele ale poeziei culte, încât versurile au uneori o intonație maiestuoasă, de colindă.

La această nuntă fabuloasă sunt invitați împărați și împărătese, feți-frumoși "cu păr de aur", "zmei cu solzii de stele" și chiar, șăgalnicul Pepele, personaj de esență populară. Deși nunta este împărătească, într-un tablou de mișcare poetul integrează toate datinile și ritualurile nupțiale din lumea satului. Fundalul realist se susține prin graiul popular, lexicul accesibil și umorul discret din intervențiile poetului.

Impresia de fabulos revine însă prin prezența nunilor - "mândrul soare" și "mândra lună", substituire regăsită și în *Miorița* sau în balada lui G.Coșbuc *Nunta Zamfirei*. Astfel destinul omenesc este integrat armoniei cosmice.

După ce conturează o imagine de ansamblu, poetul, ca un adevărat portretist, prezintă eroii poveștii. Dimensiunea descriptivă a textului se constituie prin portretele sugestive realizate în partea a doua.

Inițial se descrie chipul craiului, "socrul mare", prin imagini vizuale. El "stă rezemat în jilț cu spată", poartă pe cap "mitra", iar imaginile au solemnitate de curte medievală, dar și umor popular - "țapăn, drept, cu schiptru-n mână, șede-n perine de puf/ Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf".

Textul poetic se fixează asupra celor doi miri, prezentați în același moment, într-o scenă de iubire împlinită. "Acum iată că din codru și Călin mirele iese,/ care ține-n a lui mână mâna gingașei mirese". Portretul fetei conturează o imagine feminină angelică:

"Și foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă!"

Scanned with OKEN Scanner

Portretul în alb este un simbol al purității în armonie cu chipul angelic și părul "de aur". Eminescu realizează o imagine-simbol pentru feminitatea însăși. Mireasa pare să se nască din natura vegetală, asemenea unei plante născute din seva pământului. Poetul surprinde delicatețea, dar și senzualitatea fetei, iar însemnul divin "o stea în frunte poartă" transferă realul în imaginar. Florile și steaua simbolizează frumusețe, destin luminos, amănunte împrumutate din poezia populară.

În cromatica textului se remarcă prezența elementelor transparente, strălucitoare, în timp ce imaginile auditive au sonorități discrete, suave-izvoarele "suspină molatec", iar vioarele "răsună lin", fundal muzical delicat pentru petrecerea împărătească. Ca într-un ritual sacru, convoiul se așază la masă, pentru a porni sărbătoarea.

Ultima parte a poeziei completează tabloul nunții omenești, cu o altă nuntă din lumea măruntă a gâzelor, potențând astfel latura fantastică a textului. Feeria este deplină prin contopirea umanului cu naturalul.

Nunta gâzelor este în întregime o personificare. Mirii sunt fluturele și viorica, reprezentând regnul animal și vegetal ce se asociază universului uman într-o posibilă armonie cosmică dată de sentimentul dragostei împlinite. La nuntă participă "o mulțime de norod", desfășurată peste "păienjenișul între tufe ca un pod".Furnicile duc "de făină marii saci" pentru a face "plăcinte și colaci". Albinele aduc mierea numită prin metaforă "colb mărunt de aur". Ironia se desprinde și din imaginea bondarului "rotund în pântec", care în ipostaza de preot "somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec". Un greierel este "vornicelul" nunții.Astfel întreg ritualul nupțial este transferat în lumea micilor viețuitoare, prin preluare și oficiere simbolică a funcțiilor și datinilor specific omenești.

Cu o mare forță de plasticizare poetul combină metafora, epitetul și personificarea ce conferă însuflețirte acestui alai. Ocupații umane,

Scanned with OKEN Scanner

aspecte ale ceremonialului nupţial se regăsesc într-o descriere inedită, ale cărei imagini mirifice se realizează prin notaţii filigranate. Astfel, trăsura mirelui este o cojiţă de alună, trasă de lăcuste, mireasa este sfioasă, delicată, dimensiunile sunt miniaturale.

Imaginea fabuloasă a nunţii este sugerată prin enumeraţii: "Vin ţânţarii, lăutarii, gândăceii, cărăbuşii/ fluturi mulţi, de multe neamuri, toţi şăgalnici şi berbanţi", prin comparaţie - "păienjenişul între tufe ca un pod", epitete - "meşter faur", "bondar rotund" şi metafore - "colb mărunt de aur".

Cu umorul de esenţă populară, greierul încheie poemul , rostind sobru şi ceremonios: "Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături."

Tonul solemn al formulelor încremenite ale ritualului amplifică atmosfera de basm şi de vechime. Lexicul este popular ("opaiţ", "colaci", "tăpşan", "norod"), regional prin moldovenisme ("tămăiet", "omăt", "isvoară") şi rareori neologic ("bulgări fluizi"). Expresia este firească, accesibilă, poetul cizelează şi stilizează materialul lingvistic pentru a atinge perfecţiunea imaginii poetice.

Ritmul trohaic frecvent în poemul *Călin(file din poveste)* este specific "stărilor de suflet mai optimiste, mai romantic idealiste, mai juvenile" (G.Ibrăileanu). Poemul sugerează astfel starea de fericire, de optimism şi încântare, datorită împlinirii şi regăsirii cuplului prin iubire.

Versul lung, de 15 silabe, şi rimele complexe - masculine şi feminine - asigură un spaţiu poetic de rezonanţă a ideilor şi sentimentelor. Poezia creează o impresie totală, învăluie prin muzicalitate şi vrajă, păstrând ambiguitatea real-imaginar, tristeţe-fericire, uman-natural. Solemnitatea şi gravitatea primelor două părţi se echilibrează prin optimismul şi umorul popular din ultima parte. Deşi a păstrat o substanţă narativă, poemul este în mare parte o confesiune lirică în care descrierea şi exuberanţa sentimentelor, umanul şi cosmicul se integrează într-o armonie perfectă.

Scanned with OKEN Scanner

Dan, căpitan de plai

de V.Alecsandri

Dan, personaj-simbol

În scrisul lui Alecsandri se poate identifica o vârstă a legendei, a gustului pentru monumental și eroic, explicabil prin contextul romantic al epocii. Sursele acestei creații se regăsesc în literatura populară - eroică, fantastică, istorică sau legendară, în cronici sau în contactul cu "Legendele" lui Victor Hugo.

Lucrări ca *Dumbrava roșie,* sau *Dan, căpitan de plai,* confirmă maturitatea artistică, posibilitățile creatoare atât prin atmosfera desfășurării epice, cât și prin bogăția procedeelor artistice, prin expresivitatea și fluența limbii poetice.

Într-o apreciere sugestivă, Emil Ghițulescu nota în monografia *Vasile Alecsandri* că "în *Dumbrava Roșie.*și *Dan, căpitan de plai*, folclorul și istoria, mitologicul și realul, faptul atestat documentar și cel păstrat din bătrâni se înlănțuie în permanență într-o textură originală, încărcată cu mari valențe poetice". *Dumbrava Roșie* descinde din Neculce, din cronicele poloneze, realizând o frescă istorică din vremea lui Ștefan cel Mare, învăluită însă într-o atmosferă ce coboară faptele în timpuri mai vechi decât letopisețele.

Dan, căpitan de plai se apropie și mai mult de eposurile populare, în care personajul are o identitate vagă, fiind mai mult un erou exponențial pentru o întreagă categorie, ilustrând valori morale umane perene. Dan este, prin excelență, *eroul*, patriot autentic, păstrând nealterată iubirea de "moșie" și de "legea strămoșească". El este egal cu sine însuși pe parcursul poemului, iar secvențele epice adună concentric trăsăturile portretului pentru a ilustra statura eroică a personajului-simbol.

Scanned with OKEN Scanner

În prima parte, cu valoare de expoziţiune, îl găsim în singurătatea muntelui, aproape de sufletul naturii, într-un peisaj aspru - "În peşteră de stâncă, pe-un munte păduratic". El contemplă derularea anotimpurilor, a zilelor, aparţinând unui registru diurn ("privind cu veselie cum soarele răsare"), iar existenţa lui însuşi pare o lungă zi cosmică într-un paralelism deplin între *apusul zilei* şi *apusul vieţii*: "Aşa şi el apus-au din zile mari şi bune." Meditaţia se îndreaptă retrospectiv spre timpul eroic al tinereţii, numită sugestiv "fantasma drăgălaşă a verdei tinereţi / Ce fuge de răsuflul geroasei bătrâneţi." Motivul timpului ireversibil revine în versul interogaţie retorică "când, când s-a toci oare a vremii lungă coasă?") ca semn al neliniştii existenţiale şi a laturii reflexive a eroului

Relaţia adâncă cu natura se dezvăluie şi în partea a doua. Dan este integrat peisajului, fiinţa umană şi natura participă la o relaţie de determinare reciprocă, ca prelungire a motivului popular al comuniunii om-natură. Ca un adevărat iniţiat, el ascultă "grăind doi vechi stejari" (personificare semnificativă), aflând despre năvălirile tătarilor. Imaginile răscolitoare şi apocaliptice ale ţării devastate trezesc vechea dorinţă de luptă şi dorul de libertate.

Prin intermediul monologului interior, se subliniază persistenţa eroismului, ca valoare morală supremă: "Pe inimă şi paloş rugina nu s-au pus/ O, Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de trai/ Pân'ce-oi strivi toţi lupii, toţi şerpii de pe plai..." Textul are valoare de rugă-invocaţie către divinitate, dar şi de jurământ sfânt, adevărat cod de onoare al personajului.

Prezenţa lui Ursan ,personaj introdus în al treilea cânt, conferă simetrie construcţiei personajelor aflate într-o sugestivă complementaritate temperamentală. Îi apropie însă dragostea de ţară, demnitatea faptei, a gestului eroic, puterea sacrificiului. Ursan luminează personalitatea complexă a eroului principal, aducând dimensiunea prieteniei autentice.

Scanned with OKEN Scanner

Ambii eroi se raportează la un model eroic, modelul domnitorului Ştefan, care simbolizează pentru istoria ţării momentul de libertate şi stabilitate supremă.

Lupta se derulează dramatic ca o confruntare de forţe stihiale, personajul se defineşte acum prin acţiunea eroică, prin gestul impetuos şi măiestria de oştean adevărat, într-o gradaţie ascendentă spre punctul culminant fixat în secvenţa a şasea - tumultul luptei şi rănirea lui Dan.

Înfrânţi, sătenii se retrag, dar Dan este luat prizonier, dincolo de Nistru. Deznodământul din partea a şaptea completează un portret epopeic, de erou legendar. Confruntarea lui Dan cu Ghirai, hanul tătarilor este în totalitate simbolică, realizându-se scenic, în solemnitatea unei adevărate drame. Întrebarea iminentă a hanului: "Ce simte firul ierbii când coasa e vecină?" primeşte răspunsul cuvenit: "Ea pleacă fruntea-n pace, răspunse căpitanul/ Căci are să renască mai fragedă la anul!", condensând încrederea în forţa de regenerare a poporului şi în continuitatea aceloraşi valori morale.

De altfel, hanul tătar pare să cunoască renumele personajului, devenit erou de legendă "Te ştiu de mult pe tine, cunosc al tău renume." Ghirai propune iertarea în schimbul renunţării la "legea strămoşească". Sintagma acoperă o multitudine de semnificaţii - credinţa creştină, datina, codul moral nescris, dar sfânt al românilor, esenţa calităţii de român. Răspunsul calm şi demn uimeşte şi impune respect, fiind simbolic în totalitate. Metafora Ceahlăului trimite la înălţimea morală, la rezistenţa în timp a personajului devenit prin transfer simbolic munte de piatră, permanenţă temporală şi reper al unei geografii şi istorii spirituale a românilor.

"Ceahlăul sub furtună nu scade muşunoi!/ Eu , Dan, sub vândul soartei să cad păgân nu voi." Versurile continuă aforistic, reprezentând concepţia de viaţă a eroului, a românilor înşişi, într-un decalog de reguli etern valabile.

Scanned with OKEN Scanner

"Deci nu-mi convine viaţa mişelnic câştigată,
Nici pata fărdelegii în fruntea mea săpată.
Ruşinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,
un vierme ce mănâncă albeaţa din obraz."

Monologul continuă sugerând prin simbolistica cromatică un crez, un ideal de viaţă trăită cu demnitate, albul fiind culoarea senectiţii dar şi a puritătii morale:

"Alb am trăit un secul pe plaiul strămoşesc
Şi vreu cu faţa albă, senin să mă sfârşesc,
Ca dup-o viaţă lungă, ferită de ruşine,
Mormântul meu să fie curat şi alb ca mine."

Versurile se grupează în două zone semantice antitetice - onoare şi dezonoare, însoţite de metafore şi alegorii adecvate.

Tot în sfera simbolului se încadrează şi ultima rugăminte rostită de erou - dorinţa de a revedea pământul ţării, pentru un ultim sărut. Vorbele hanului marchează o mutaţie semnificativă de atitudine - de la revoltă, spre admiraţie şi apoi, spre preţuire.

Întâlnirea cu ţara este solemnă şi patetică, adevărată clipă de graţie. Eroul îngenunchează şi sărută cu sfinţenie pământul "ce tresare" şi "care-l recunoaşte". Pasajul degajă un aer de măreţie sublimă, caracteristic tragediilor antice. Moartea lui este inevitabilă, datorită vârstei şi rănilor, iar recunoaşterea eroismului chiar de către duşman este un elogiu suprem care recuperează parţial şi demnitatea hanului: "O, Dan viteaz, ferice ca tine care piere".

Realizarea artistică a personajului se susţine si prin varietatea procedeelor de caracterizare. Dan este prezentat direct de autor într-un portret preponderent moral: retras, reflexiv, dar şi energic, activ şi dramatic când ţara este în pericol. De asemenea, se sugerează relaţia profundă cu natura, ale cărei elemente mitologizate şi antropomorfizate îl recunosc şi îi glăsuiesc într-un limbaj cifrat, aluziv.

Scanned with OKEN Scanner

Autorul subliniază măreția și demnitatea personajului chiar și în momentul robiei.

Eroul este prezentat și din perspectiva altor personaje, mai precis prin Ghirai. Acesta îi cunoaște vitejia legendară, dar și înțelepciunea și îi apreciază demnitatea, credința și devotamentul suprem pentru țară.

Personajul însuși se prezintă prin vorbe, prin adresări directe, prin monologul ce precede plecarea la luptă, adevărat jurământ de credință. Cuvintele traduc patosul trăirii și au aspectul simbolic, metaforic al textelor sacre.

Trăsăturile personajului se completează în derularea faptelor de vitejie, din relația cu celelalte personaje (Ursan, Ghirai), iar limbajul său exprimă înțelepciunea, experiența de viață, acordul universului lăuntric cu legea străveche a neamului.

Dan devine din personaj principal un erou simbolic, identificându-se cu imaginea românului prin doar câteva coordonate esențiale: înțelepciune, integrare într-un peisaj natural cu semnificația de spațiu vital, respectarea unui cod al onoarei și al demnității umane și naționale, curajul faptei eroice, refuzul trădării și echilibrul demn în fața morții.

Viziunea folclorică, misterul discret, cadrul natural atins de magie, perspectiva mitologizantă apropie poemul și implicit personajul principal de eposurile vechi populare, în care personajul evoluează într-o atmosferă mitică precizând determinările istorice, aparținând atemporalității, timpului și tiparelor mitice. Trăsăturile lui Dan, actele de vitejie și noblețe, limbajul greu de semnificații argumentează dimensiunea de personaj-simbol care concentrează calități și atitudini morale definitorii pentru poporul român.

Scanned with OKEN Scanner

Paşa Hassan,

de G.Coşbuc

Baladă cultă

Universul liric coşbucian, situat la limitele tradiţiei, original şi novator în acelaşi timp, apare ca o creaţie de excepţie, reprezentând cea mai remarcabilă contribuţie transilvăneană de până atunci.

Temperament romantic, G.Coşbuc a fost atras de marile teme eroice, oferind posterităţii poezii evocative în care reflectă aspiraţiile de libertate naţională ale neamului românesc.

Paşa Hassan este o creaţie-simbol în care se poate descoperi oricând filigranul celui care a scris-o, dar şi al poporului, al culturii române, elocventă mărturie a vitalităţii şi a puterii de creaţie a poporului nostru.

Poetul ardelean, respectând caracteristicile baladei populare, înfăţişează un moment din bătălia de la Călugăreni în care voievodul muntean Mihai Viteazul îşi întâlneşte în luptă cotropitorii pământului strămoşesc. Operă epică în versuri, *Paşa Hassan* relatează o întâmplare din trecut, oprindu-se la o acţiune simplă, dar de un mare dramatism. Balada debutează cu imaginea lui Mihai Viteazul, văzut în plan îndepărtat de către paşa Hassan cum trece "cu fulgeru-n mână" prin oştirea duşmană, insistând asupra însuşirilor de supraerou, care impun un simbol al vitejiei străbune. Având acelaşi orizont tematic ca şi baldele populare, păstrând elemente definitorii ale discursului narativ, Coşbuc apelează la resurse de rezonanţă folclorică, dar se şi îndepărtează de aceste surse, astfel că opera cultă *Paşa Hassan* constituie un punct de interferenţă al baladei culte cu cea populară.

Scanned with OKEN Scanner

Creaţia baladescă a lui Coşbuc îmbină planul narativ cu cel dramatic, marcând gradaţia acţiunii într-o suită de episoade şi tablouri dinamice, care evidenţiază curajul şi vitejia specifice poporului nostru. Spre deosebire de artistul anonim, G.Coşbuc a concentrat desfăşurarea acţiunii asupra unei întâmplări revelatoare, când la vederea gloriosului voievod român, paşa Hassan fuge îngrozit de provocarea cavalerească la luptă. Eroii sunt figuri reprezentative, portretele lor dezvăluindu-se reciproc, ca şi în baladele populare, prin atitudini, vorbe şi comportament. Domnitorul român îşi conduce oastea spre biruinţă, în vreme ce Hassan se mulţumeşte să dea porunci rămânând departe de câmpul de luptă. Laş, conducătorul turc este doar un spectator "de mirare e negru pământul", în timp ce Mihai Viteazul îşi face drum spre el, "trecând prin urdie ca lupu-ntre oi" înfruntă cu vitejie mulţimea duşmanului ce "în spatele oştirii muntene s-aruncă urlând."

Coşbuc, având ca punct de plecare opera *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, narează o acţiune eroică punând în valoare aureola legendară a "ghiaurului" Mihai, proiectat în dimensiuni cosmice: "Iar barda-i din stânga ajunge la cer/ Şi vodă-i un munte". Hiperbola contribuie la conturarea unor trăsături proprii eroului de baladă: vitejie, putere de sacrificiu, curaj, subliniind superioritatea artistică a lui Coşbuc, adevărat maestru al baladei.

Ca şi în literatura populară, apriga înfruntare evidenţiază exemplaritatea personajului pozitiv, dar originală este în balada coşbuciană perspectiva narativă asupra faptelor prezentate. Într-o secvenţă panoramică ("oştirea română se-ndeasă, cu vuiet curgând") este prezentată confruntarea armată, apoi sunt înfăţişaţi eroii pentru a reţine atenţia fuga lui Hassan urmărit ("aleargă de groaza pieirii bătut") de Mihai. Contribuţia naratorului obiectiv este limitată, totul fiind prezentat din prisma adversarului cu accente dramatice. De baladesc ţine tehnica hiperbolizării, procedeu preluat din folclor, înfăţişând un

Scanned with OKEN Scanner

EROU neînduplecat, înspăimântător, înfiorător, subliniindu-se dimensiunea eroică a personajului prin confruntarea violentă, ce reliefează atitudinile contrastante ale protagoniștilor (vitejie/ lașitate): "E vodă, ghiaurul Mihai" - "Dar pașa mai tare zorește"

G.Coșbuc concepe poezia sub semnul spectacolului de groază trăit de Hassan, apelând la tehnica trăirii pe viu a unor întâmplări ridicate la rangul fabulosului. Reconstituind spectacolul dramantic și comic, Coșbuc își înalță eroul impunându-l ca personaj excepțional, monumental, văzut ca un adevărat fenomen al naturii, pentru a-l lăsa totodată pe Hassan să se zbată în căderea ridicolă. Ca și în balada populară, se urmărește o cât mai palpitantă desfășurare a evenimentelor în scopul de a "cointeresa" cititorul la cele narate, introducând noi incidente prin notarea reacțiilor fizice: "Și-i dârtie dinții și-i galben pierit", "Turbanul îi cade și-l lasă căzut", "Își rupe cu mâna vestmântul" prin care se imprimă intrigii o evoluție ascendentă. În varianta cultă elementele fabuloase sunt absente, dar monumentalitatea eroului, nu lipsit de grandoare și patetism, este dobândită tocmai prin proporțiile uriețești în ochii dilatați de spaimă ai turcului. Strofa sintetizează efectele întâlnirii "bietului pașă" cu "vodă ghiaurul", îmbinând ridicolul cu grandoarea mitologică și cu sublimul, având aceeași înclinare către mitic a bardului popular.

În spiritul baladelor populare care manevrează, cu multă dexteritate dialogul, cu o dinamică specială a verbului, G.Coșbuc oscilează, începând cu strofa a IV-a între cei doi conducători, urmărind modul cum chemării la dialog a lui Mihai i se răspunde cu fuga: "pașa-și pierduse și capul și firea", zburând "șoimește" cuprins de lașitate. Planurile alternează ca într-un film sugerând prin verbele de mișcare o prezență supranaturală, stihie a naturii, o "emanație monstruoasă a furiei universale" (P.Poantă): "se-ntoarce", "pleacă", "se-nvârte", "intră", "frânge", "bate-napoi", "vântură" - verbe care atestă

Scanned with OKEN Scanner

măiestria tehnicii de evocare istorică folosită de poet. Îmbinarea măiestrită a mijloacelor de expunere, vocaţia epică şi dramatică dau un relief particular poeziei coşbuciene situat sub semnul "lirismului obiectiv", sinteză a resorturilor poeziei populare, a nucleului ideatic şi a personalităţii poetului.

Evoluţia de la popular la cult se poate urmări nu atât în ceea ce priveşte atitudinea lirică, cât mai ales expresia artistică. Ritmul amfibrah, rima rară ("aeve-i-plevei"), măsura de 9-11 silabe conferă tensiune baladei, impresionând propoziţiile scurte, dinamice, exclamative, care constituie o structură artistică unitară. Pe dimensiunile epicului baladesc, întreţinut de conjuncţiile "şi", "dar", "iar", G.Coşbuc va scoate în relief portretul supradimensionat al domnului român prin inversiuni ("Pe vodă-l zăreşte călare trecând"), alăturarea unor termeni contrastanţi ("e groază şi vai"), îmbinări neobişnuite de cuvinte ("mai dulce-i pieirea"), sugestia sonoră a termenilor ("Şi zalele-i zuruie crunte"). Prin marea varietate stilistică, prin importantele virtuţi ale limbajului şi ale versificaţiei G.Coşbuc face dovada originalităţii şi măiestriei, căci el şi-a prelucrat limba în direcţia perfecţiunii, nu în cea a expresivităţii. Există o muzică interioară a versurilor, vecină cu magia, chemând cuvintele să se dezlănţuie şi să se supună voluptăţii ritmurilor, cadenţelor, polifoniilor metrice.

Poetul din Hordou; prin acuitatea figurativă şi auditivă a versurilor sale, a ajuns la culmile marii poezii româneşti, fie ea folclorică sau cultă, dovadă opera *Paşa Hassan*, una din remarcabilele balade ale literaturii româneşti.

Scanned with OKEN Scanner

Rolul hiperbolei în balada *Paşa Hassan*

de G. Coşbuc

Poetul G.Coşbuc a cucerit generaţii de cititori prin darul lirismului obiectivat pe care-l cultivă ca pe o sacră misiune, căci pulsaţia versurilor sale sugerează marele ritm al istoriei. În direcţia evocării trecutului, poetul ardelean întruchipează în "aura" cuvântului întâmplări de căpătâi, precum bătălia de la Călugăreni (1595), apoteozând vitejia şi faptele unui erou devenit simbol naţional.

La conturarea unor trăsături proprii eroului de baladă contribuie şi hiperbola, dublată de antiteză, prin care figura lui Mihai, în timp ce-şi urmăreşte adversarul, apare hiperbolizată, fiindcă spaima paşei Hassan - "imaginii a fricii absolute" (P.Poantă) - atinge apogeul.

Prezenţa lui Mihai Viteazul este copleşitoare, domnitorul căpătând proporţii urieşeşti în ochii dilataţi de spaimă ai turcului. Imaginea domnitorului român se realizează ca un reflex al spaimei lui Hassan, tensionat la maximum. Din perspectiva paşei Hassan care fuge înspăimântat, voievodul ia proporţiile unui coşmar.

Forţa de sugerare şi de caracterizare a hiperbolei se regăseşte, anterior, în toate acţiunile domnitorului.: "Aleargă năvală nebună/ Împrăştie singur pe câţi îi adună"; "El vine spre paşă: e groază şi vai". Anticipată de comparaţia hiperbolică ("ca volbura toamnei se-nvârte el roată/ şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi") de factură populară, energia fantastică a "ghiaurului" Mihai îl înspăimântă pe Hassan, cel care venise să semene moarte, astfel că laşitatea turcului "prinde dimensiuni groteşti" (P.Poantă)

Scanned with OKEN Scanner

Fuga înspăimântată este surprinsă prin hiperbolă: "cu ochi în sânge, cu barba vâlvoi", "Şi-i dârdâie dinţii şi-i galben pierit", cu notarea reactiilor şi-a gesturilor disperate: "Cu scările-n coapse fugaru-şi loveşte/ Şi gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi!", evocarea fiind dominată de comic dublat de ironie.

Strofa - portret realizează o antiteză cu Paşa Hassan, exprimând într-un moment culminant un reflex al groazei, dar şi un simţ al grandiosului, al sublimului. Imaginea apocaliptică, unică în literatura română, subliniază monumentalitatea eroului care atinge proporţii colosale, în fapt o proiecţie interioară halucinantă:

"Sălbaticul odată e-n zale şi fier.
Şi zalele-i zuruie cunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte
Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barda din stânga-i ajunge la cer,
Şi vodă-i un munte."

"Sălbaticul" vodă este o imagine impunătoare,dar terifiantă, subliniind monumentalitatea eroului. Imaginea hiperbolică îşi subsumează aliteraţia ("zalele-i zuruie crunte..."), metafora ("cupolă", "tunet", "ger"), epitetul ("sălbatecul", "gigantică", "crunte"), iar ultimele două, hiperbola propriu-zisă, îl proiectează pe voievodul român în dimensiuni cosmice. Se conturează un personaj mitologic, văzut doar din perspectiva imaginii sale exterioare, "dilatarea" dimensiunilor fiind dictată de spaimă. Motivaţiile sunt gradate, Hassan îl percepe vizual si auditiv, iar epitetul "sălbaticul" evidenţiază groaza lui Hassan faţă de forţa supraomenească a domnului român. Asemeni unui uriaş cu o "cupolă gigantică", Mihai Viteazul este comparat cu forţele stihiale ale naturii ("tunet", "ger") ceea ce subliniază caracterul înspăimântător şi măreţ, surprinzând indirect psihologia conducătorului român. Ultimul vers, foarte scurt înadins pentru a sublinia ideea, conţine percepţia

Scanned with OKEN Scanner

uriaşă a lui Mihai, "un munte", simbol al eroismului neamului românesc. Vocabularul, cu o vigoare neobişnuită ("fier", "zale", "tunet", "ger", "munte"), precum şi dislocarea versurilor ("*gigantică*" port-o cupolă pe frunte") contribuie la realizarea portretului supradimensionat al "ghiaurului".

Hiperbolizarea lui Mihai îl reduce la dimensiuni ridicole pe Hassan, astfel că ultima strofă prezintă, îmbinând ridicolul cu grandiosul, efectele întâlnirii năucitoare a "bietului paşă" cu "vodă ghiaurul" care "în toţi a băgat/ o groază nebună." Versurile legitimează o existenţă eroică, promovând o etică a luptei, sugerând marele ritm al devenirii întru nemurire a fiinţei naţionale.

Înscriindu-şi demersul liric sub semnul revelaţiei veacurilor de istorie, absorbând eroicul în ficţiune, simţindu-se chemat a da mărturie în faţa trecutului neamului, G.Coşbuc înţelege a se contopi cu optimismul milenar al românilor, fiind "suflet în sufletul neamului", pentru a actualiza farmecul, harul şi mireasma graiului sacru românesc.

Scanned with OKEN Scanner

La Vulturi!

de G.Galaction

Momentele subiectului

În nuvela *La Vulturi!*, model de densitate stilistică în zugrăvirea complexă a destinului uman, Gala Galaction povestește o întâmplare dramatică în care tragicul povestit ne subjugă, ne obsedează, transformându-se până la urmă într-un rechizitoriu al propriei noastre conștiințe.

Opera are o mare complexitate epică, concentrându-se asupra a două destine, a bătrânului Dănilă aflat la a treia pribegire (trecutul) și a fiicei sale Agripina (prezentul), urmând două planuri: epic și psihologic, într-o narațiune dinamică, simbolică pentru tragediile seculare îndurate de neamul românesc.

Nuvela are o extinsă **parte expozitivă** ce cuprinde prezentarea naturii într-un cadru legendar și baladesc, a locului acțiunii, "ca într-un cuib de vulturi" de pe valea sălbatică a Iablanicioarei, dând informații asupra timpului prin implicarea mișcării lui Tudor Vladimirescu și asupra personajelor, în context larg descriptiv. Biografia bătrânului staroste Dănilă, care făcuse de trei ori avere și de trei ori i-o spulberaseră năvălirile străine, reconstituie drumul unei vieți, sugerând realitățile istorice și sociale ale neamului românesc.

Intriga este condensată de strigătul disperat care anunța năvălirea turcilor, tulburând liniștea locurilor și pacea adâncă a amiezii însorite. Agripina își părăsește îndeletnicirile gospodărești fugind disperată către stâna lui moș Dănilă. *Desfășurarea acțiunii* subliniază groaza și hotărârea de a alege o cărare "cumplită, care scotea sufletul din om pas cu pas" pentru a-și salva, cu orice preț, copiii. Descrierea cărării

Scanned with OKEN Scanner

abrupte şi zbaterea dramatică de a birui "pieptul muntelui" ilustrează măiestria lui Gala Galaction de analist al pasiunilor intense. Acţiunea se desfăşoară într-un ritm alert, femeia luptând cu "o oarbă înverşunare", cu o povară peste puterile ei , ilustrată în prim-planuri ale cumulului dramatic.

Punctul culminant, privit din punct de vedere psihologic, îl constituie starea paroxistică ce subliniază chinul urcuşului: "în pieptul ei ardea toată pădurea", iar "bătăile inimii erau bolovani încinşi, pieptul îi horcăia ca nişte foale" Dar jertfa mamei nu pare suficientă şi povestirea atinge culminaţia pe treapta următoare: ascunderea lui Păunaş în căpiţa de fân din poiana Brăcinelului, când - sleită de puteri, înţelegând că nu va reuşi să ajungă la stână - Agripina îşi pierde rezistenţa psihică. Fluxul narativ liric şi dramatic pendulează între rezistenţă şi disperare, între linişte şi conflict, îmbinând calmul şi lumina cu zbuciumul şi marea dramă în care sunt incluşi Agripina şi Dănilă.

Tragic, *deznodământul* e cutremurător: moartea, cu valenţe simbolice, a lui Păunaş sfârtecat de fioroasele păsări de pradă (imagine simbolică a cotropitorilor): "Păsările cerului coborând în poiană smulseră pe Păunaş din zbuciumul plânsului (...) în mijlocul unui popor nenorocit şi rob încă pe multă vreme". Durerea lui moş Dănilă atinge intensitatea maximă a suferinţei plângând a doua oară în viaţa lui pentru suferinţele trecute şi viitoare ale românilor. Cu sufletul pustiit de jale, bătrânul acuză o nedreptate deasupra celor omeneşti şi sufletul lui curat şi deznădăjduit se răzvrăteşte: -"Pune un hotar, Stăpâne, nenorocirii noastre! Ajungă Sfinţiei Tale atâta jertfă! Ajungă atâta risipă, atâta jaf la vulturi din mana bietei ţări şi din carnea noastră!" Este revolta unui popor, dar şi credinţa - conform idealurilor umane de tip popular - că un asemenea destin se va lumina cândva. Ruga patetică, înecată de revoltă, conţine o durere zguduitoare,

Scanned with OKEN Scanner

pruncul sfâșiat de vulturi fiind un simbol al unei crâncene tragedii a poporului român.

Din punctul de vedere al narațiunii, deznodământul tinde să se suprapună peste punctul culminant, sugerând ideea că ceasul izbăvirii nu a sosit, că visul de libertate este amânat.

Scriitorul a preferat o reprezentare simbolică a eroismului românesc, astfel că limbajul, evocator și plastic, dezvoltă sensuri și sonorități grave, consemn al omului supus destinului vitreg, stăpânit de mari energii și patimi latente. Realismul de factură populară, bazat pe observația psihologică adâncă și pe studiul social atent face din nuvela *La Vulturi!* unul din momentele importante din istoria nuvelei românești.

Scanned with OKEN Scanner

Mijloace de caracterizare a personajului Agripina din nuvela "La Vulturi!"

de G.Galaction

Istoria literaturii epice este, într-un anume sens, istoria personajelor, în care trebuie să descoperim elemente de *istorie* și viață socială ale timpului în care opera a fost scrisă. "Actanții" sunt construiți din cuvinte și se organizează în jurul axelor esențiale ale vieții, presupunând o tehnică de prezentare și structurare complexă prin care "eul ficționalizat" intră în existența noastră spirituală.

Personaj principal, Agripina este prezentată în evoluție din perspectiva portretului său interior, relevându-i-se dragostea maternă, voința dârzenia, capacitatea de dăruire, "conturul" său artistic exprimând virtualitatea unei astfel de femei-erou. Fiică a lui Dănilă, soție a lui Păun Ozun, mamă a trei copii, Agripina este prezentată de către autor prin *stilul direct* și prin *dialog*, schițându-i-se câteva trăsături sufletești: "Agripina, ca femeia, (...) când isprăvea cu treburile casei și mai ales când sta și-l punea la piept pe Păunaș, gândul la bărbătu-său, grija, teama de soarta lui o împresurau și o întristau. Ea devine eroina unui episod de mare încordare dramatică a cărui acțiune este declanșată de vestea neașteptată a sosirii turcilor. Autorul pare a-și provoca personajul punându-l într-o *situație-limită*, ce-i va sublinia imensa responsabilitate pe care o poartă ca mamă intuind primejdia, reliefând gesturile sublime pentru salvarea vieții copiilor ei.

Scanned with OKEN Scanner

Surprinsă *indirect*, în mişcare şi încordare fizică ("suia din greu"), eroina este caracterizată prin fapte, gânduri şi atitudini, care evidenţiază adevărata sa frumuseţe morală. Apelând la *descriere*, Gala Galaction subliniază eforturile supraomeneşti ale Agripinei care trebuia să urce "până i-a plesni inima din piept". Astfel se exprimă în cel mai înalt grad sentimentul matern: "Dacă ajunge la stână, poate să cadă şi să moară: au scăpat copilaşii, sângele lui Păun, rodul dragostei lor, lumina ochilor lui Dănilă". Aceste gânduri, redate în *stilul indirect liber* ("Mai bine să lupte până când i-o plesni inima în piept!") se încheagă într-un adevărat *monolog interior* care prezintă zbuciumul femeii pe care iubirea de mamă o întăreşte mereu. Autorul notează senzaţiile eroinei pe care oboseala o biruie treptat, apelând la metafore şi hiperbole ce gradează încrâncenarea supraomenească a Agripinei în lupta cu muntele, cu "culmile colţuroase". Galaction urmăreşte cu fină intuiţie psihologică frământările lăuntrice,notând încă de la început febrilitatea şi dramatismul gesturilor ("ţâşni", "se repezi", "se strecură", "târându-i"), evidenţiind tensiunea ce pusese stăpânire pe sufletul femeii. Sfârşitul puterilor pare a fi tot mai aproape şi totuşi Agripina cu Măriuca "în cârcă" şi cu Vlad legat "de capătul brâului" urcă în neştire către "masa de stânci şi cu poale de brazi pe care era stâna lui moş Dănilă". Cu toate acestea , ea îşi forţează potenţele umane şi senzaţia de foc mistuitor ("îl frigea", "i se topeau", "fierbeau") sugerează destrămarea făpturii sale. Scriitorul pătrunde subtil psihologia mamei, al cărei piept e "smăcinat ca şi şuvoiul de alături", stabilind analogii între zbaterea istovitoare a femeii şi "vuietul", "vâjâitul", "zgomotul şi pocniturile" Iablanicioarei. Propoziţiile principale, scurte, juxtapuse, împletirea stilului indirect cu cel direct şi cu cel indirect liber este sugestivă pentru impresia de panică, disperare, istovire şi tenacitate. Senzaţii reale ("o sete groaznică") sau de delir ("copacii se făceau roşii") într-o acumulare de imagini hiperbolice subliniază, într-un stil

Scanned with OKEN Scanner

într-o acumulare de imagini hiperbolice subliniază, într-un stil patetico-dramatic, de o mare sensibilitate evoluția psihologiei umane aflată în luptă cu destinul însuși. Agripina "își stoarse puterile cu oarbă înverșunare", dar dragostea maternă ("Dormi, dragul mamei? Laptele meu acum e foc și otravă") precum și dăruirea sa sufletească ("Tata n-a simțit primejdia. Trebuie să merg până la stână!") nu s-au epuizat, monologul interior grav dezvăluind drama sufletească, suferința ce urcă culmile tragicului existenței umane. Percepțiile devin confuze, simțurile înregistrează deformat, iar autorul, prin compararea cu "o vită lovită între coarne" trece de la analiza conștiinței zbuciumate la analiza naturii biologice a stărilor ei. Acum ea pare "nebună", dezechilibrată și într-o astfel de stare Agripina ascunde pe Păunaș într-o căpiță și va ajunge la Dănilă "cu umbletul și schimele unei nebune". Drama mamei ajunge apogeul, ea ducându-și povara fără a se cruța până la capătul puterilor până cade "ca o capră sfâșiată". Natura potrivnică, sălbatică, ostilă (coasta "grozav de prăvălatică", culmile "colțuroase și limpezi ca o cunună de securi") vibrează parcă în acord cu durerea halucinantă. Drama Agripinei, care disperată se luptă cu oboseala pentru a-și salva viața și onoarea ("Cum să mai dea ochii cu tată-său! Ce mi-ai făcut cu copiii? Unde e nădejdea și mângâierea mea?...") definește caracterul eroinei: curaj, voință, spirit de sacrificiu, putere de a influența destinul. Această experiență de viață ce întregește profilul protagonistei a fost concepută de autor urmărindu-se o gradație dinspre interior spre exterior, printr-un șir de episoade dinamice și puternic dramatizate. Drumul Agripinei spre vârful muntelui (drumul în spațiu, spre deosebire de drumul în timp al lui moș Dănilă) are sensul unei înălțări morale.

Analiza psihologică este modalitatea principală prin care scriitorul a încercat să descifreze trăirile interioare, zbuciumul, efortul supraomenesc, alimentând tragismul prozei lui Galaction, în fond o

Scanned with OKEN Scanner

copleşitoare revărsare de viaţă, elementară, o continuă scurgere, o modulaţie neîntreruptă, asemănătoare timpului, purificată prin suferinţa tulburător umană. Personaj fictiv, Agripina este răspunsul dat de Gala Galaction terorii istoriei, în esenţă o oglindă străveche prin care capeţi puterea de a mai privi dincolo în eterna căutare umană.

Personaj simbolic, Agripina are o forţă morală deosebită (ca a muntelui ce domină împrejurimile), impresionând prin efortul de care e capabilă în lupta cu destinul, "povară (...) peste puterile unei femei. Cititorii sunt fascinaţi de dârzenia acestei eroine, întruchipând la dimensiuni biblice imaginea durerii noastre multiseculare.

Copleşit şi tiranizat de măreţia şi josnicia formelor eterne ale vieţii, Gala Galaction, prin personajele sale bine individualizate şi concepute cu acuitatea moralistului, a înţeleptului şi a observatorului prefacerilor general umane, dă glas unui neam chinuit, răvăşit de doruri şi răzvrătiri neîmplinite, impunând un univers plin de dramatism, de visuri măreţe şi vaiet, de amar şi suferinţă.

Scanned with OKEN Scanner

Dănilă, personaj-simbol în nuvela "La Vulturi!",

de Gala Galaction

După prezentarea peisajului - spațiu simbolic al întâmplărilor narate, atenția se concentrează asupra baciului Dănilă, "starostele ciobanilor din partea locului",om care trecuse prin "multe suferințe și încercase multe vaduri de amărăciune". Eroii lui Gala Galaction par să coboare din istorie, evocând vremuri apuse și zbuciumate. Ei probează trăsături morale, dârzenie, fermitate, dar și o bogată viață lăuntrică. Destinul lor este sinuos, eroii cunosc vitregia vremurilor, sunt apăsați de o soartă nedreaptă, dar prin tăria de caracter se ridică deasupra primejdiilor. Un traseu similar de viață urmează și personajul Dănilă.

Casa și gospodăria lui se detașează prin aspectul impunător, dar naratorul precizează că acesta era "venetic de pe plai", prezentând apoi o biografie tragică, ce se poate raporta simbolic la destinul poporului însuși.

Imaginea lui Dănilă este surprinsă în mișcare prin acumularea unor secvențe care indică drumul devenirii. Acesta fusese legat de glie și suportase "puhoiul năvălirilor străine", care i-au spulberat de trei ori averea strânsă cu trudă. Va părăsi locurile natale, urcând la munte pentru a deveni cioban. Deși mâhnit, eroul are puterea de a depăși propria durere, întinzându-și neamul și întâietatea în Valea Iablanicioarei.

Existența acestui personaj fictiv este proiectată pe fundalul luptei lui Tudor Vladimirescu pentru împlinirea dreptății, așezând astfel

Scanned with OKEN Scanner

narațiunea într-un context istoric precis, deși semnificațiile întâmplărilor indică o permanență, o continuitate în lupta poporului pentru continuitate. Dănilă sprijină mișcarea lui Tudor Vladimirescu, plătind și "îmbrăcând" un grup de tineri care se vor alătura luptei lui Tudor, conduși fiind de ginerele său, Păun Ozun, un alt model de "român falnic, trup și suflet de viteaz".

Portretul eroului capătă contur prin prezentarea indirectă - fapte, gesturi, atitudini semnificative pentru ipostaza de patriot autentic.

O altă secvență aduce persònajul în prezentul nuvelei, după incursiunea retrospectivă în trecutul său dureros. El așteaptă neliniștit vești de la cei plecați alături de Tudor, rugându-se cu un aer de sfințenie și înțelepciune a vârstei, alteori își liniștește fiice, pe Agripina sau visează la "ce are să fie peste patruzeci-cincizeci de ani pe plaiul dezrobit de Tudor". Un simbol al acestui viitor este copilul Păunaș, considerat metaforic, un Mesia al vremurilor viitoare.

Bătrânul Dănilă reapare spre finalul povestirii, după ce Agripina, epuizată de oboseala urcușului dramatic aduce vestea tragică a sosirii turcilor și a devastărilor făcute de aceștia. El auzise zgomotul de pistoale, dar "le luase drept vreo glumă ciobănească". Pierdut în gânduri, neliniștit, eroul este caracterizat acum printr-o lume interioară bogată redată prin *tehnica monologului interior și interogații retorice:* "Încotro să fie Tudor și ai lui?Tot în București ori aiurea? Ce a făcut el de atâta vreme?" Prin analiză psihologică se sugerează "neliniștea", gândurile, zbuciumul sufletesc.

Vestea că turcii au năvălit în sat descătușează energii și dinamizează discursul. Bătrânul cheamă în ajutor ciobanii mai tineri, plecând în întâmpinarea dușmanului.

Prin procedeele simetriei, al gradației și al contrastelor, nuvela deschide un nou tablou de natură, peste care plutește o "liniște împărătească". În centrul observației se află bătrânul predestinat să

Scanned with OKEN Scanner

treacă printr-o altă încercare dramatică. Prin tehnica anticipării, învolburarea gândurilor este sugerată prin metafora plasticizantă "treceau nori şi corbi", anticipare a unei noi încercări tragice. Căutându-l pe Păunaş lăsat de Agripina într-o căpiţă de fân, el descoperă fânul răvăşit, pentru că "păsările cerului coborâseră în poiană şi smulseseră pe păunaş din zbuciumul plânsului" (...), din tot vaietul şi chinul unei vieţi omeneşti în mijlocul unui popor nenorocit şi rob încă pe multă vreme".

Deznodământul tragic are semnificaţii simbolice arătând că nu venise vremea eliberării acestui neam greu încercat. Simbolică este şi invocaţia către divinitate, rugă rostită de Dănilă, dublată de o meditaţie tragică şi profetică:

"Pune un lăstar, Stăpâne, nenorocirii noastre! Ajungă Sfinţeniei tale atâta jaf la vulturi, din mana bietei ţări şi din carnea noastră!" Cuvintele dezvăluie şi iubirea de ţară a eroului, şi durerea adâncă, dar şi speranţa într-un destin mai bun.

Acum se clarifică şi se completează metafora din titlu. Dacă la un prim nivel de interpretare termenul are o simplă valoare toponimică, adâncind semnificaţiile se poate vorbi de simbolul vulturilor. Pe linie pozitivă, vulturii semnifică demnitatea acelor oameni din cătunul de munte, aspiraţiile lor, dorinţa de libertate, tăria de caracter, toate întruchipate prin personajele nuvelei. Sugestia de înălţime este dată de imaginea culmilor scripetelui unde locuia "un pumn de oameni" într-un simbolic."cuib de vulturi". Existenţa lor chinuită şi aspră va prelua măreţia şi sălbăticia naturii.

Aceeaşi imagine a vulturilor revine ca un leit-motiv prevestitor de întâmplări dramatice - "Numai în faţa cerului, mai sus decât brazii cei mai înalţi, *vulturii pluteau neobosit,* scăldându-şi aripile în lumină şi *dând fiorii morţii* păsăretului de casă".În final, însă, conotaţia negativă a termenului implică duşmanii ţării, cei care au lăsat în urmă ca

Scanned with OKEN Scanner

păsările de pradă "o largă spulberătură de fulgi cenuşii, ca după o încăierare între vulturi", deci jertfă, suferinţă şi moarte. Plânsul bătrânului este semnul acestei suferinţe şi a neputinţei de a schimba un destin potrivnic. De aceea ruga este şi imprecaţie si revoltă mocnită a unui neam înlănţuit.

Secvenţa încheie un portret memorabil, convertind peronajul de ficţiune în personaj-simbol al destinului unui popor cu care se identifică. Complexitatea caracterului se susţine prin epica densă, alternanţa episoadelor care evocă sau prezintă în mişcare un erou puternic, sublim în tragedia existenţei sale, integrat într-un spaţiu românesc definitoriu pentru sensibilitatea şi bogăţia noastră sufletească. Această lume aspră înseamnă natură şi oameni, asprime şi tărie, o frumuseţe rurală, gestul eroic, demnitatea trăirii şi asumarea tragică a propriului destin.

Scanned with OKEN Scanner

La Vulturi!

de Gala Galaction

Integrarea în specia nuvelei
Repere teoretice și critice în abordarea subiectului

Introducere

Definiția nuvelei ca specie epică.

Termenul provine de la cuvântul francez "nouvelle" și de la cuvântul italian "novella", însemnând noutate, nuvelă[1]. Este o specie a genului epic în proză, ca dimensiuni fiind mai amplă decât schița și mai redusă decât romanul. Acțiunea este complexă, cuprinde o succesiune de episoade, are mai multe personaje "ale căror caractere se descprind dintr-un puternic conflict și printr-o intrigă mai complexă" (C.Fiorăscu, Gh.Ghiță - *Mic dicționar îndrumător în terminologia literară*)[2].

Deși se regăsesc ca modalități de expunere și dialogul și descrierea, predomină narațiunea. Absența unui element demonstrativ (scenic),

---

[1] Nuvela apare în literatura italiană încă din seciolul al XIII-lea, termenul *nuvelă* fiind folosit în *Decameronul* lui Boccaccio.

[2] În *Teoria literaturii*, B.Tomașevski arată că nuvela are un subiect simplu, cu un singur fir epic, cu o serie de situații care se pot schimba sau cu o singură schimbare centrală a situațiilor (în acest caz venirea turcilor risipește liniștea cătunului).

Scanned with OKEN Scanner

ca în drame, face necesară introducerea în narațiune a motivelor (drumul, vulturii), a situațiilor, a caracteristicilor.

Elementele importante ale nuvelei sunt, ca și în alte specii narative, *narațiunea* (sistemul motivelor dinamice) și *descrierea* (sistemul motivelor statice). "De obicei între cele două serii de motive se stabilește un anumit paralelism.Foarte frecvent motivele statice sunt un fel de simboluri ale motivelor fabulative", apreciază B.Tomașevski. Astfel, peisajul natural devine un cadru de viață și de moarte pentru personajele nuvelei, asprimea și demnitatea peisajului se imprimă în structura unor caractere puternice , dârze simbolizate prin Dănilă și Agripina. Motivul vulturilor încadrează simetric evoluția narativă, anticipând finalul tragic și punctând momentele tensionate ale narațiunii.

Cuprinsul lucrării

La Vulturi! este o nuvelă social-istorică, cu elemente psihologice. Tema acesteia este evocarea unor momente dramatice din istoria poporului român, cu referiri la Muntenia începutului de secol XIX.

Epica densă acumulează o serie de episoade grupate în cele două planuri din compoziția nuvelei - un plan al trecutului evocat prin tehnica retrospectivei și prin flash-back, care consemnează destinul tragic al bătrânului Dănilă și un plan al prezentului, al acțiunii directe care relatează un moment dramatic din timpul invaziilor turcești ce lăsau în urmă suferință și moarte. În acest plan se duce lupta disperată a Agripinei, care, urcând o adevărată Golgotă a suferinței, reprezentată de muntele Scripetele, încearcă cu prețul sacrificiului matern să salveze cei trei copii.

Momentele subiectului, derulate în succesiunea lor clasică, argumentează caracterul narativ al nuvelei.

Scanned with OKEN Scanner

• *Expoziţiunea* (momentul introductiv care fixează în timp şi spaţiu acţiunea şi introduce personajele principale) este mai amplă aici şi cuprinde câteva secvenţe:
- tablouri de natură (descrierea culmilor Scripetelui, a cătunului, a zilei dramatice din prezentul nuvelei)
- retrospectiva destinului tragic al bătrânului Dănilă (o primă perspectivă asupra unui personaj ce devine un simbol pe parcursul textului)
- informaţii despre luta lui Tudor Vladimirescu şi plecarea unor viteji pentru a-l sprijini (transmise prin naraţiune şi dialog)
- prezentarea succintă a unor personaje ce vor participa la acţiune (Agripina, Măriuca, Vlad, Păunaş).
• *Intriga* (momentul care determină şi declanşează acţiunea şi conflictul) reprezentat aici prin strigătul de spaimă "Fugiţi! fugiţi! vin turcii!". Ca şi în alte nuvele, intriga nu rezultă din acumulare de incidente variate sau digresiuni, ci întotdeauna din situaţii şi incidente-limită, cu ajutorul cărora se pot contura caracterele, chiar într-un spaţiu concentrat.
• *Desfăşurarea acţiunii* derulează câteva episoade semnificative, într-o gradaţie a tensiunii narative pentru a dezvolta firul epic şi relaţiile dintre personaje:
- se relatează fapte cutremurătoare, groaza este trăită intens de personaje;
- descrierea cărării abrupte şi a drumului parcurs de Agripina, într-o zbatere dramatică pentru a-şi depăşi propriile limite;
- eroina este surprinsă într-o situaţie limită, prilej de a evidenţia esenţa acesteia.
• *Punctul culminant* - moment de intensitate maximă a discursului narativ cu mintea răvăşită după mersul epuizant, Agripina îl ascunde pe Păunaş într-o căpiţă cu fân.

Scanned with OKEN Scanner

• *Deznodământul* - este tragic, păstrând tensiunea textului: dsecoperirea scutecelor însângerate, semn că vulturii sfâşiaseră copilul. Ruga bătrânului este simbolică, implicând accente de meditaţie tragică şi imprecaţie.

Personajele nuvelei susţin naraţiunea, încadrându-se în categoria celor principale (Agripina şi Dănilă) sau secundare (Măriuca, Vlad, Păunaş, Păun Ozun). Personajele principale capătă relief în text prin tăria de caracter, nobleţea atitudinilor şi valorile morale pe care le întruchipează.

Dănilă - destin dramatic, puterea de regenerare şi rezistenţă în faţa încercărilor
- patriot autentic, dorinţa de libertate
- înţelepciunea vârstei
- speranţa într-un viitor mai bun al ţării
- sensibilitate sufletească
- semnificaţiile rugăciunii patetice din final
- personaj complex, simbol al poporului român însuşi

Agripina - ipostaza maternă a femeii
- răspundere faţă de familie şi oameni, în general
- dragoste, devotament
- spirit de sacrificiu
- perseverenţă şi hotărâre
- caracter puternic, complexitate a trăirilor şi a emoţiilor

Personajele sunt urmărite într-o succesiune de situaţii, de fapte. Caracterul lor este definit prin amănunte. Cu fiecare întâmplare sau experienţă de viaţă, personajele se întregesc. Dănilă este prezentat într-o dublă ipostază - cea a trecutului răvăşit de întâmplări dramatice evocate de autor, dar şi direct, prin vorbe, fapte şi gesturi semnificative, atunci când soarta individului se integrează din nou unei istorii naţionale zbuciumate: Agripina parcurge într-un timp mai dens

Scanned with OKEN Scanner

drumul de la tihna zilei de vară la precipitarea și intensitatea trăirilor pe măsură ce urcă mmuntele într-un ritm încordat. Gesturile febrile, gândurile eroinei, senzațiile contradictorii, monologul interior conturează un portret de o frumusețe morală deplină.

Descrierea se integrează în țesătura nuvelei cu rolul de a reliefa funcțiile peisajului - spațiu protector, loc de viață, de tihnă și împlinire umană, dar și armonie cu ființa umană aflată în pericol. Tablourile sunt fie statice, de o frumusețe împietrită și sălbatică prin culmile Scripetelui "colțuroase și limpezi ca o cunună de securi", fie dinamice prin suita de verbe, de mișcări ce sugerează drumul eroinei. Nuvela sugerează corespondența perfectă între aspectele de natură și sufletele oamenilor. Disperarea femeii este resimțită de natura care vibrează în acord cu durerea halucinantă "copacii dimprejur zvâcneau și începeau să se facă roșii" sau "în pieptul ei ardea toată pădurea".

Dialogul este sumar și sobru, înviorează discursul narativ prin câteva replici rostite de Agripina, de Dănilă sau de copii. Această modalitate de expunere este folosită cu mare forță dramatică la sosirea turcilor, pe drumul spre stână sau spre deznodământ. Monologul lui Dănilă ia forma rugăciunii îndreptată spre divinitate, patetică rostire a unei suferințe devenită destin pentru poporul român.

Încheiere

Coerența planurilor compoziționale, jocul temporal trecut-prezent cu sugestiile lui, arta narativă și a construcției portretistice, inserția sugestivă a dialogului și a monologului, funcțiile multiple ale descrierii sunt aspecte care justifică aprecierea acestei nuvele ca o realizare antologică a speciei.

Scanned with OKEN Scanner

Neamul Șoimărești lor,

de M.Sadoveanu

Roman complex

"Eminescu al prozei", cum l-a numit N.Stănescu, Mihail Sadoveanu este întemeietorul romanului istoric românesc, creator al unui stil de o desăvârșită individualitate, având "realismul unui Balzac și melancolia unui romantic, meditația aspră a lui Miron Costin și voluptatea senzorială a lui Rabelais" (G.Călinescu). El pare că descinde, precum rapsozii vechimii, din balade și legende, căci imaginația sa - altoită pe fondul folcloric - evocă trecutul într-o optică proprie, lirică, din care modernitatea operei trăiește.

Cu o mare întindere temporală (iulie 1612 - noiembrie 1615), acțiunea operei *Neamul Șoimăreștilor* urmărește din perspectiva povestitorului un conflict cu o triplă deschidere către planul istoric, social și erotic. Planuri diferite și episoade numeroase conturează imaginea existenței românești dintr-o perioadă de instabilitate (când "domniile erau trecătoare", cu amestecul turcilor, polonilor în treburile țării), scriitorul plasând destine umane, individuale și colective, într-un cadru istoric și social. Opera literară *Neamul Șoimăreștilor* prezintă o acțiune complexă, de mare întindere, antrenând un număr mare de personaje, într-o intrigă complicată progresiv. Compozițional, romanul este structurat în 36 de capitole, în care ultimul are rolul unui succint epilog, un artificiu narativ care pune în lumină destinul personajelor peste timp.

O dozare foarte armonioasă de naraţiune și descriere se află în acest roman istoric, în care povestirea înaintează lent, cu numeroase

Scanned with OKEN Scanner

digresiuni, cu întoarceri în timp sau cu anticipări, cu plăcerea de a asculta a naratorului. Pagini întregi se ocupă cu obiceiurile oamenilor, ale răzeşilor, cu cele de la curţile domneşti, reînviind o lume de demult, într-o imagine amplă ce evocă indirect, prin întâmplările povestite, trăsături caracteristice ale epocii, secolul al XVII-lea.

Realizând o excepţională sinteză între epic şi liric, Mihail Sadoveanu- observator contemplativ - învăluie paginile romanului cu un puternic suflu nostalgic, melancolic, cu un nedefinit aer de tristeţe. Roman de formare a lui Tudor Şoimaru ca viguros vlăstar al neamului din ţinutul Orheiului, oştean pribeag, răzeş profund legat de "cele statornice", identificându-se cu durerile şi năzuinţele Şoimarilor, opera devine treptat un **roman de atmosferă**. Lumea pe care o învie aparţine istoriei, dar este tratată fabulos, dobândind contururi mitice pline de poezie. Preocupat să oglindească imaginea vremii aşa cum se reflectă în conştiinţa colectivităţii, Sadoveanu imprimă culoare locală prin prezentarea detaliată a decorurilor de epocă, a ceremonialurilor specifice sau a vestimentaţiei: "îmbrăcaţi cu straiele cu care erau obişnuiţi să iasă la oaste ciubote din piele roşă, pantaloni largi şi încreţiţi în jurul mijlocului dintr-un şiac cafeniu şi ilice negre cu nasturi rotunzi de argint şi cu mânicele largi..." Adesea personajele par desprinse dintr-o atmosferă de legendă, iar caracterul eroic al întâmplărilor aminteşte de baladele populare.Moş Mihu îl întoarce pe Tudor, fiul Ionaşcului şi a Anisiei, "cu faţa către adevăr", dorindu-i să se stabilească pentru totdeauna printre ai săi. Tudor este menit a lua locul tatălui său, întruchipare a tăriei de caracter, a dârzeniei, a demnităţii răzeşeşti.

Roman *social*, *Neamul Şoimăreştilor* urmăreşte lupta dintre răzeşi şi boieri, prezentând o epocă zbuciumată, conjugând într-o imagine unitară conflictul istoric cu cel social. Răzbunarea lui Tudor Şoimaru înseamnă şi revolta poporului împotriva obiceiurilor feudale,

Scanned with OKEN Scanner

proiectând drama răzeşimii şi eforturile de a-şi apăra pământul strămoşesc.

Prezentat în devenire, Tudor Şoimaru, sensibil la suferinţele semenilor săi, se zbate dramatic între sentiment şi raţiune, între patima răvăşitoare pentru Magda şi conştiinţa datoriei faţă de memoria tatălui ucis. Se observă talentul descriptiv şi excepţionala capacitate sadoveniană de pătrundere a psihologiei eroului, care urmăreşte exteriorizarea stărilor sufleteşti prin atitudini, gesturi, mimică sau variaţii ale intensităţii vocii. *Roman de dragoste, Neamul Şoimăreştilor* prezintă o iubire aureolată de cele mai frumoase sentimente, chiar dacă finalul dezvăluie un Tudor în care sentimentul datoriei a triumfat.

Ficţiunea joacă un rol important în desfăşurarea unui roman care evocă mai mult istoria unor vremuri, decât a unor oameni, prin magia rostirii şi prin puterea scrisului, Sadoveanu conturând un epos eroic respirând un lirism organic.

În tonurile de duioasă cronică, respectând momentele subiectului, romanul - departe de a fi un simplu roman de aventuri - se încheie cu un scurt epilog care dă o dimensiune afectivă suferinţelor năzuinţelor ţăranilor răzeşi prin mărturia din epilogul simbolic "având în inimă ... răsunetul dureriii lor."

Romanul sadovenian poartă caracteristicile povestirii, căci autorul, având conştiinţa unui mijlocitor între trecut şi prezent, "de parcă un pictor genial şi-ar fi exersat talentul în fixarea pentru eternitate (...) a vieţii dinamice a semenilor săi" (G.Ibrăileanu). Povestitorul Sadoveanu evocă în romanul său lumi, închipuie destine, dar tot timpul stăpâneşte sensurile înţelepciunii ascunse în mituri.

Cu proteicul roman *Neamul Şoimăreştilor* se confirmă încă o dată adevărul că marile creaţii îşi au explicaţia în legătura indisolubilă cu imensul rezervor de forţe pe care îl reprezintă poporul.

Scanned with OKEN Scanner

Neamul Șoimăreștilor

de M.Sadoveanu

Caracterizarea personajului colectiv - răzeșii

Scriitor de atmosferă, Mihail Sadoveanu, "un analist al sufletelor impenetrabile, (...) un cunoscător al individualului și al colectivității" (G.Călinescu) a impus în literatura română o anumită tonalitate a povestirii, un timbru și un ritm interior inconfundabile. Idealurile scriitorului, experiența lui de viață, ideile, gândurile și sentimentele se proiectează în personaje diverse care, deși simple ficțiuni artistice, farmecă cititorul prin adevărul pe care-l comunică.

Mihail Sadoveanu se declară descendent al neamului de răzeși pentru care scrie cu sentimente de adâncă prețuire, dragoste și compasiune, zugrăvind chipul interior al unei milenare civilizații românești. Respectând două mari principii ale realismului: veridicul și verosimilul, romanticul Sadoveanu pornește de la cunoașterea izvoarelor istorice, izbutind - așa cum observa criticul literar Pompiliu Constantinescu - "să se ridice deasupra datelor materiale, să le învăluie într-o atmosferă de irealitate *legendară*, să le dea un suflet și o poezie (...), o atmosferă de vrajă". T.Vianu trasează de asemenea liniile devenirii unui spațiu continuu sadovenizat, constituit sub semnul evocării: "Lumea lui Sadoveanu este văzută în fantezie și dintr-un unghi cu totul subiectiv".

Dimensiunea universului sadovenian este una prin excelență a vechimii, iar evocarea presupune alinierea la viață artistică a realității în toate sectoarele ei. Răzeșii din zona de lângă apa Răutului formează un neam, unit prin idealuri, neam care vine din vechime și care s-a

Scanned with OKEN Scanner

extins ramificându-se ("toți erau ai unui Șoimar") și pe care, în perspectiva veacurilor, "vremea necontenit i-a lovit până ce le-a plecat frunțile adânc spre pământ". Personaj central prin care Sadoveanu actualizează etern spiritualitatea românească, răzeșii - moșii și strămoșii lui Tudor Șoimaru - își dezvăluie prin însuși numele lor simbolic dârzenia, cutezanța. Vremuri grele și destine tragice se derulează sub ochii cititorului concomitent cu năzuința continuă spre libertate și dreptate întru apărarea vetrei străbune. Tudor Șoimaru se cristalizează ca exponent al acestui neam, înțelegând mecanismul acelui unanim devotament față de sat și de țară. Șoimărești poartă cu sine povara anilor, înțelepciunea, vitejia, dar și curajul și energia tinereții iar Sadoveanu se dovedește "meșter priceput" în surprinderea personalității colective "printr-o trăsătură unică, o imagine sau o comparație" (Tudor Vianu). Astfel, drama socială colectivă a Șoimăreștilor subliniază dragostea pentru pământ, bunul cel mai de preț, element al unei relații conflictuale subliniind tragismul luptei și justețea cauzei din care se constituie proza sadoveniană. Pământul dă sens existenței personajelor de generații : "se trăgeau din bătrâni vechi care luptaseră pentru moșie și dobândiseră pământ pe vremurile lui Ștefan-Vodă cel Bătrân". Idealul de libertate este, de asemenea, o permanență spirituală a tuturor celor ce se simt ai universului lumii țărănești, spațiu revelatoriu, centru polarizant care astfel se socializează. Istoria este pentru răzeși istoria pământului strămoșesc care se va suprapune în paginile romanului cu istoria aspră a unui neam.

Personajul colectiv se reflectă cu multă culoare în ipostaza spirituală a lui Tudor Șoimaru care reînnoadă legăturile cu neamul strămoșesc. Cu un puternic cult al tradiției, Tudor al lui Ionașcu se împlinește ca un personaj tipic, devenind brațul de apărare a dreptății răzeșimii. Capitolul *Crucea răzeșilor* evidențiază legătura afectivă dintre

Scanned with OKEN Scanner

generaţii, astfel că scopul lui Ionaşcu , al lui moş Mihu şi mai apoi al lui Tudor Şoimaru a fost şi este apărarea libertăţii şi demnităţii Şoimăreştilor. Oameni, fapte, destine se succed, iar truda unora o vor prelua alţii, urmând fluxul vieţii, în perspectiva finalităţii sale, în relaţia cu socialul şi cu un model uman al unei unice "fiinţe morale".

Deşi greu încercat, neamul răzeşesc s-a dovedit brav luptător, cutezător, energic, păstrător şi continuator al idealurilor, eroic, căci aici în vertijul existenţial *morţii* Şoimăreştilor *poruncesc celor vii* să-şi apere şi să-şi păstreze pământurile şi libertatea. Drama individuală din romanul sadovenian poartă un pronunţat caracter de baladă, creându-se impresia unei atmosfere rituale în care din semnificaţii antitetice prinde contur o figură excepţională pe care cititorul este invitat să-o creeze din umbrele trecutului şi din pulverizările prezentului.

Acea pluralitate familială întemeiată pe legea strămoşească, pe conştiinţa continuităţii, respectând credinţa din bătrâni acţionează sub impulsul datoriei sacre faţă de ai săi : "la mormântul lui îngenuncheau cu toţii" pentru că şi-a dat viaţa "pentru drepturile şi ocinile strămoşeşti, sculând la război toate neamurile." Reflector al sensului istoriei, cu vorba cumpănită şi plină de subînţelesuri, personajul colectiv este înfăţişat indirect într-o varietate de împrejurări, mediu de viaţă, reacţii, atitudini, replici, cu un simţ foarte fin al detaliului: "Şoimaru este cuprins de mâini, îmbrăţişat de veri şi mătuşe şi glasuri îi rosteau numele." Şoimăreştii însumează un cod moral caracteristic poporului român în lupta pentru adevăr, omenie şi demnitate. Amănunte semnificative fixează reacţiile personajului colectiv, în scene caracterizante, precum cea a pedepsirii boierului bătrân Stroe Orheianu de către viteazul Tudor Şoimaru. Astfel privită, relaţia individ-istorie adaugă noi dimensiuni fiorului emoţiei colective, cu reverberaţii puternice în suferinţele seculare ale neamului de Şoimari: "Şi veniseră cu toţi Şoimăreştii , bătrâni, muieri şi copii şi priveau cum

Scanned with OKEN Scanner

trec fără încetare brăzdare cu șase boi și apasă pe cornean oșteni, înnegrind și asemănând încet bătătura unde sălășluise stăpânirea Orheianului", scenă care - sub semnul focului - intră în zona arhetipului, al miticului.

Alcătuită din lumini și umbre, viața răzeșilor este strâns legată de dorința de împlinire a dreptății într-o perpetuă iluzie cu atât mai tragică, cu cât aspirațiile sunt mai înalte. M.Sadoveanu conturează răzeșilor profilul interior pe linia orizontului deschis al vieții lor de oameni simpli, dar de o profunzime răscolitoare, pe chipul cărora se citește timpul istoric, simbol dominant și sentiment obsesiv ce proiectează întreaga evoluție narativă pe dimensiunile dramaticului. Așa acum sugerează și titlul, naratorul nu urmărește persoana, ci o rețea de simboluri ascunse sub numele propriu Șoimaru, constelație de destine și de tipuri umane caracteristice, evocate într-o atmosferă unică, irepetabilă ce reprezintă nucleul care naște vraja romanului istoric sadovenian.

Scanned with OKEN Scanner

lectura critică a textului literar

capitolul

4

REPERE ÎN ELABORAREA UNOR COMPUNERI

SINTEZĂ ASUPRA OPERELOR LITERARE STUDIATE

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii ale timpului în basmul *Greuceanu*

Planul compunerii

Introducere

- basmul - o rostire despre adevărul poveștii, de o mare virtuozitate artistică
- realul condiționează "magicul", impunând un stil de a citi lumea și întâmplările sale cotropite de poveste

Cuprins

- formula inițială "a fost odată..." atemporalizează întâmplările, iar precizarea "ca niciodată" ne introduce într-o lume imaginară.
- basmul încalcă "limitele" timpului și ale spațiului, reabilitând forța logosului
- timpul nesfârșit ("ca niciodată") devine poveste "odată"
- basmul evidențiază o construcție compozițional-stilistică proprie, cu formule prin care povestitorul își construiește o lume și o destramă ca pe o *realitate* de el însuși construită
- pentru ca Greuceanu să ajungă EROU, el iese din timpul obiectiv și trece în cel fantastic
- Greuceanu face drumuri lungi cu care se măsoară timpul nesfârșit din basm

Scanned with OKEN Scanner

- distanța în spațiu înseamnă timp, transfigurând durata obiectivă într-o "viteză" de ordin fantastic
- deznodământul aduce satisfacția morală, pecetluind "minciuna" (=ficțiune poetică) cu reversul formulei introductive
- atât formula de început, cât și cea finală evidențiază tehnica ironiei, cu o deplină conștiință atât a autorului anonim, cât și a cititorului.
- ieșirea din timp răspundea necesității omului de a-și reprezenta viața într-o formă compensatorie, cu triumful binelui, al adevărului și al dreptății.

Încheiere

- basmul - ficțiune "comandată" și "executată" de artistul anonim cu o deosebită măiestrie
- semnificații profunde ale unei "rațiuni superioare" a fanteziei de tip popular

Scanned with OKEN Scanner

Arta narativă în *Amintiri din copilărie* (fragmentul studiat)

Planul compunerii

Introducere

- I.Creangă este un scriitor unic şi prin modul spontan, colorat în care îşi derulează *Amintirile.*
- ca şi poveştile, romanul autobiografic evidenţiază vocaţia povestirii
- naratorul se întoarce cu duioşie, cu nostalgie, dar şi cu umor către vârsta cea fericită

Cuprins

- naratorul - erou relatează la persoana I
- fapte memorabile sunt prezentate prin: evocare lirică, rememorare voluntară, confesiune, monolog, dialog,
- naraţiunea alternează cu fragmente dialogate, reprezentate scenic
- povestire cu vervă, folosind tehnica orală a spunerii şi cea a povestirii în povestire
- autenticitatea narării este întărită prin:
  - interjecţii, exclamaţii
  - forme verbale inversate
  - sintaxa orală a frazei

Scanned with OKEN Scanner

- ritm dinamic, trepidant
- proverbe, zicători

- oralitatea - trăsătură fundamentală a operei prin care se individualizează atât naratorul, cât şi personajele
- "humorist înnăscut" (N.Iorga), Creangă adoptă viziunea populară
- limba operei lui Creangă este o permanentă sursă de umor
- optica copilului de odinioară trădează plăcerea adultului de a se cufunda în lumea copilăriei

Încheiere

- farmecul pe care-l exercită măiestria povestitorului
- povestirea vine parcă din perspectiva unui bătrân sfătos, într-un registru popular şi cult, dar mereu genial

Scanned with OKEN Scanner

Universul copilului: Nică și Goe

Planul compunerii

Introducere

- I.Creangă și I.L.Caragiale - creatori de viață, făuritori de personaje memorabile
- Nică și Ionel sunt personaje -simbol, al unei lumi admirate sau disprețuite

Cuprins

- în timp ce Ion Creangă evocă icoane scumpe sufletului său legate de vârsta inocenței, I.L.Caragiale prezintă situații hazlii, ridicole
- educat în mediu țărănesc, Nică este fascinat de năzbâtii și aventuri copilărești care amuză copios, spre deosebire de înfumuratul repetent Goe care, sub tutela damelor din onorabila familie de burghezi parveniți, își dă ifose de om mare
- Nică, năzdrăvan și ghiduș, este un țăran autentic, copil tipic de gospodari harnici și cinstiți care își găsește în joc un imbold pentru starea perpetuă de veselie; Goe reprezintă copilul de familie bună a cărei morală lasă de dorit
- zburdalnic din fire, înzestrat cu umor, "știurlubatic", copilăros, Nică dobândește experiență de viață din toate poznele; Goe adoptă obiceiuri și atitudini nepotrivite, jocurile sale purtând o amprentă hilară
- copilul din Humulești, foarte curios și inventiv, pare că dorește să smulgă vieții aura sa miraculoasă prin nenumăratele-i năzdrăvănii, în

Scanned with OKEN Scanner

timp ce Goe se "instruieşte" după modelul adulţilor din familie în spiritul convenienţelor vremii

- impresionează isteţimea cu care Nică ştie să-şi dreagă şotiile, fără a avea "superioritatea", ambiţia şi orgoliul lumii mărginite a lui Goe
- Nică apare ca un personaj complex, surprins în devenire, de la acel "băiat prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra lui" până când deveni "holtei, drăgăliţă Doamne", în timp ce Goe se manifestă ca tip literar într-o împrejurare semnificativă, concentrată în timp şi spaţiu
- eroul lui Creangă este copilul vesel şi nevinovat, sinteză a copilului de oriunde şi de oricând; Goe reprezintă o altă vârstă a lui Ionel Popescu ("*Vizită...*") sub pecetea aceluiaşi infantilism, "marinalul" constituind o fază de trecere către pleiada de Ioneşti, de Georgeşti, "nemuritori" în aroganţa lor
- cititorul, indiferent de vârstă, îl adoră pe Nică, retrăind cu inocenţă farmecul copilăriei, neastâmpărul vârstei fericite, pentru ca faţă de Goe să se manifeste dispreţul (pentru întreaga categorie de parveniţi şi de palavragii)
- râsul îngăduitor de bătrân hâtru al lui Creangă care se amuză de naivitatea şi inocenţa vârstei se opune râsului ce sancţionează proasta educaţie, demagogia, platitudinea, lipsa de orizont cultural în care se formează Goe, demn predecesor al celebrilor "moftangii" Lache şi Mache
- umorului molipsitor şi duioşiei cuceritoare a amintirii vârstei nevinovate din *Amintiri* este depăşită în schiţele caragialiene de sarcasm dublat de compasiune faţă de copilul - victimă a unei educaţii incompetente
- lirismului de scriitor jovial al lui Creangă, I.L.Caragiale îi opune câteva adevăruri fundamentale în manieră realist **comică** în aparenţă, **tragică** în esenţă.

Scanned with OKEN Scanner

Ion Creangă - rapsod popular?

Comentați afirmația:

Ion Creangă "vorbește ca un povestitor, ca un om care stă pe laviță și istorisește, fiind el însuși erou în narațiune"

(G. Călinescu)

Introducere

- harul povestirii este semnul emblematic al geniului lui Ion Creangă
- scriitor "popular pentru intelectuali și cult pentru popor" (Vl..Streinu), Creangă depășește elementele tehnicii rapsodului popular

Cuprins

- complexitatea artei narative în *Amintiri din copilărie*
- I.Creangă are voluptatea epicului pur
- Tudor Vianu arată că prin toate elementele de sugestie ale graiului viu, Creangă restituie povestirii funcția ei estetică, primitivă, aceea de a se adresa nu unor cititori, ci unui auditoriu
- a povesti fapte care își trimit doar ecoul peste timp este o invitație de re-trăire sub efectul magic al cuvântului ce capătă forță "fizică" și subjugă "mecanismul" narativ esențial
- vocea povestitorului se împletește cu cea a lui Nică, dar și cu vocile altor personaje;vorbirea directă se completează cu cea indirectă, iar narațiunea se risipește în dialog, descriere sau monolog
- narațiunea, discontinuă, mobilă, cu aspect mozaicat impune

Scanned with OKEN Scanner

subiectivitatea eului liric al creatorului aflat la vârsta maturității
- exprimarea este vie, autentică, întâmplările prind viață și se întipăresc definitiv în memoria generațiilor
- oralitatea stilului este marcată de rafinarea artistică a limbii populare și de tendința de evocare scenică
- dialogul viu dă dinamism povestirii, aptă a fi pusă în scenă, ca și în schițele lui Caragiale
- spiritul "nastratinesc" (G.Călinescu) se manifestă în voluptatea ironiei și a autoironiei sau a vorbirii aluzive
- păstrându-și permanent plăcerea de a glumi, naratorul-erou îmbină în *Amintiri* "dorul cu umorul" (Ov.Bârlea) cu sugestiile unui comic sănătos, țărănesc, tonic, optimist, nu lipsit de subtilitate.
- spontaneitatea exprimării ascunde caracterul lucrat al compoziției și tentația "spectacularului" (opera=scena, autorul=narator+actor+regizor, cititor=spectator)
- limba înmiresmată, valorificând înalt creator limbajul popular, nu aparține povestitorului, ci personajelor; Creangă se transpune într-un erou subiectiv într-o operă de mare rafinament

Încheiere

- vraja povestirii lui Creangă evidențiază arta desăvârșită a artistului din Humulești, de o modernitate nepieritoare
- scriitor de factură populară, Creangă este mărturia supremă a geniului stilistic al poporului, virtuoz al tuturor timpurilor.

Scanned with OKEN Scanner

Caracterul popular al baladei *Toma Alimoș*

Planul compunerii

Introducere

- balada probează geniul creator al poporului român
- arta construcției narative și originalitatea "orchestrației" complexului epic popular

Cuprins

- ca și basmul, poezia baladescă debutează cu formule care fixează cadrul poematic al narațiunii
- acțiunea, plasată în trecut, faptele îmbracă haina senzaționalului și a dramaticului
- eroul, figură de haiduc intrat în legendă, disprețuind răul și urgia, nutrește speranța într-o lume ideală
- împletirea realului cu irealul, cu fabulosul și cu supranaturalul; spre deosebire de basm, balada fixează limite reale motivelor populare
- motive tipic populare:
  - motivul animalului fabulos (calul), înzestrat cu puteri miraculoase
  - motivul marilor elemente ale cosmosului, prototip al spațiului sacru
  - motivul înfruntării Binelui cu Răul

Scanned with OKEN Scanner

- măiestria artistului anonim de a "prinde" în câteva linii portretul moral al eroilor prezentați antitetic
- admirabil tablou de natură prin care se atenuează tragicul morții eroului
- dimensiunea eroică, patetică a baladei este susținută de:
  - împletirea narațiunii cu dialogul și monologul
  - repetarea unor pasaje în structura operei
  - apelul la procedee de vizualizare a acțiunii
  - implicarea afectivă a autorului anonim
  - alternanța tonalității
  - caracter hiperbolic și fantastic al unor unități poetice datorat amplificării întâmplărilor
- stilul respectă modelul folcloric țesut într-o miraculoasă alchimie:
  - simplitatea limbii
  - stil oral
  - limbaj popular (forme inversate, viitor popular)
  - "tipare" cu o anumită funcționalitate într-un complex simbolic
    - vers-întrebare
    - apoziție-clișeu cu rol stilistic
    - formule tipice care marchează un nou episod
  - enumerație cu sens hiperbolic
  - personificări mereu surprinzătoare
  - verbele la timpul prezent sunt punți de legătură între timpul și spațiul "prezent" și cel esențial
- suportul simbolic al narațiunii tratează dimensiunile unui mythos românesc: visul tulburător al libertății sociale

Încheiere

- *Toma Alimoș* - capodoperă a liricii și a epicii populare, de o mare bogăție tematică, oglindă a sufletului și a conștiinței neamului
- triumful spiritului popular, nucleu iradiant al tuturor timpurilor

Scanned with OKEN Scanner

Epic, liric și dramatic în balada *Toma Alimoș*

Planul compunerii

Introducere

- de o mare bogăție tematică, baladele cu caracter eroic au fost consacrate prin conținutul "mitic și metafizic" (M.Eliade) dar și prin desăvârșirea lor artistică
- baladele populare românești sunt saturate de lirism exprimând trăiri proprii neamului de la Dunăre și de la Carpați

Cuprins

- balada începe cu un episod epic
- în concordanță cu vibrația interioară a personajului, participarea naturii amplifică profunzimea liricului
- starea de singurătate a haiducului este o deosebită sursă de lirism
- sosirea boierului Manea declanșează un autentic flux dramatic
- balada propune un spectacol al vieții și al morții sub semnul lirismului
- dialogul cu prietenul său de nădejde, murgul, proiectează acțiunea într-o atmosferă fabuloasă
- pe un fundal liric, fantasticul apare gradat, culminând cu înmormântarea eroului de către calul credincios, în sânul naturii

Scanned with OKEN Scanner

- autorul anonim transpune într-un sfâșietor monolog liric dispozițiile testamentare ale haiducului
- testamentul, emoționant prin simplitatea lui, este expresia lirică a unui mod de gândire și de simțire propriu omului din popor
- participarea naturii în finalul baladei, pecetluind moartea eroică a haiducului, amplifică profunzimea lirismului
- pe un fond sumar epic, eroul își motivează comportamentul - expresie a stărilor sufletești, lirismul și dramaticul îi imprimă dimensiuni mitice, individualizându-l într-o lume plină de contradicții
- lirismul realizează o potențare a epicului, dând glas idealurilor epocii în versuri de o mare valoare literară și artistică

Încheiere

- balada impune un erou situat la limita dintre mit și istorie, dintre realitate și legendă
- *Toma Alimoș* este o remarcabilă operă populară dezvăluind aspirațiile românilor de-a lungul veacurilor.

Scanned with OKEN Scanner

Scrisoarea III - structură narativă în versuri

Planul compunerii

Introducere

- M.Eminescu desăvârșește eforturile poetice ale unui întreg veac
- poet al sufletului, Eminescu apelează la formula epică, împletirea epicului, liricului și dramaticului regăsindu-se adesea în recuzita stilistică a artistului.

Cuprins

-definiția și trăsăturile operei epice; **poem eroic încadrat genului epic**
- construcția și semnificația etică a poemului;
- formula epică trece evenimentele prin instanța unei "voci auctoriale"
- împletirea narațiunii cu descrierea și cu dialogul
- sentimentele sunt exprimate prin acțiune și personaje
- dialogul conturează două poziții (cuceritor trufaș - apărător tenace) reprezentate de două personalități puternice
- confruntarea dialogată dintre conducători este urmată de înfruntarea armată de la Rovine
- personajele, bine individualizate prin antiteză, sunt simboluri ale luptei unui popor pașnic, dar neînfricat împotriva cotropitorilor trufași
- portretul moral al lui Mircea cel Bătrân este constituit pe coordonatele esențiale ale adevăratului erou popular: modestie, demnitate, eroism

Scanned with OKEN Scanner

- mijloacele de caracterizare (vorbe, fapte, atitudini, dar şi autocaracterizare) evidenţiază aspiraţiile popoarelor pe care le reprezintă
- sentimentele autorului prind viaţă în textul poetic printr-o semnificativă antiteză între concepţiile conducătorilor, prin portretele lor literare şi din descrierea prin contrast a bătăliei de la Rovine
- întâmplările se constituie în subiect al operei literare, desfăşurarea luptei reprezentând punctul de maximă tensiune
- descrierea luptei îmbracă aspectul naraţiunii evocatoare
- percepută gradat, bătălia pare că va cotropi întreg spaţiul, devenind tot mai dramatică, căpătând pentru păgâni o imagine apocaliptică
- printr-o acţiune cu mobilitate în timp şi spaţiu, prin personaje - simbol răzbate atitudinea de uimire, de admiraţie în faţa vitejiei străbune şi de ironică sancţionare a trufiei cuceritorilor
- epic şi liric contribuie la reînvierea unei pagini glorioase din trecutul de luptă al românilor, surprinzând miracolul prin care apărătorii au spulberat agresorii
- M.Eminescu operează cu simboluri lirice într-un cadru epic, exprimând bogăţia simţirii, elocvenţa expresiei, perfecţiunea realizării stilistice
- lirismul aduce în poezie întruparea virtuţilor poporului, înfăţişând grandios puterea lăuntrică a neamului
- pătruns de dorul nemărginit de a găsi "cuvântul ce exprimă adevărul", poetul realizează o armonizare subtilă a efectelor artistice, de o mare plasticitate şi originalitate

Încheiere

- *Scrisoarea III* - una dintre cele mai izbutite opere epice în versuri

Scanned with OKEN Scanner

Rolul arhaismelor în opera *Sobieski și românii*

Planul compunerii

Introducere

- C.Negruzzi nu are "știința" retoricii nuvelei, dar își creează o "artă" ce crește cu fiecare realizare epică, bazată pe o deosebită intuiție lingvistică și imagistică
- scriitorul reînvie trecutul, punând în circulație valorile sale cele mai durabile

Cuprins

- patina de vechime a nuvelei este conferită de arhaisme, de construcții arhaice și populare
- ca în orice operă istorică, autorul are în vedere realizarea culorii de epocă: decor, vestimentație, ceremonialuri specifice timpului evocat
- reflexe ale limbii vechi așază convingător în epocă episodul istoric legat de cucerirea cetății Neamțului
- culoarea de epocă este dată de folosirea arhaismelor fonetice ("dobă", "horopsită"), lexicale ("marșă", "șleahtă pospolită", "flinte",etc.) și semantice ("a tăbărî", "mișel", "a i se cuceri", stare "ticăloasă")
- arhaismele obligă să se ia act de o istorie fără nimb eroic, o istorie localizată, dar imaginile de o mare forță sugestivă accentuează un neîntrecut simț al evocării

Scanned with OKEN Scanner

- scriitorul are marele merit că a deschis largi perspective de folosire a limbii populare a şi a tezaurului vechi
- limbajul folosit de C.Negruzzi este chiar parte din conţinutul operei
- se remarcă savoarea lingvistică a arhaismelor căci ceremonia şi ingenuitatea arhaică sunt figurate prin limbă

Încheiere

- C.Negruzzi şi-a exersat talentul în fixarea pentru eternitate a vremurilor demult apuse, regenerând cuvintele arhaice printr-o "strategie" narativă mereu surprinzătoare

Scanned with OKEN Scanner

Narațiunea - mod de expunere dominant în *Sobieski și românii*

Planul compunerii

Introducere

- prin Negruzzi literatura română câștigă un artist polivalent
- C.Negruzzi, scriitor pașoptist, stăpânește adevărata artă literară, dând strălucire nuvelisticii românești

Cuprins

- narațiunea este densă și emoționantă
- expoziţiunea fixează locul și timpul acțiunii pentru ca naratorul să ghideze cu repeziciune întâmplările, gradat, pe firul conflictului
- dramatismul întâmplărilor este admirabil surprins
- expunerea narativă este de o mare simplitate și rigurozitate, scoțând în relief demnitate și vitejia plăieșilor moldoveni
- dialogul (reprezentarea scenică a întâmplărilor) și descrierea (elemente de atmosferă și de cadru) susțin caracterul de narațiune dramatizată al nuvelei
- vocea naratorului relateaza obiectiv, istorisind, detașându-se de acțiune și de tipologia sumară a personajelor

Scanned with OKEN Scanner

- autenticitatea întâmplărilor este imprimată de vigoarea compoziţiei epico-dramatice, cu episoade logice în legătura lor cauzală
- faptele de vitejie, esenţiale pentru arta povestirii, dobândesc forţa revelatoare a evocării
- realitatea exterioară este construită de C.Negruzzi din unghiul realităţii interioare a personajelor
- suveran pe mijlloacele artei narative, C.Negruzzi este un arhitect sobru, cu o mare măiestrie a stilului narativ-obiectiv
- naraţiunea este bine închegată şi puternic tensionată
- ca fenomen de perpetuă iluzie artistică, naraţiunea prinde şi cititorul actual în magia ei epică
- fraza curge melodic, cumulând elemente descriptive şi adaptându-se comunicării expresive, nuanţate a dialogului, într-o complexitate creatoare a actului rostirii epice

Încheiere

- C.Negruzzi - creatorul nuvelei româneşti şi al unei opere cu mult deasupra a ceea ce epoca sa produsese

Scanned with OKEN Scanner

Mesajul schiței *D-l Goe...*

de I.L.Caragiale

Planul compunerii

Introducere

- I.L.Caragiale este creatorul schiței în literatura română și totodată maestrul ei nedepășit
- autorul prezintă un "caleidoscop" de figuri, de fapte și vorbe ridicole, esențializare a tipologiei burgheziei parvenite

Cuprins

- esența comicului este profund realistă
- prin universul copilului, dar mai ales prin cel al adultului Caragiale dă satirei o ascuțime excepțională
- autorul mizează pe marea forță caracterologică a întâmplărilor și a limbajului
- scriitorul (acuzator) se preface a adopta o atitudine de înțelegere față de lipsurile morale, detașându-se (demascator) de aspectele zugrăvite
- ironia dezaprobatoare este concentrată în prezentarea unor detalii revelatoare (vestimentație, limbaj, apelativul "domn", mentalități)
- documentar și pitoresc, peisajul uman caragialian este supus observației satirice, dându-i-se libertate de manifestare, după constituția caracterelor (esența), la adăpostul măștii (aparența)

Scanned with OKEN Scanner

- claritatea mesajului (sancționarea moravurilor și influențarea conștiințelor) ascunde o ambiguitate dată de viziunea asupra spectacolului lumii, situat între Tragic și Comic

Încheiere

- I.L.Caragiale, observator fin al realității sociale contemporane șieși, are puterea artistului autentic de a transfigura realitatea în scopul de a realiza VIAȚA

Scanned with OKEN Scanner

Iarna

de V.Alecsandri

Operă lirică

Planul compunerii

Introducere

- importanța pastelului în creația autorului
- trăsături ale lirismului lui V.Alecsandri

Cuprins

- tema și structura poeziei
- concepția lui V.Alecsandri despre natură
- definiția operei lirice; particularități:
  - expresie directă a sentimentelor: neliniște, fascinație, incântare
  - reflectarea vibrației omului în fața naturii
  - relația autorului cu anotimpul iarna, simțit la scară cosmică, urmărind treptat armonia dintre cer și pământ
  - melancolia ("ca un vis de tinerețe printre anii trecători") este convertită în echilibru și optimism viguros
  - imaginile vizuale și auditive își trimit ecoul de unde se poate contempla configurația anotimpului iarna, dar și a unui profil interior
  - "anexarea" realului, pretext pentru reliefarea "eului" poetic

Scanned with OKEN Scanner

- picturalitatea, ca procedeu esențial de construcție, redescoperă decorul, exteriorul, derulând viața ca un film ale cărui imagini realizează translația dintre trecut și prezent

Încheiere

- *Pastelurile* trasează ferm conturul unui spațiu liric propriu
- *Iarna* confirmă renumele unui poet dintre cei mai talentați ai perioadei de la 1848, pastelist neîntrecut din al cărui spirit crește poezia descriptivă a lui G.Coșbuc.

Scanned with OKEN Scanner

Rolul descrierii în nuvela *La Vulturi!*

Planul compunerii

Introducere

- interesul prozatorului G.Galaction pentru utopiile vieții și pentru adevărul psihologic
- descrierea, ca mod de expunere, privește din exteriorul naturii și dinlăuntrul ființei umane pentru a descoperi o lume și pentru a crea o alta

Cuprins

- nuvela *La Vulturi!* impune un traiect artistic cu o configurație particulară: epico-lirico-dramatică
- descrierea oferă spectacolul unor dezvăluiri:

a) natura

- tablou monumental prin dimensiune și măreție
- definirea unui cadru măreț, dar ostil
- descrierea lirică: grandoarea muntelui, o natură senină, protectoare
- nuvela e construită pe antiteze: liniștea și pacea locului în opoziție cu tumultul creat de venirea turcilor; albastrul imaculat al cerului și verdele întunecat al pădurii; înălțimea crestelor muntelui și poiana scăldată în pace netulburată care adăpostește câteva case

Scanned with OKEN Scanner

- descrierea zborului vulturilor - imagine simbolică prin care se anticipă întâmplarea dramatică

- imaginea satului învăluit în lumină, tăcere și nemișcare

b) portrete morale de mare artă

- descrierea stărilor sufletești ale Agripinei pe fundalul zgomotului Iablanicioarei

- epuizarea fizică face ca eroina să simtă vrăjmășia naturii

-descrierea drumului,subliniind contrastul între indiferența rece în măreția sa și zbuciumul Agripinei

- natura potrivnică devine un activizator al trăirilor eroinei, aflată într-o situație-limită

c) repere ale spațiului exterior (peisaj) se transferă în spațiul interior (subiectiv)

- voluptatea amănuntului, a culorii, a metaforei, a cuvântului care descrie sugerează ideea că rațiunea de a fi a vieții ar putea-o constitui literatura

- realizarea estetică a descrierilor

- prin construcție, ca și prin scriitură, descrierea conferă coeziune discursului narativ, deținând mirajul transpunerii ființei interioare a lucrurilor și a universului uman în "ecuația" devenirii sale

Încheiere

- în cercul închis la nuvelei, descrierea conturează profilul interior al unei eroine-model, pe linia orizontului deschis vieții

- Galaction creează o lume a simbolurilor care îi aparține structural

Scanned with OKEN Scanner

Tudor Șoimaru - personaj de legendă

Planul compunerii

Introducere

- M.Sadovėanu conferă eposului aer de realitate trăită
- întâmplările romanului dobândesc aură legendară prin mărturisirea din *Epilog*

Cuprins

- caracterul eroic al întâmplărilor amintește de baladele populare
- Tudor Șoimaru este un personaj curajos, luptător pentru cauze nobile
- ca și haiducii din balade, Șoimaru este un reprezentant al neamului, cu alese virtuți
- el face dreptate după regulile nescrise ale satului, înscriindu-se în rândul celor intrați prin fapte în legendă
- durerea tuturor e și durerea sa, iar pedepsirea Orheianului se ridică în sfera justiției de grup
- trăsăturile sale morale (vitejie, demnitate, cinste, simțul dreptății) definesc neamul răzeșilor, iar Tudor Șoimaru apare ca purtător al valorilor etice formate de-a lungul veacurilor
- asemeni unui voinic din basme, căpitanul Tudor parcurge o traiectorie inițiatică, în planul legăturii sale cu pământul
- corespondența om-peisaj creează o aură legendară personajului

Scanned with OKEN Scanner

- se dezlănţuie energic, precum eroii de baladă sau epopee, prezentat antitetic în vederea ridicării sale la nivel de simbol al Binelui
- dragostea pentru Magda aminteşte de doinele de dor, învăluind scrierea în faldurile lirismului autentic
- concentrarea autorului spre surprinderea dominantelor interioare, reflectând modul de gândire şi simţire al unui întreg neam
- numele lui Tudor Şoimaru este marca identităţii unui erou monumentalizat, proiectat în mit şi în legendă

Încheiere

- deşi are un contur concret, personajul sadovenian pare desprins dintr-o atmosferă de legendă

Scanned with OKEN Scanner

Moș Mihu - personaj secundar?

Planul compunerii

Introducere

- maestru al poeziei românești, Sadoveanu glorifică lupta dusă de cei mulți, buni, cinstiți și viteji
- Moș Mihu - purtător de mesaj sufletesc

Cuprins

- bătrânul Mihu simbolizează puterea legăturilor de rudenie și a legilor nescrise din comunitatea răzeșească
- și-a închinat viața răzeșilor și de aceea se simte răspunzătoe pentru destinele întregului sat
- este întruchiparea dârzeniei cu care șoimărești au luptat pentru a-și păstra pământul
- reprezentând o altă generație, moș Mihu este pentru Tudor Șoimaru un îndrumător spiritual
- răscolind în sufletul căpitanului Tudor amintiri crâncene, Mihu canalizează durerea acestuia spre clocotul răzbunării
- îl întoarce pe Șoimaru cu "fața către adevăr", având o atitudine hotărâtă, dârză și înțeleaptă
- tăria de caracter a bătrânului este prefigurată de înfățișarea sa aspră, dar prin gesturi, atitudini și cuvinte

Scanned with OKEN Scanner

- observând natura umană, Sadoveanu este creator de tipuri, idee susţinută de o asemănare progresivă între unchi şi nepot
- moş Mihu este un simbol al codului moral ce defineşte specificul românesc, deschizând perspectiva unei rostuiri demne a noilor generaţii

Încheiere

- personaj de plan secund în ansamblul actiunii romanului, moş Mihu se constituie ca o coordonată de prim rang în demersul normelor etice
- autorul proiectează semnificaţii profunde, întărind ideea individualităţii neamului răzeşesc în tradiţia social-naţională

Scanned with OKEN Scanner

Conflictul interior reliefat în romanul *Neamul Șoimărești*

Planul compunerii

Introducere

- M.Sadoveanu a infuzat literaturii române o culoare, o atmosferă, o sensibilitate nouă
- romanele istorice impun personaje modelate după calapoadele timpului în care trăiesc, investindu-le cu un romantic etern uman

Cuprins

- autorul analizează cu multă artă zbuciumul din sufletul lui Tudor Şoimaru, împărţit între dragoste şi datorie sfântă faţă de memoria tatălui său
- evoluţia eroului este însoţită de un conflict între pasiune şi spiritul justiţiar
- iubirea, ascunsă în fundul sufletului ca un "lucru sfânt", pune în cumpănă obligaţiile morale ale răzeşului
- autorul zugrăveşte cu lirism patetismul unei iubiri care a izbucnit furtunos ("a căzut ca un trăsnet în sufletul meu")
- pentru prima oară în viaţa aspră a căpitanului Şoimaru a vibrat coarda profundă adragostei

Scanned with OKEN Scanner

- eroul îşi închină comoara sufletului său unei năluci, "fecioara cu ochii umezi" şi cu "zâmbet neclintit şi viclean" de care va rămâne îndrăgostit mulţi ani
- în plan sentimental se prezintă o traiectorie sinuoasă, dar rezolvarea se va face în favoarea raţiunii
- acceptând realitatea, în sufletul lui Tudor resortul pasiunii pentru Magda se va deregla, slujind cauza "alor săi"
- Sadoveanu propune prin T.Şoimaru un model uman a cărui primă calitate este aceea de a fi reprezentat omul în complexitatea sa

Încheiere

- alături de acţiune, analiza vertijului interior impus de o trăire-limită precum iubirea, constituie o altă cale de realizare a unei imagini memorabile a personajelor
- semnificaţia "diagramei" existenţei interioare a eroilor vizează complexitatea sufletului uman.

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie critică

Bârlea, Ovidiu - *Folclorul românesc*
Editura Minerva, Bucureşti, 1983

Călinescu, George - *Estetica basmului*
Editura pentru literatură, Bucureşti, 1963
- *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*
Editura Minerva, Bucureşti, 1982

Cioculescu, Şerban - *Caragialiana*
Editura Minerva, Bucureşti, 1987

Evseev, Ivan - *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*
Editura Amascord, Timişoara,1994

Funeriu, I. - *Versificaţia românească*
Editura Facla, Timişoara, 1980

Itu, Iustina - *Dicţionar de poezie*
Editura Orientul Latin, Braşov 19
- *Dicţionar de proză*
Editura orientul Latin, Braşov, 19

Lovinescu, Eugen - *Istoria literaturii române contemporane*
Editura Minerva, Bucureşti, 1981

Scanned with OKEN Scanner

Petraş, Irina - *Figuri de stil. Dicţionar-antologic pentru elevi*
Editura Demiurg, Bucureşti, 1992
- *Genuri şi specii literare. Dicţionar antologic pentru elevi*
Editura Demiurg, Bucureşti, 1993

Petrescu, Em. Ioana - *Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică*
Editura Minerva, Bucureşti, 1978

Todorov, Tzventan - *Introducere în literatura fantastică*
Editura Univers, Bucureşti, 1993

Tohăneanu,G.I. - *Studii de stilistică eminesciană*
Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1965

Vianu, Tudor - *Arta prozatorilor români*
Editura Minerva, Bucureşti, 1982
- *Istoria literaturii române moderne* în colaborare cu Ş.Cioculescu şi Vl.Streinu)
Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

ARGUMENT 3

ABORDAREA TEXTELOR LITERARE. VARIANTE DE SUBIECTE 7

NOȚIUNI DE TEORIE LITERARĂ. SUGESTII DE INTERPRETARE 65

PROPUNERI DE INTERPRETARE ŞI COMENTARE A TEXTELOR LITERARE. LECTURI CRITICE 123

REPERE ÎN ELABORAREA UNOR COMPUNERI - SINTEZĂ ASUPRA OPERELOR LITERARE STUDIATE 215

Scanned with OKEN Scanner

"O carte e aici, așteptând într-o odaie goală. Dar iată că intră cineva, eu de pildă, care răsfoiesc cartea și încep să o citesc. Atunci, în chiar clipa aceea, din obiectul deschis în fața ochilor mei văd ieșind o mulțime de cuvinte, de imagini, de idei. Gândirea mea le ia în stăpânire. Îmi dau seama că ceea ce țin în mână nu mai e un simplu obiect, nici chiar o ființă care e numai vie, ci o ființă înzestrată cu rațiune, o conștiință (...) Cartea a încetat să fie o realitate materială. Ea s-a preschimbat într-o suită de semne ce încep să existe pe cont propriu. Unde se desfășoară această nouă existență?"

(Georges Poulet)

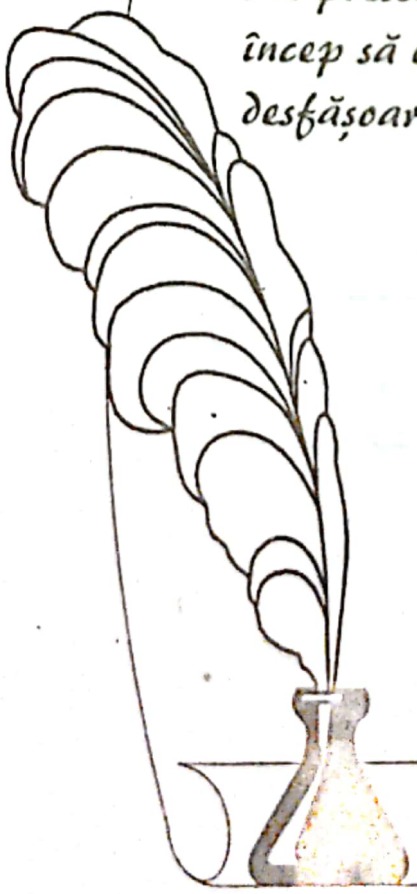

Scanned with OKEN Scanner

Redactor: CONSTANTIN DRAM
Tehnoredactor: ing. DIANA DIMITRIU

Apărut 1999. Format 61×86/16
Bun de tipar la 11.12.1998
Editura "Junimea", B-dul Copou nr. 3-5
IAȘI - ROMÂNIA

Tipărit la: S.C. ODEON S.A. Vaslui

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-37-0396-6

Scanned with OKEN Scanner